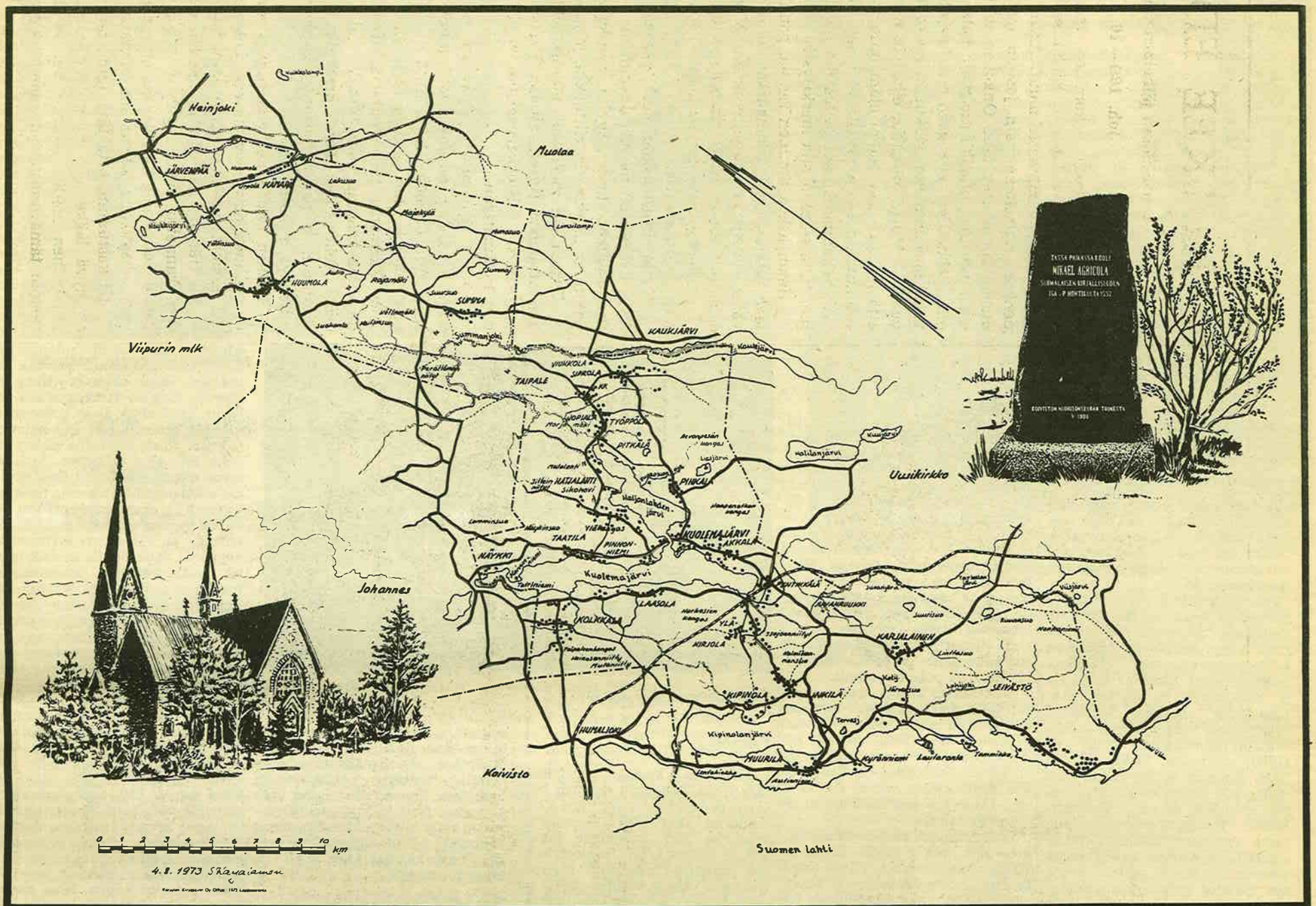

Pitäjä pitäjältä

Kuolemajärvi

Tatu Muurinen: Kuolemajärven kunnallis- ja talouselämästä

Kuolemajärvi oli 5500 asukkaan pitäjä läntisellä Kanaksella. Kunnan pinta-ala oli 35340 ha, josta viljeltyä 6500 ha. Kuolemajärvi-nimen alkuperä on pysynyt tutkijoillekin salaisuutena. Samanniminen järvi on jostain kaukaisilta ajoilta saanut nimensä. Kuolemajärven kylä esiintyy verokirjoissa jo v. 1559 ja on luultavaa, että kylän nimi on peräisin paljon vanhemmalta ajalta. Kuolemajärven seurakunta ja kunta ovat huomattavasti myöhemmin perustettuja. Allekirjoittaneen ollessa kunnanvaltuuston jäsenenä 1920-luvulla eräs valtuutettu teki ehdotuksen kunnan nimen muuttamiseksi Kolmijärveksi. Valtuusto yksimielisesti, ehdottajaa lukuunottamatta, halusi säilyttää pitäjän ensikuolemalta ehkä kolkolta tuntu- van nimen ennallaan.

Hallinto Kuolemajärvellä oli vuoteen 1871 saakka pitäjähallintoa. Pitäjähallinnossa oli puheenjohtajana kirkkoherra. Kokouksissa käsiteltiin ja päätettiin samalla kertaa sekä kunnan että seurakunnan asiat. Kunnanhallitus perustettiin asetuksen mukaan 16. päivänä huhtikuuta v. 1871. Kuntakokoukseen saivat ottaa osaa kaikki kunnallisveroa maksavat kuntalaiset. Äänestettäessä äänet laskettiin veronmaksun perusteella. Toimeen-

panevana elimenä oli kunnallislautakunta, johon kuului esimies, varaesimies ja viisi jäsentä. Kunnallislautakunta valmisteli asiat, jotka otettiin kuntakokouksessa käsiteltäväksi. Kunnanvaltuuston tarpeellisuudesta keskusteltiin jo 1800-luvun lopulla, mutta vasta v. 1918 valtuusto perustettiin. Valtuuston kokoukset kestivät usein aamusta pitkälle iltaan, koska asiat tulivat raakana valtuuston käsiteltäväksi. Tästä johtuen valit-

tiin valmisteluvaliokunta valmistelemaan valtuustolle tulevat asiat. Tämäkään järjestely ei oikein onnistunut, kun valiokunnassa oli vain valtuuston puheenjohtaja ja kaksi jäsentä. Lopulta päädyttiin siihen, että kunnallislautakunta toimii samalla valmisteluvaliokuntana. Sen jälkeen kunnanvaltuuston kokoukset alkoivat luistaa. Kunnallislautakuntahan oli parhaiten perillä kunnan asioista. Vuonna 1930 perustettiin kunnankirjurin virka. Ensimmäiseksi kunnankirjuriksi valittiin Nikodemus Muurinen ja hän hoiti virkaansa talvisotaan saakka. Kuolemajärven asemalta valtion rautateiltä saatiin vuokrattua sopiva huoneisto kunnantöistön varten. Tästä lähtien oli kunnantöimistö joka arkipäivä auki kuntalaisille. Maksujen suorittaminen tapahtui kerran viikossa perjantaisin, jolloin kunnallislautakunnan esimies sekä köyhäinholitolautakunnan esimies olivat paikalla maksuäärysten antajina. Kunnanvaltuuston kokoukset pidettiin edelleen Kirkonkylässä kunnantalossa. Poliittikka ei juuri vaikuttanut valtuuston päätöksiin, vaan eri kyläkun-

tien asioista taitettiin peistä puoluekantaan katsomatta. Kansakoulupiirejä oli perustettu jo 13, kun kunnanvaltuusto aloitti työskentelynsä. Kouluasiat yleensä antoivat paljon pohdiskelamista, nimenomaan koulujen rakentamiset, opettajain virat sekä koulupölin rajat. Koulukysymykset tulivat kuitenkin hyvin hoidetuksi senkin vuoksi, että valtuuston jäsenenä oli yleensä 3-4 opettajaa, jotka olivat asiantuntijoita kouluasioissa. Kun kunnalliselämä saatiin vakiinnutetuksi, näytti kaikki kunnassa luistavan hyvin. Mutta edellisten vuosien virheellisen talousarvion laadinnan vuoksi kunta joutui taloudellisiin vaikeuksiin. Samaa aikaan yllätti pula-aika. Siitä johtui, että veronmaksuja jäi tavallista enemmän ulosottoteitse perittäväksi. Selvitäkseen tilanteesta, kunnanvaltuuston oli ryhdyttävä toimenpiteisiin pitkäaikaisen lainojen saamiseksi. Vakuutusyhtiöiltä ja Valtiokonttorilta saatujen pitkäaikaisten kuolentuslainten kautta asiat järjestäytyivät. Kunnan raha-asiat vakiintuivat ja olivat kunnossa, jopa hyvät, ennen talvisotaa.

Evakkotaival

Talvisodan alettua kuolemajärveläiset evakuoitiin pääosin Urjalaan ja Koljärvelle. Kunnantöimistö toimi Urjalassa syksystä 1939 vuoteen 1941, jolloin palattiin takaisin vallatulle alueelle. Vv. 1942-1943 rakennettiin kunnan väliaikainen toimitalo Kuolemajärven asemalle, mistä käsin toiminta taas pääsi alkuun. Kesäkuun puolivälissä v. 1944 seurasi uusi evakuoiminen. Nyt kuolemajärveläisten sijoituspaikaksi tulivat Turun ympäristön kunnat, jolta alueelta suurin osa kuntalaisista sai vakiiniset asuinsijat.

Kunnan elinkeinoelämää

Kuolemajärven asukkaiden pääelinkeinona oli maatalous, joka 1920-luvun lopulla ja 1930-luvun aikana pääsi nousemaan varsin tuottavaksi. Maidonmyyntiosuuskunnat vuosi vuodelta saivat vastaanottaa yhä suurempia maitomääriä. Puutavarakauppa kävi hyvin. Vientisatamat olivat lähellä. Puulle jäi suhteellisen hyvin kan-

torahaa, mikä vaikutti edullisesti maatilatalouksien rahatuloihin.

Kalastus oli pitäjässämme hyvin merkityksellistä. Järviä oli useita, mutta varsinkin merenrannikon asukkaille kalastus oli tuottoisaa.

Teollisuutta ei kunnassa paljon ollut. Sitä edustivat sahalaistokset, jotka valmistivat sahatarahaa sekä vietiin että kotimaan markkinoille.

Varsinaisen suurteollisuuden kukoistuskautta ei jo takana päin. 1600-luvulla perusti patruuna Thorwöst Juvaruukin rautatehtaan. Vuodesta 1692 alkaen taottiin kaikki Fiskarsin tuottama takkirauta ruukin takomossa, josta syystä itse Fiskars jäi joksikin ajaksi jopa toimeettomaksi. Juvaruukin käyttövoimaa oli se vesivoima, joka saatiin 18 metrinkorkeudesta Juvajoen putouksesta. Taonta suoritettiin suurilla, monen sadan kilon painoisilla moukareilla.

Kuolemajärven suurteollisuus päättyi siihen, kun Isonvihan alussa v 1704 venäläiset hävittivät tehtaat perinpohjin. Tehdas valmisti sotatarvikkeita mm tykkeitä, mikä lieene ollut eräs syy sen perusteelliseen hävitykseen. Sen koomin ei enää vastaavaa teollisuutta paikalle syntynyt.

Kuolemajärven Summa — maailmankartalla

Hieman ennen kunnallisen olemassaolonsa loppua ehti Kuolemajärvi päästä maailmankartalle. Olihan sen eräs kylä - Summa - talvisodan kiivaimpien taistelujen tapahtumapaikkoja.

Pääpuolustuslinja eli ns Mannerheim-linja kulki poikki Karjalan kannaksen Suomenlahden rannikolta Ahvenjoelta Kuolemajärveen ja Hatjalahdenjärveen sekä Rokkalanjokea pitkin Summan kylän läpi Muolaaseen ja edelleen aina Laatokkaan saakka. Vihollisen hyökkäyksen painopiste Kannaksella oli päämaantien (Viipuri-Terijoki) suunnassa. Tämä tie kulki juuri Summan kylän halki. Tien molemmin puolin neljän kilometrin levyisellä kaistalla Summanjoesta Summanjärveen koettiin paine erityisen ankarana. Tällä kaistalla puolustus kesti, mutta viimein kymmenen päivän mittaisen tykistön hyökkäysvalmistelun jälkeen pääsivät panssareiden tukemat divisioonat läpimurtoon Summanjärven itäpuolella lähteen lohkolla, minkä jälkeen Summan lohkostakin oli luovuttava.

Toisessa maailmansodassa, silloin kun Suomessa elettiin ankeita talvisodan aikoja, tapahtui suhteellisen vähän varsinaisella maailmannäyttämöllä. Tiedotusvälineiden huomio kiintyi siten Suomen rintamalle ja erityisesti Summaan. Näin saattoi koko maailma henkeään pidätellen hetken seurata lehdistön ja radion välityksellä Kuolemajärven ja kuolemajärveläisten kohtaloita.

Hyvät kuolemajärveläiset

Kun talousneuvos Tatu Muuri n e n muutama päivä sitten soitti ja pyysi minua kirjoittamaan Karjalan Kuolemajärven numeroon Kuolemajärven pappilan ja sen emännän näkökulmasta, tuli heti mieleeni arkkipiispan, silloisen Viipurin piispan, Erkki Kailan sanat: "Kuolemajärven pappila on Suomen toiseksi kaunein, ellei Hirvensalmen pappilaa olisi, se olisi kaunein."

Tämä arvostelu pitää kyllä paikkansa, sillä pappila sijaitsi kauniilla Pinoniemellä, jota ihana, hiekkarantainen, kirkasvetinen syvä, 11 km pitkä Kuolemajärvi ympäröi kolmelta puolelta maasto nousi loivasti ja korkeimmalla paikalla oli iso 9 huonetta, 2 keittiötä ja lasiverannan sisältävä, kahden pappisperheen asuttava pappila. Se ei kylläkään ollut vanhaa pappilatyylä, sillä v 1908 palaneen pappilan tilalle oli rakennettu nykyaikainen rakennus. Huoneet olivat kuitenkin suuret, ilmat, korkeat ja näköalat ihanat joka suunnalle.

Pappilaa rannan puolelta ympäröivä, melkein luonnontilassa oleva, suuri puisto oli luonnonkaunis. Paitsi lukuisia lehtipuulajejamme kasvoi siinä lehmuksia ja poppeli, omena-, luumu-, pähkinä- ja kirsikkapuita. Marjapensaitakin oli ainakin 60-70, yhtenäkin kesänä toimme Uudenkirkon pappilasta, rovasti Pärnäseltä 40 uutta pensasta. Edelleen siellä kasvoi paljon kauniita syreenejä ja rannalla keväällä olivat suuret alueet kauniita voimakkaasti tuoksuvia kieloja täynnään. Kasvoi siellä paljon muitakin kukkia, niin että koko kesän sai tuoda maljakoihin erilaisia puuston antimia.

Monenlaisia lintuja asusti ympäristössä, mm satakieli. Muistan selvästi, kun kesällä soitin flyygelini ja ikkunat olivat auki, lauloivat linnut kilpaa soiton kanssa. Nyt voi joku ajatella, että tämä on liikaa paikkan ihannoimista, mutta sitä se ei ole. -Tähän voi vielä lisätä ihanat lumikentät talvella.

Olen tahtonut kuvata tämän kaiken, sillä kun v 1939 lähdimme ensimmäisen kerran ja v 1944 toisen kerran Kuolemajärveltä, on kuolemajärveläisten joukossa sellaisia 30-35-vuotiaita, jotka eivät koskaan ole käyneet vanhempiensa kotiseudulla ja vielä vähemmän Pinoniemessä, eivätkä siis mitään tiedä Kuolemajärven pappilasta ja sen kauneudesta.

Niille nuorille ja tietysti myös vanhemmille piirrän tähän pappilan pohjapiirroksen, jonka vappuillana 1940, talvisodan siirtolaisena Urjalassa, kovasti kaivatessani Kuolemajärveä, piirsin muistista. Olen pannut piirustukseeni huonekalutkin, mutta en nyt sitä tähän tee. Pappila paloi 7.10. 1940 vastaisena yönä.

Viini jaan Fiskarsin putouksen aikoina.

Rovasti ja ruustinna Gummerus ja nykyinen teol.tri Juhani Rekola Kuolemajärven maisemissa 1938.

Kuolemajärven pappila 1939.

Piirros

Tällaiseen ihanaan pappilaan muutti siis Turtolasta vappuna 1932 Gummeruksen perhe, johon kuuluivat khra Erkki Gummerus, vaimonsa Siiri, poikamme Juhani Rekola (saapui kotiin Tornioista koulun päätyttyä), uskollinen kotiapulaisemme Alma Vuopio, (jolla oli oma huone pappilan porttirakennuksessa). Hän ei enää palannut v 1942 Kuolemajärvelle, sillä hän joutui hoitamaan sairasta äitiään Turtolan Pelloon.) ja koirat Turre ja Vekku. Kaikkiaan 9 vuotta, ensin syksyyn 1939 pappilassa ja sitten väliajan 1942-1944 Hietasella ja kirkon rannassa rakennetussa seurakuntatalo-pappilassa (ei täyttä kahta kuukautta), saimme viettää Kuolemajärvellä. Tämä seurakuntatalo-pappila piti hiippakuntamme piispan, sittemmin arkkipiispan, Ilmari Salomiehen vihkiä juhannuksena. Kummikunnasta Ruotsista oli kutsuttu

vieraita, järjestelytyöt oli pantu alulle mutta kun 11.6. -44 jouduimme jättämään Kuolemajärven toisen kerran, jäivät juhllaisuudet pitämään. Tupaantuliaisseurat siinä kuitenkin olivat 15.5. ja samoihin aikoihin vihki mieheni käyttöön seurakuntatalon, josta olimme toivoneet väliaikaista kirkkoa. Myös se oli vaikeuttava tilaisuus

Kontakti karjalaisiin syntyi itsestään

Kummatkin Kuolemajärvellä oloajat olivat ihanat, ensin rauhan suloiset vuodet ja sitten Urjalassa viettämämme siirtolaisajan jälkeinen sodan ja levottomuuden, mutta myös jälleerakentamisen suurenmoinen aika. -Kuolemajärveläiset ovat henkeviä, vilkkaita, ystävällisiä, vieraanvaraisia, sanalla sanoen erittäin hyviä ja mukavia ihmisiä. Kyllä heidän kanssaan oli hauska olla. Tutustuimme toisiimme oikein "sydämen puolesta", vierailuja tapahtui molempiin suuntiin, olimme aina terve tulleet taloihin ja samoin olivat seurakuntalaiset tervetulleita pappilaan, jossa pienten vierailujen ohella kokoonnuttiin aina vappuna ja uutena vuotena suurin joukoin.

Mieheni, v 1958 kuolleen rovasti Erkki Gummeruksen rakastamiin työmuotoihin seurakunnassa kuuluivat ennen kaikkea jumalanpalvelusten pito ja seurat sekä sielunhoito ja sairaan luona käynnit, mutta myös viralliset toimitukset: kasteet, vihkimiset, hautajaiset ja kinkerit. Hän hoiti niin kauan kun oli virassa vielä kaikki neljä katekismussaarnaa, aktisaarnat ja pitkänäperjantaina nk hautasaarnan. Kosketus seurakuntalaisiin oli myös voimakas kansliassa käyntien yhteydessä. Silloin ei ollut kiirettä. Asiakas saattoi istua kauan ja keskustella kotiasioista, mutta myös sielunhoidollisista asioista. Autoin miestäni kansliatoissa ja niin jouduin näihin keskusteluihin mukaan ja tätä kautta tutustuimme seurakuntalaisiin yhä paremmin. Eräs virallisista apulaisistamme, pastori Olavi A i r a s, nykyään Oulun tuomiorovasti, kysyi

kerran, että miten sinä saat nämä keskustelut syntymään. Ne syntyivät aivan itsestään.

Unohtumaton ehtoollinen

Seuroja pidettiin hyvin paljon, useita viikossa. Muistan erään viikon, jolloin oli joka päivä seurat, lauantainakin pikku seurat ehtoolliskirkkoon kirjoittautuneille. Meidän aikanamme kävivät melkein kaikki ehtoolliselle aikovat kirjoittautumassa kansliassa ja heidän kohdalleen merkittiin viiva kirkonkirjoihin. Herran pyhä ehtoollinen vietettiin yleensä kuukauden ensimmäisenä sunnuntaina, mutta myös erityisinä sopivina sunnuntaina muulloinkin. Rippikoulu oli erikseen tytöille ja pojille, kestäen kaksi viikkoa syksyllä ja kaksi keväällä. Konfirmaatio vietettiin juhannuksena.

Eräs konfirmaatio ei häviä koskaan mielestäni. Tyttöjen rippikoulu oli alkanut syksyllä 1939 Kuolemajärvellä, kevätkoulu piti mieheni siirtolaisuudessa Urjalassa. Koulu oli lyhyempi, sillä aika oli levoton, ei tiedetty, mitä seuraavana päivänä tapahtuisi. Silloin oli myös yleinen pimenys. Urjalan kirkkoa ei siis valaistu. Tytöt olivat aivan kuin sanatomasta sopimuksesta pukeutuneet mustiin. Kuolemajärvellä ollessa oli puku aina ollut valkoinen. Jostakin syystä olin kanttorin sijaisena, istuin siis urkulehterillä. Alttarilla paloi joka kynttilä, mustiinpukeutuneet tytöt kuuntelivat vakavina rippi-isänsä puhetta ja vastasivat kysymyksiin hiljaisella, rauhallisella äänellä, lukivat antaumuksella uskontunnustuksen ja polvistuivat nauttimaan Herran Ehtoollisen. Kun katseli kaikkea tätä urkulehteriltä, ei voinut pidättää kyyneliä. Uskon, että tytöt, jotka saivat olla mukana tällaisessa ehtoollisen vietossa, eivät unohda sitä milloinkaan.

Niin Kuolemajärven kuin koko Suomen suurin ja raskain menetys sodissamme olivat sankarivainajat. Kuolemajärven uhri oli suuri. Talvisodassa kaatui 84 miestä ja yksi lott, yhteensä siis 225 miestä ja kaksi lottia. Osa sankarivainajista siirrettiin väliaikana Kuolemajärvelle, jossa he makaavat rauniokirkon vieressä, odottaen ylösnousemuksen aamua. Sankarivainajien kuolinilmoitukset kulkivat luonnollisesti pappilan kautta, joten pappilan väki joutui erittäin läheltä kokemaan kaikkien surun. Lukemattomat ovat ne kyynleet, jotka lottamanttelini olkapäille ovat vuotaneet.

Paitsi seurakuntalaisten vierailuja kävi Kuolemajärven pappilassa paljon muitakin vieraita. Esim. Äyräpään rovastikunnan pappeinkokoukset pidettiin useasti meillä, kerran Viipurin ympäristön pappeinkokouskin. Silloin oli luonamme paljon vieraita. Hatjalahdessa olleen jääkäririkodin asukkaat olivat myös vierainamme, samoin YH:n aikuiset linnottajat aina "porukoittain". Tähän ryhmään kuuluvat myös sotaväen eri joukko-osastojen harjoitukset, joita pidettiin pääasiassa suojeluskuntatalolla, mutta myös pappilan ympäristössä, (jolloin olivat pappilan vieraina). Kerrankin meillä oli korkeaa upseeristoa: kenraaleja, everstejä ja majureja.

-Rakkaat omaisemme ja ystävämme olivat tietysti mieluisia vieraita ja mielellään he tulivatkin kauniiseen Pinoniemeen, jonka rannassa olivat hyvät uintipaikat. Esim. naapuripappiloiden väen käynneistä muistan erikoisesti Johanneksen Hallojen käynnit. Ruustinna Lyly Halla meni suoraan uimaan ja nautti siitä tavattomasti. -Vielä täytyy mainita toisella puolella järveä olevat ihanat Harkkosten hiekkarannat, joihin teimme retkiä kahvipannuinemme ja voileipinemme sekä pitemmät matkat Suomenlahden rannalle Muurilan ja Kyrönneiemelle, jossa oli Mikael Agricolan muistopatsas paikalla, jossa hän kuoli palattuaan neuvottelumatkalta Venäjältä.

Monet muistot ovat kulkeneet ajatuksissani tätä kirjoittaessani sekä iloiset että surulliset. Sydämeilliset terveiset lähettä

Kunnanvaltuusto 1931—33.

Viimeisen osuuskuntakokouksen osanottajia.

Vireä maamiesseura paljossa aloitteentekijänä

Maamiesseuran toiminta Kuolemajärvellä tunnettiin jo tämän vuosisadan alusta alkaen, sillä Viipurin läänin maanviljelysseurasta saapui 6. päivänä marraskuuta 1899 agronomi A Farnell Kuolemajärven kunnantuvalle johtamaan kokousta ja perustamaan maamiesseuraa, jonka tarpeellisuus todettiin myös Kuolemajärvellä.

Säännöt hyväksyttiin ja valittiin ensimmäinen johtokunta, johon valituiksi tulivat: opettaja O Merikanto esimiehenä, jäseninä op. K V Ahlblad, khra M E Snellman, talolliset Simo Inkeroinen Pihkalasta ja Tahvo Inkeroinen Hatjalahdesta sekä Gabriel Akkanen Pinnoniemestä.

Vaikka alkuvalmistelut oli tehty, pääsi seuran toiminta alkuun vasta vuoden 1900 alussa. Tosin kylä maanviljelysseuran taholta oli jo edellisessä vuonna suoritettu neuvontaa pitäjässä kyntö- ja ojituskilpailujen muodossa. Seuran toimintaan kuului myöskin maanviljelyksen sivuelinkelnojen, kuten kalastuksen, koti- ja käsitteollisuuden, puu- ja kasvitarhan sekä siipikarjan hoidon edistäminen.

Myöhemmin monet taloudelliset yritykset, kuten maidonmyynti-, sonniusuuskunnat ja karjantarkastusyhdistykset olivat saaneet alkunsa seuran toimesta.

Kun mainittuja toimintamuotoja alkoi näkyä, tuki Kuolemajärven kuntakin seuran toimintaa jo 1920-luvulla, myöntäen sille taloudellista tukea. Myös osuuskaupat ja osuuskassat tukivat jatkuvasti seuran toimintaa raha-avustuksilla.

Vuonna 1902 oli seuran toiminnassa havaittavissa vilkastumista. Tällöin järjestettiin 2-päiväisiä maamiespäiviä. Erikoisuutena oli myös, että vedettiin savea soille ja niille.

Vuonna 1903 piti neuvoja Herman Koli veistokurssit Pihkalassa ja neuvoja, neiti Fingvall samoin kutomaa- ja käsityökoulua kunnantuvassa. V 1906 oli keittokursseja eri puolilla pitäjää.

Seuraavana vuonna oli seuran esimiehenä tarmokas Matti Saha-

ri Hatjalahdesta, Pellervo-päivillä samoin kuin maamiesten opintoretellä Salomon Thusberg ja Aleksanteri Akkanen. Karjaloutta edistettiin palkkaamalla kiertävä karjakko, joka antoi ohjeita eri kyllissä karjanhoidossa ja ruokinnassa.

Seuran toimintaan olivat miehet uhranneet voimiansa ja aikaansa. Näistä perustajajäsenten ohella mainittakoon pitkäaikainen puheenjohtaja Matti Sahari, joka vuodesta 1906 lähtien itsenäisyyden alkuvuosin asti oli seuran uupumaton pystyssä pitäjä. Hänen jälkeensä tuli puheenjohtajaksi Simeon Vyyryläinen Pinnoniemestä. Vuosia aikaisemmin oli johtokunnassa sihteerinä Anton Thusberg sekä myöhemmin Juho Rastas, joka toimi myöskin rahastonhoitajana.

Suomen itsenäisyyden alkuvuosina tuettiin Kannaksen viljelijöitä uudisraivauksessa, jolla oli erittäin suuriarvoinen merkitys viljelysmaan lisäyksenä ja josta alkoivat tulokset näkyä omavaraisuuden muodossa.

Maatalousnäyttely toimeenpantiin Kuolemajärven kirkolla vuonna 1920. Saman vuoden jälkeen tuli seuralle puheenjohtajaksi taitava ja innostunut mv Matti Laukkanen, jonka toimesta neuvonta- ja valitustyö entisestään tehostui. Samoihin aikoihin valittiin sihteeriksi ja rahastonhoitajaksi hatjalahtelainen mv. Anton Kauko. Muina jäseninä tällöin johtokunnassa olivat Malakias Loukonen, Emanuel Loukonen, A Potinkara, N Taatinen, L Muurinen, Vilho Vyyryläinen, Toivo Mantonen, Jaakko Lukkari ja Iivari Thusberg.

Vuodesta 1928 lähtien oli seuran puheenjohtajana tilanhoitaja Otto Väinölä Kaukjärvellä. Hän johti määrätietoisesti seuran toimintaa talvisodan syttymiseen vuoteen 1939, asti.

Itsenäisyyden vuosien maamiesseuratyön ja maatalouden tehostuminen johtui suuresti maatalousneuvojista. Jo vuoden 1920 alussa maamiesseurat palkkasivat neuvontatyöhön neuvoja. Kuolemajärvellä tuli ensimmäinen neuvoja v 1927 Onni Herrala ja hänen jälkeensä vv 1928-1929 Arvo Rahola, v 1930 P Pietilä, vv 1931-1936 Alfred Äijö, vv 1937-1938 Onni Turunen ja vv 1939-1940 Iivo Koskenranta. Edellisten lisäksi toimi myös Kuolemajärvellä

lä rajaseutuneuvoja Vihtori Urmas, jonka monivuotinen työ maatalouden kohottamiseksi Kuolemajärvellä on myös kiitollisuudella muistettava.

Jo vuonna 1924 valittiin eri puolille pitäjää piirimiehiä, jotka myöhemmin seuran neuvojan kanssa järjestivät erilaisia kursseja, kuten laidun-, veisto-, veneenteko-, kutoma- ja juurikasvien viljelyyn opastavia kursseja.

V 1924 piti karjatalousneuvoja Katri Risu karjatalouskurssit, joilla oli 40 osanottajaa. Karjalouden kohottamiseksi perustettiin v 1925 pitäjään ensimmäinen sonniusuuskunta Inkilään ja seuraavana vuosina Akkalaan, Seivästölle, Summalle, Kaukjärvelle, Hatjalahteen ja Karjalaisiin. Samoin perustettiin myös karjalousyhdistyksiä Inkilään ja Kaukjärvelle.

Vuonna 1929 pidettiin laidunkurssit Inkilässä talousneuvos Tatu Muurisen tilalla. Osanottajia oli useita kymmeniä. Samalle tilalle oli jo v 1926 valmistunut näyttelaidun, josta oli saatu oppia kaikille kunnan asukkaalle. Kunnan omistamalle Mellolan tilalle oli perustettu myös sikalaidun.

Maatalouskirjanpitoa, jota valvottiin Uudenkirkon maamieskoulun taholta, pidettiin Tatu Muurisen, Mikkel Inkisen, Paavo Rankin, Aarne Launteen ja Matti Laukkanen tiloilla, jotka myös kaikkialk palkittiin. Myöhemmin kirjanpitoiltojen lukumäärä lisääntyi.

Edelleen järjestettiin maanviljelysseuran kanssa uudisviljelys-kevätehnanviljelys- sekä muita viljanviljelys-, koe- ja näytelaitteita.

Vuonna 1927 järjestettiin Kuolemajärven kirkolla maatalousnäyttely, johon oli saatunäyttelyaines- ta yli odotusten, mm eläimiä, sementtalaatuja, käsitöitä, kalatalousvälineitä ym... Näyttelyssä olivat puhujina V Huhtanen, E Mäntykivi, I Ilmoniemi ja V Urmas.

Maamiesseuran työtä rikastuttivat myös itsenäiset piirit, jotka jäsenenä liittyivät pääseuraan. Näistä mainittakoon Kaukjärven, Seivästön, Inkilän ja Työppälän piirit, joiden toimintaa johtivat myös seuran maatalousneuvojat.

Maamiesseuran toimintaan liittyi edellä mainittujen lisäksi lukemattomia kursseja, kilpailuja ym työmuotoja, joita kaikkia on mahdotonta tässä mainita. Maatalouteen oli herätetty niin luja usko, että pitäjän väestö sai pääasiallisen toimeentulonsa maa- ja karjataloudesta sotavuosiin 1940 asti.

Viimeiseen johtokuntaan v 1939 kuuluivat: Otto Väinölä puheenjoht., Vilho Vyyryläinen varapuheenjoht., Anton Kauko siht. ja rahastonhoitajana, Jaakko Lukkari, Ii-

Kuolemajärven Puuliike Oy:n komeaa tapulirivistöä.

Kuolemajärven Puuliike Oy

Edellisen paikalle rakennettiin vuonna 1936 silloisten mittapuiden mukaan moderni saha, jossa oli erityisesti keskittyä pienmittaisen sahatavaran käsittelyyn. Saha toimitti mm. laatikkolautoja Englantiin.

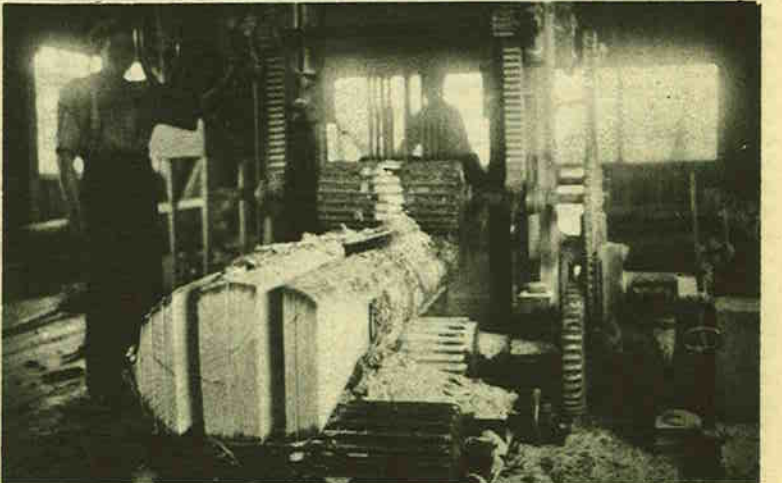
Varsinainen päätuotanto käsitelti järeämmän luokan sahatavaraa,

jonka pääasiallisin ostaja oli niin ikään Englanti. Vuosituotanto oli n. 3000 std. Suurin osa kotimaan myynnistä oli höylättyä puutavaraa.

Kuolemajärven rannalla oli Hietanleimen höyrysaha. Saha paloi lautarhoineen ennen sotaa. - Edellisten lisäksi Kuolemajärven Puuliiikkeellä oli Kivennavan Raivolassa myös höyrysaha. Sahaustointia suurempaa liikevaihdoltaan oli kuitenkin pyöreän puutavaran kauppa. Laivaukset suoritettiin pääasiassa Koiviston sataman kautta.

Aseman lähetyksillä sijainnut Kuolemajärven Puuliike Oy:n sahalaitos työntekijöineen 1934.

Pikaraami toiminnassa Kuolemajärven Puuliikeen sahalalla.

vari Thusberg ja Toivo Montonen. Varajäsenet olivat Nikodemus Taatinen, Anton Kipinoinen, Kons-

ta Akkanen ja Nikodemus Rouvall. - Anton Kauko.

Teille kaikille, rakkaat entiset seuralaiseni, Teidän viimeinen papin emäntänne

Siiri Gummerus

Kuolemajärven opettajista kouluista ja muustakin

Kun Kannaksen luovutettu alue oli äkkiä puhjennut jatkosodan vaiheissa saatu takaisin ja sen väelle annettu takaisinpaluulupia entisille asuinsijoilleen, ei menijöistä ollut puutetta, vaikka tiedettiin, etteivät siellä olleet kovin mieluisat näkymät vastaanottamassa. Illoisia olivat ajatukset sinne pääsystä, joskin epävarmuuttakin tunnettiin, kirvelivähän talvisodan haavat vielä elävänä muistissa. Mutta rakas synnyin ja kotiseutu ei ehtinyt unohtua ei varsinkaan niiltä, jotka olivat saaneet useatkin elämänsä parhaita vuosia Kannaksen kauniissa maisemissa viettää. Paljon vanhempaa väkeä jäi tänne sijoituskuntiansa "kumpujen alle", missä valkoiset ristit ja muistokivetkin niin elävästi muistuttivat menneistä vaikeista päivistä.

Onnen tunteen höystämää kilkatusta

Kilkatus ja kalkatus jatkui, koteja kohosi, viljelys lisääntyi ja karjaakin toivat tulijat. Elämä vaurastui. Jatkuvaa jälleennäkemisen riemu antoi sellaisen tunnelman, että oli tultu kotiin taas. Kirjolassa oli yhden ystäväperheemme Väinö Inkisen koti ja talo säilynyt, jollain tavoin muunneltuna sekkin. Siellä olimme syyspuolella töissä, kun he olivat meidänkin varaksemme keväällä perunoita istuttaneet ja viljaa kylväneet. Sitä saimme olla yhdessä sotavankien kanssa siellä korjaamassa. Kovin rittisivät valkojuuret perunaa hangoilla nostettaessa. Joka puolella pitäjää kävi samanlainen touhu. Viljaa kypsyi ja intomieliin sitä joka kodissa varastoihin koottiin. Juvanruukin Hietasen Onnin mylly sitä kodikkaasti kosken kohistessa jälleen kuin ennenkin jauhoiksi ja ryyneiksi jauhoi.

Opetusta yksityiskodeissakin

Palaavien perheiden mukana tuli myös paljon kylliin lapsiakin, joiden koulunkäynnistä "kunnan isät" parhaansa mukaan olivat heti alusta ryhtyneet huolehtimaan perustamalla entiset koulupiirit ja opettajainvirat uudelleen. Kunnassamme olivat ennen sotia kouluasiat olleet hyvin hoidetut. Me kaikki opettajat muistelimme sitä usein. Mekin olimme 1927 tulleet sinne Ruokolahdelta. Koulumme, Penttikälän koulu, aseman vieressä oli nuorimpia, vähän yli 15 vuotta toiminut. Siellä oli Toini Sorri ollut opettajana ja silloin oli pois muuttamassa op. Karin Englund Viipurista ja Inkeri Turunen, pakinoitsija Tiituksen sisar Joensuusta. Vuonna 1929 perustettiin alakoulunopettajan virka, johon minä tulin valituksi ja siitä tapahtui v. 1939 ensimmäinen evakkoon lähtö. Koulu oli toiminut ensin sahan entisessä konttorirakennuksessa, v. 1929 valmistuneessa lisärakennuksessa ja oli rakennusvaiheen aikana opettajana ylioppilas Aino Hietanen Kirjolasta. Niistä ajoista olisi pitkät omat kertomuksensa.

Nyt taas olivat kysymyksessä toiset ajat ja meiningit. Kouluista oli jäljellä oikeastaan vain Kaukjärven koulu. Siellä oli juuri kesällä 1939 ollut iso remontti, mutta väliaikaiset asukkaat olivat muuttaneet kaikki omiin tarkoituksiinsa sopiviksi - isot kattilat keittiöissä ja kauniit seinät isoilla, tummilla tapettipahvilevyillä muutettu.

Pian oli taas tarpeelliset muutokset tehty, luokka- ja huoneetilat kunnostettu ja niin op. Ida ja Eero V a l i o pääsivät entiseen, pitkäaikaiseen kotiinsa, jossa olivat olleet koulun perustamisesta lähtien evak-

Kuva Opettajajyhdistyksen kokouksesta 14. 8. -49 Paimiossa.

koon lähtemiseen saakka. He olivat välillä olleet Somerniemen Palkaisissa ja Urjalan Hanhisuolla. Kouluhallitus oli meitä kaikkia siirrellyt välillä ketä minnekin. Useimmissa koulupiireissä toimivat koulut jossain yksityisten kodeissa. Niinpä Inkilässäkin oli koulu Samuli Inkisen talossa opettajana Seivästön opettaja Ilona Pohjola (asuu nyky. Helsingissä). Hän oli välillä ollut ainakin Ullavalla ja nyt entisekseen Seivästöllä kuten evakkoteille lähtiessä.

Tuttuja opettajia

Muurilassa oli opettajana op. Vihtonen. Karjalaisten koulun Anton Junnola oli tullut Joroisista, muuttanut Hollolaan ja siellä hän sekä sisar Ida ovat haudattuina. Op. Laila Riski oli tullut Pomarkusta ja sitten joutui Harvialaan ja sieltä eläkkeelle. Asuvat nyt miehensä Väinön kanssa Hämeenlinnassa. Tytär toimii englanninkielen opettajana. Hatjalahden opettaja Antti Junnola meni aikaisemmin eläkkeelle. Aino Junnola piti välillä koulua Saharin talossa Hatjalahdessa, sittemmin Pori-naisissa, kotipitäjässään. Heillä oli omakotitalo Lahden liepeillä. Nyt on Antti jo vuosia sitten kuollut ja Aino asuu Lahdessa. Siellä ovat myös Kuikan kaikki tyttäret, Irma ja Arvi Sorri, Helvi ja Hilikka Kuikka. Heillä ei ole vielä puhelinta, joten en heitä tällä kertaa tavoittanut. Mutta Aino Junnolalta näin kuulin, kun ensin olin Mäntyharjun kunnan aseman koululta tiedustellut. Tauno Valio, majuri evp. asuu myös Lahdessa ja Eero Valio Mäntsälässä vanhempien talossa. Ida Valio on kuollut v. 1951 ja isä Eero v. 1953. Kolkkanen opettaja Urho Sestola oli, välillä oltuaan Kolkkalassa, Tammelan Letkussa ja kuoli äkkiä ollessaan matkalla Hämeenlinnaan jossakin v. 1950.

Seivästöllä oli viimeksi jonkinlainen parakkikoulu. Meripirtit ehtivät rakentaa sinne myös viihtyisän oman kodin, jossa mekin ehdimme vierailla. Op. Meripirtti tuli takaisin Seivästölle Vironlahdelta.

V. 1944 oli vanhoilla opettajilla tilaisuus mennä eläkkeelle ja silloin Valiot sekä K. Meripirtti jättivät virkansa. Meripirteillä oli Merimaskussa piiriläistensä keskuudessa omakotitalo ja maatakin. Heidän Leo-poikansa on opettajana Salossa Karjaskylän koulussa. Siellä isä Kaapo viimeiset vuotensa talvisin vietti. Hän oli kuollessaan toissa vuonna 88-vuotias, mutta kuulemma vielä aika pirteässä kunnossa lukuunottamatta aivan viimeisiä aikoja. Rouva Meripirtti kuoli vuosia sitten auto-onnettomuudessa saamiinsa vammoihin. - Heidän kanssaan jouduimme paljon kanssakäymisiin. Kävin siellä Mannerheim-osaston tilejä tarkastamassa Lempi Livalan kanssa. Ystävämme Fiina meille monet "kaurakiisselit" keitti.

Joulujumalanpalvelus aseman koulussa

Olen näin kuvaillut tarkemmin opettajatoverieni vaiheita eri koulupiireissä, koska luulen sen kiinnostavan. Elämä jatkui koulujen työssäkin. Hyvien naapureiden ympäröimänä oli työkin mieluisaa. Joskus oli suurempiakin juhlia, joihin koonnuttiiin Kaukjärven koululle. Arkkipiispa Salomies asui silloin Viipurissa ja hänkin kävi tervehtimässä. Kirkkoherramme Erkki Gummerus ja rouva Siiri Gummerus kävivät mielellään kylässä seurakuntalaisiaan tervehtimässä. Rakennettiinpa uusi väliaikainen kirkkokin, jonka yhteyteen he saivat asunnon. Muistan, että joulujumalanpalvelus pidettiin aseman koulussa, siinä matassa majassa, mutta kauniina kaikui jouluvirsi kynttiläin valossa mustien seinien ympäröimässä koululuokassa.

Mekin asuimme hyvien ja uskollisten naapurien Herman ja Tyne Kokon omistamassa talossa. Koulua pidimme juuri siinä vanhassa talossa Uudenkirkon tien risteyskässä. Kauppias Taberman oli avannut siinä naapurissa kaupan. Välitunnilla siellä oli mukava käydä ostamassa puunaista puurojauhoa ja kovin hyvältä se näytti kämmeneltä nuoltuna maistuvan.

Joulukin meni jokaiselta omalla tavallaan, sopu sijaa antoi ahtaissa oloissa. Ihmetellä täytyi monesti jälkeen päin, miten rauhassa jokainen yöt lepäsimme. Kuin huomaa mattomana ajoimme "rauhan raitteissa". Eihän sodan kumu aivan lakannut kuulumasta, eikä raja, missä sotilaat meitä uskollisesti vartioivat ollut niin kaukana.

Helmikuussa eräänä yönä saimme muistutuksen "elämän karusta todellisuudesta". Olimme muuttaneet Villan saunamökkiin, kun he olivat saaneet ison talonsa valmiiksi. Yöllä heräsimme pommien rätinään. Kirjolaan niitä pommeja pudoteltiin Kasarin talon ympärille. Onneksi ei ihmeempää tapahtunut, emäntä tosin sai sirpaleen jalkaansa ja talon nurkkakin taisi vähän "tutista". Koneet palasivat Helsinkiä tervehtimästä ja saihaan Johanneskin vähän niistä tuntumaa. Oli kuulemma tarkoitus vain jännöslastia purkaa.

Kevät tuli kysymättä asehilta lupaa

Ja niin vähitellen kevät "tohti aikanaan tulla kysymättä asehilta lupaa". Mekin pääsimme pääsiäisen tienoissa muuttamaan vielä koulun tontille rakennettuun pieneen, kauniiseen asuntoon, josta piti taas aikanaan tulla koulun sauna. Johanneskelaiset Brusinit ja Kottoset olivat sen rakentaneet.

Koulut loppuivat ja maanviljelijöille alkoi kiireinen aika peltotöissä. Niin mekin innostuimme koulun tontilla tekemään. Siellä oli jälleen-

rakennustoissa rak.mestari Numminen Paimiosta. Rouva Numminen hoiti lääkevarastoa. Me aloimme perata koulun entistä kasvitarhaa. Numminen haki jostain hevosen ja entiseen pehmeään peltoon tuli kaunis kasvima. Pian olivat kaikkialla pellot kunnossa, siemenet itäneet ja orastaneet. Elämän piti jatkua ja niinhän se jatkuikin. Koulurakennuksen perustuksia kaivettiin ja ne olivat jo suurelta osalta valettukin. Kauniita päiviä jatkui ja elettiin niin kuin aina olisi rauha. Taloissa tehtiin kevyttöitä ja paranneltiin asuin- sekä muita rakennuksia.

Kyllä sodan jylhinäkin kuului, mutta kenpää siitä olisi välittänyt.

Joskus lenteli hopeasiipisiä isoja lintuja, mutta nehan kulkivat omia teitään ja omissa tarkoituksissaan.

Kauniit päivät jatkuivat, mutta miten lie ruvennut tuntumaan, että oli tyyntä myrskyn edellä. Näki niitä hopeasiipiäkin, rajaltakin alkoi joutain kuulua. Lomalla kävijöiltä kuultiin, että siellä oli alettu toisenlaiset toimet. Uusia joukkojakin tuotiin rajalle Laatokan pohjoispuolelta meilläkin. Tilanne oli muuttunut ankarammaksi. Huoli näkyi jo ihmisten kasvoilta.

Kirkko ja kihlaparit vihittiin viime tingassa

Ja sunnuntaiaamuna, kesäkuun 15. päivänä, tuli sana, nyt ovat sitten alkaneet ankarammat otteet. Sen pyhäpäivän "ryömimme" rakennuksen ympäri. Maanantaina lähti viimeinen siviilijuna asemalta. Siinä mekin lähetimme lapset muiden kanssa pois hyvien ystävien luo Humppilaan.

Sen sunnuntain kai muistavat ne kaksi nuorta paria, joilla piti olla vihkiäiset, häät oli valmistettu. Sukulaissotilaitakin oli tullut lomalle häitä varten. Ja tietysti tuli terveisiä rajaltakin, josta oli jo tultu lähemmäs meitä. Sisukkaasti nämä vihkiparit menivät pyörillä "kirkolle", joka olisi nyt myös ollut vihkimisvaiheessa sekkin. Erkki Gummerus vihki ensin kirkon ja sitten nämä parit. Häälahjat lähetimme naapurista asianomaisten itsensä pakattaviksi, sillä evakkoon oli taas lähdettävä.

Tavaroita ja karjaa koottiin asemalle - pommien välillä putoillessa. Kylästä lähdettiin kuka mitenkin pääsi. Tiistaiaamuna lähti evakkojuna, sitten karjajuna hoitajineen. Aamulla oli autokolonnan hakenut asemalle kootut viljat varastoista ja muualta. Sen jälkeen nämä varastot "paloivat" maan tasalle. Kun tiistailtana viimeinen evakkojuna oli päässyt metsän suojaan, tuli taas uusi "keskitys". Mekin menimme illan suussa Anton Akkaaselle. Siellä oli myös rak.mest. Numminen. Anna-Mari-emännän kanssa joimme kahvia ja kun tulimme asemalle, oli Viipurista tullut Starckjohannin auto hakemaan Tabermanin tavaroita. - Sotilaat toivat ilmatorjuntatykkejään ja ihmettelivät, että siellä vielä oli siviilejä. Siinä kuorman päällä mekin sitten reppuinemme puolen yön tienoilla lähdimme kohti

Viipuria. Siellä oli ollut 150 konetta. Vietimme yön ja seuraavan päivän siellä pommisuojuissa. Asemalla paloi ammusvaunu ja pääsimme Sorvalin kautta junaan. Sotilasjuniakin kulki myötä ja vastaan. -Niin sitten tulimme välillä vähän Hurukselassa levätyämme Paimioon. Vastassa oli hyvä ystävämme Kristian Hietanen. Täällä oli myös kauppias Sievänen, hekin ennen Kuolemajärvellä työssä olleita.

Meidät opettajat oli sijoitettu ennen koulujen alkua yksi sinne toinen tänne, mutta yhteyttä yritettiin ylläpitää. Koulutkin alkoivat tavallista myöhemmin. Olihan silloin monissa muissakin asioissa selvittämistä. Ent. piiritarkastajamme Herman Lehto oli täällä Naantalissa kouluhallituksen edustajana opettajia virkoihin sijoittelemassa. Mieheni ja minut määrättiin tänne Paimioon.

Kokoontuminen Paimiossa viiden vuoden kuluttua

Kun 5 vuotta oli pyörity "omissa ympyröissämme" ja saatu asiat rullamaan, kutsumme me entiset työtoverit luoksemme tänne Paimion Jokelan kouluun (nyk. kansalaiskoulu). Vieraskirjassa on tällaiset muistutpanot: Kuolemajärven op. yhdistyksen kokouksessa 13.8. 1949. "Ainoastaan kaikkein viimeisin tutkinto meillä on jäljellä." Siiri Gummerus ja Erkki Gummerus Kuolemajärvi, Hilja Toivonen ja Alpo Toivonen Pyhäranta, Herman Lehto, Kauko Lehto, Saima Lehto ja Mirja Lehto Lahti, Tyne Loukonen ja Eeti Loukonen Kisko. Laila Riski ja Väinö Riski Harviala, Aino Junnola ja Antti Junnola Heinola, K. Meripirtti Merimasku, Anton Junnola Joroinen, Martta Sestola, Kyllikki Sestola ja Urho Sestola Tammela.

Fiina Meripirtti kirjoitti lisäksi hauskan kiitosrunon.

Jälkeenpäin vierailivat opettajatoverit ohikulkumatkoillaan luonamme, kuka piirakan teossa, kuka missäkin yhteydessä silloin kun tiensä tänne päin oli.

Mieheni kuoli 23.9. 1950. Oli kovin lohdullista nähdä entisiä ja uusia naapureita hänen siunaustilaisuudessaan.

Kun minulla oli työni, kotikin pysyi edelleen kotina. Hyvä on ollut olla ja elää Paimiossa. 30-35 vuotta eteenpäin ajateltuna on pitkä aika, jäljelle jääneenä ei se siltä tunnu. Kun yhtehen yhyimme, muistellaan ja paljonhan me vanhemmat muistamme mekin, mutta muistammeko kertoa nuoremmille. Tosin tämä elämä riipottelee heitä sinne ja tänne, joten tuskinpa paljon joutavat kuunnella. Joillakin voi olla vielä vanhoja valokuvia, joihin pitäisi ehtiä aina kirjoittaa, kuka tai ketä niissä on ja missä tilaisuudessa kuva on otettu, varsinkin sukulaista.

Pitäjäkierroksella ajatuksen voimalla

Ajatuksissamme voimme kenenkään estämättä siirtyä entisiin tuttuihin maisemiin. Kierrellä kauhin hiekkarantaisen järven asemalta

Kuolemajärven Karjalaistenkylän

emäntiä juhlatunnelmaisilla äitienpäivillä 1934.

Laajamittaista urheilutoimintaa

"Parasta siinä oli omatoimisuus ja siihen aikaan katsoen melkoinen monipuolisuus, vaikkakin merkillepantavaa oli olosuhteiden puutteellisuus ja sanoisinko luonnonvaraisuus, vastapainonaan nuorekas innokkuus." - Näin voisin lyhyesti luonnehtia 1930-luvun urheiluelämäämme kotipitäjässän Kuolemajärven.

Aivan näin lyhyesti ei voida kuitenkaan kuitata urheilun osuutta pitäjäläisten ja eritoten nuorten elämän kannalta yleensä. Vaikka emme voikaan kirjata Suomen tai maailman ennätyksiä tuloksellisessa mielessä tuolta ajalta, niin varsin laajat ovat ne nuorten joukot, jotka tavalla tai toisella urheilun pariin tullessaan saavuttivat otteen hyviin harrastuksiin ja oman elinkuntonsa hoitamiseen. Huomionarvoisen on luonnollisesti urheilun merkitys kyläkohtaisena yhteishengen luojaena kylien välisissä kilpailuissa, joita ehkä eniten käytiin jalkapallossa. Moni on tuolloin alkuinnostuksen saatuaan yltänyt sitten vuosia myöhemmin mittaviinkin saavutuksiin ja kovin monen kyvykkään urheilijanurukaisen tie katkesi taistelukentällä kotikontuun puolustaessaan.

Laaja-alaisella pitäjällä ei ollut mitään erityisen selvää ja suurta keskusta, mikä yleensä on edellytys tehokkaalle ja ulospäin näkyvälle toiminnalle, mitä vaativat mm useat yhteisharjoitukset ja keskitetty ohjaus. Piirin toimesta lähetettyjä valmentajia tai ohjaajia kävi toisinaan pikavierailuilla ja ainahan sekkin oli sentään jotain.

Erityisen arvokkaat olivat kaikki oman pitäjän niin myös laajemminkin puitteissa kilpailumatkoilla liikuttaessa. Urheilutiloista voidaan todeta, että tuolloin ei vielä ollut yhtään varsinaista urheilukenttää, vaan kaikki yleisurheilukin tapahtui tavallisilla luonnon nurmientäillä. Kirkonkylään sellaista kenttää jo puuhattiin, mutta sekin jäi kesken. Sitä suurempi arvo on annettava sille toiminnalle, joka sielläkin käynnistettiin huolimatta erityisesti pitkien etäisyyksien aiheuttamista haitoista.

Urheilutoimintaa kolmella taholla

Olennaista ja merkillepantavaa oli että urheilutoimintaa harjoitettiin

Kolkkalaan, sieltä Salmien yli kirkon rannoille, mennä Hatjalahdelle, Kaukjärvelle ja Summaan, Huomolaan ja Kämärälle. Nähdä tuttuja ihmisiä omista töissään, istua Rusin autoon, tulla kirkolle ja asemalle, käydä Karjalaisten kylässä ja Seivästöllä, missä majakka entisikseen vilkuttelee. Kapteeni Virkkiä emme siellä näe, mutta hänetkin erikoisesti muistamme, mennä Muurilan hiekkarannoille, antaa Suomenlahden aaltojen hyvällä varpaitamme, siitä Muurilan leirialueelle ja järven ympäri Inkilään ja Kirjolaan. Olemme asemalla pian takaisin. Seivästöltähän ne Rusin autot kuljettivat tuttua väkeä Viipuriin, toiset Johanneksen Kaijalan kylän kautta, toiset Summan kautta. Nämä reitit ja milaista niiden varsilla oli, pitäisi lapsille ja lastenlapsille selittää. Nythän on hyvät kartatkin olemassa. Onpa Leningradissakin, jos sinne seuramatkalla joutuu, Suomen asemalla kartat, missä selvästi on Kuolemajärven paikka nimeltä mainittu ja Naurisjärvi, vaikka nimiä on yleensä kovasti muutettu.

Aina voimme toivoa, että nuorimmat meistä kokisivat ajan, jolloin saisivat luvan mennä katsomaan isovanhempensa synnyin- ja kotipaikkoja. - Lydia Paturi

kolmella taholla. Suojeluskuntaa voidaan pitää ehkä merkittävimpana käynnistävänä voimana. Olihan siinä luotuna hyvä ja kyläkohtaista, oloihin erittäin hyvin soveltuva toimintaa palveleva organisaatio. Suojeluskunnan urheilutoimintaa hallitsi paitsi ammunta ja myöhemmin mukaan tullut sotilasottelu ja suunnistus, niin myös erittäin voimakkaasti yleisurheilu. Yleisurheilu käytiin ensisijaisesti 5-otteluna ja lisäksi kilpailtiin runsaasti 3000 m maastojuoksussa. Talvilajeista olivat ohjelmassa tietenkin hiihto ja ampumahiihto. Nuorisoseurojen ohjelmassa olivat niinkään hyvin näkyvästi esillä kesäjuhlat urheilukilpailuineen ja talven hiihtokilpailut. Tällä tavoin urheiluharrastus tavoitti todellakin hyvin tehokkaasti kaikki kyläkunnat. Tällä tavoin saatiin liikkeelle ne suuret joukot, joita nähtiin esim. piirien mestaruuskilpailujen maastojuoksussa.

Varsinaista yleisurheilua lähti sitten johtamaan v 1935 perustettu yleisurheiluseura Kuolemajärven Kiri, puheenjohtajanaan ja puuhamiehenään Ilmari Kuru Inkilästä. Jällempänä koetaan palauttaa mieleen eri harrastuslajeittain sitä toimintaa, mitä urheilun saralla kotipitäjässämme Kuolemajärvellä kyntettiin. Kirjoitus ei pyri olemaan historiallinen kaiken kattava katsaus vaan enemmänkin muisteluihin perustuvaa pakinaa.

Pesäpallo — yksi harrastetuimpia lajeja

Aloitin vaikka pesäpallosta asetamatta eri lajeja mitenkään tärkeä tai paremmuusjärjestykseen. Lajia voidaan pitää yhtenä vilkkaimmin harrastetuista, olihan se joukkuekilpailu. Pääharjoitukset, joista pitäjän edustus koottiin, pidettiin Akkalan kentällä, tuolla loivasti viettävällä nurmikkorinteellä. Harjoituksiin tultiin 10 km etäisyyksiltäkin, mikä tietysti vaikeutti hyvään tulokseen pääsyä. Näistä harjoituksista koottiin se joukkue, mikä edusti suojeluskunnan kilpailuissa Kuolemajärveä.

Muissakin kylissä lajia kyllä harrastettiin, mutta ei ehkä niin näkyvästi. Alueen mestaruuskilpailuissa käytiin monta kovaa ottelua naapuripitäjien kesken. Kilpailumatkat, jotka tehtiin aina kuorma-autoilla, ulottuivat Johannekseen, Valkjärvelle, Uudellekirkolle, Terijoelle jne. Erittäin tiukka oli kamppailu kesällä -38 Koivistoa vastaan kotikentällä vaikka se hävittiinkin lopuksi 8-6, mutta olihan Koivisto yksi tunnetuimmista piirin joukkueista. Pesäpalloliiton alaista seura ei ollut, vaan toiminta tapahtui Sk:n nimissä.

Pesäpallo-ottelusta Koivistolla 29. 6. 1938.

Jalkapallo lähes kansallisurheilun asemassa

Jalkapallo oli erittäin hyvin saanut jalansijaa eri kylissä, siinä ei ulospäin juuri esiinnyttykään. Kylien välisiä otteluita käytiin varsin runsaastikin. Erityisesti muista miten jalkapallo oli Muurilan kylässä aikanaan lähes kansallisurheilun asemassa. Sikäläisen puuhamiehen Aalto Herralan aloitteesta käynnistettiin mm Muurilan ja Aseman seudun kesken vuotuiset ottelut vuoroin kummassakin kylässä. Näissä otteluissa oli sitä oikeata kansan juhlaa. Voimasuhteetkin kun olivat hyvin tasapaiset. Epäselvyyttä pyrki aiheuttamaan Akkalan kylän ja aseman väliraja, sitä kun ei käytännössä ollut meidän mielestämme ollenkaan, sillä aseman ja Akkalan kylien urheilutoiminta oli jo itsestään sulautunut yhteen ja näin sitten yhdessä myös edustettiin. Varsin hyviä olivat kyläjoukkueet myös esim. Kolkkalassa ja muuallakin.

Voimistelulle varoja vapaaehtoisella toiminnalla

Voimistelu ansaitsee oman lukunsa erityisesti sikäli että siitä muodostui hyvin pitkäjänteinen harrastus. Ensimmäisenä suurena tavoitteena oli osanotto v 1938 Suurkisoihin Helsinkiin. Erittäin mieleenpainuva retki siitä muodostuikin ja olihan suurta juhlaa marssia uudelle, vielä hieman keskeneräiselle stadionille suuren yleisön eteen esiintymään.

Voimisteluharjoituksia pidettiin aluksi aseman kansakoululla ja sittemmin asemarakennuksessa käytöön saadussa isohkossa vapaana olevassa odotussalissa. Tähän hankittiin myös rekki ym välineistöä. Erikoista tälle toiminnalle oli, että varat hankittiin pitämällä iltamia eri puolilla pitäjää ja naapuripitäjissäkin vierailen. Ohjelma koostui aina osittain siitä ohjelmasta, jota kulloinkin harjoiteltiin. Esitettiinpä jopa rekkivoimisteluakin aikanaan, kun oli vähän taitoa karttunut. Musiikkikin löytyi omasta takaa, sillä asemalla asuivat Uschanoffin sisarukset, jotka "Niemen Pojat"-nimisenä yhtyenä huolehtivat tanssimusiikista yleensäkin pitäjällä. Yleisömenestys oli voimistelujain juhlassa aina taattu.

Mainittujen voimistelujuhlien lisäksi osallistuttiin kesäisin myös Sk-piirin joukkuevoimistelukilpailuihin eri puolilla Kannasta. Tämän voimistelun ohjaajana toimi Ilmari Akkanen. Tämänlaatuinen toiminta edellytti ja ylläpiti jo sinänsä hyvää yhteishenkeä, olihan kyseessä varsin pitkäjänteiset tavoitteet, joten ei juuri ollut varaa olla poissa harjoituksista.

Muurilan hiekat

Leimaa-antavana piirteenä Kuolemajärven rannikkoalueelle olivat suuret lentohiekkamuodostumat. Ne olivat osa siitä kymmenien kilometrien lentohiekkarannikosta, joka ulottui aina Neuvostoliiton puolelle asti. Tämä kaunis näkymä on Muurilan kylän Ahvi-joelta.

Yleisurheilu kiinnosti — kuten aina suomalaisia

Mitä tulee yleisurheiluun, niin sehän on kautta aikojen kiehtonut meitä suomalaisia ja niin myöskin Kuolemajärvellä laji tavoitti harrastajansa. Niinkuin edellä jo tuli todettua sisältyi laji paitsi oman erikoisseuran - niin myös nuorisoseurojen ja Sk:n ohjelmaan. Suojeluskunnan ja nuorisoseurojen ohjelmassa lajia harrastettiin melkein yksinomaan 5-ottelun muodossa, ainoana erikoislajina 3000 m murtomaa-juoksu niinkuin sitä silloin kutsuttiin. 5-ottelu käsitti 100 m ja 1500 m juoksut, kuulantönnön ja korkeushyppyn, joka toisinaan korvattiin pituushyppynä sekä keihäänheiton. Pitäjän nimimiehistä muistuu mieleen Tähkäpään veljekset, Vilho Vanhanen, Luukan Viljo sekä nuorempaa polvea edustanut Uno Villa, joka oli juuri hyvää vauhtia nousemassa pinnalle. Vakava haavoittuminen talvisodan aikana lopetti hänenkin urheilu-uransa siihen. 3000 m juoksussa käytiin monia kovia kamppailuja Vilho Mamian, Martti Samulin, Unto Sinkkosen, Ilmari Akkanen ja monen muun kesken. Yrityshalua oli kyllä nuorten keskuudessa tuolloin riittämiin, mutta asiantunteva ohjaus oli vain omintakeisen opiskelun varassa.

Ostettiin joku urheiluopas, jota sitten yhdessä luettiin, tutkittiin ja kokeiltiin käytännössä. Vasta myöhemmin Kirin järjestäessä mestaruuskilpailuissa oli erikoismiehilläkin tilaisuutensa aina seiväshyppääjiä myöten, mikä laji oli asemalla hyvin suosittu. Tämän päivän näkymistä olivat tyypit sellaiset kuin kiriherkkä Vilho Vanhanen, nopea ja pitkä huikea Uno Villa tai väkivahva mutta varsin notkea Viljo Luukka asiantuntevan valmentajan käsissä kypsiä ties kuinka huipulle, monia muitakaan unohtamatta.

Tunnusomaisista oli että eri seurat pylväsilmoituksillaan kuuluttivat kesäjuhlistaan ja urheilukilpailuistaan ja niin sitä poljettiin polkupyörin useita kymmeniä kilometrejä omassa ja naapuripitäjässä Uudellekirkolla ottamassa mittaa yleisurheilun kilpailukentillä. Tällöin oli varsin runsaasti kilpailuja myös nuorille alle 15-17 tai 19 vuotiaalle 3-ottelussa tai 1000 m juoksussa, jossa Lauri Villa oli lahjakkaimpia. Aseman seudulla, jonne nyt kuitenkin oli muodostumassa pieni asutustaajama, oli nuorilla yleisurheilun alalla oma "sarjakilpailutoimintansa". Ei ollut vetäjiä vaan vedettiin yhteistuumin. Milloin ei muualla ollut kilpailuja, niin pidettiin omia moniotteluita. Vuoroin toimittiin toimitsijana ja yhdessä laskettiin pisteet eikä siinä protesteja tehty.

Ammuntaa hallitsivat vanhat parrat

Ammunnasta puheenollen laji kuului Sk:n ohjelmaan käsittäen ensisijaisesti sotilasjärjestyksen

ja ja kerran pidettyjä massa ammuntoja, joissa sai ampua pienoiskivääriäkin muutamana laukauksen. Varsin hyvä betonisin näyttösuojin varustettu ampumarata sijaitsi Akkalan kylässä raviradan yhteydessä. Useimmissa kylissä oli ratakysymys melko tilapäisjärjestelyjen varassa.

Lajia hallitsivat "vanhat parrat" kuten sanonta kuuluu. Heistä itsestään keutettuna edustusampujana muistuu mieleen ainakin Niko Muurinen, tuo tarkkakätinen kunnankirjuri, jolta tuntui riittävän voimia vähän joka taholle, paikallispaällikkö Riikonen ja konstaapeli Raatikainen. Kuolemajärven historioteos mainitsee vielä Loukosen Kolkkalasta, Iivanaisen Kaukjärveltä, Olkkosen Seivästöltä, Lambert Muurisen Akkalasta ja Ilmari Mamian Kirkonkylästä. Läheltä jo piti ettei allekirjoittanutkin päässyt -39 kesällä mukaan mutta ei sentään vielä kyyt riittäneet ja niin muistan katselleeni haikeana aidan takana kun Koivistolle kuorma-autolla matkaava joukkue tankkasi aseman Osuuskaupalla.

Erittäin merkittävä oli kotikylien radoilla tapahtunut massa-ammunta, jossa oli erikseen sarja B-luokan eli uusille ampujille. Näissä kilpailuissa kohosi osanottajien luku aina huomattavan korkealle. Merkittävämmät monine eri mahdollisuuksineen olivat niinkään omiaan kannustamaan harjoituksiin. Merkittävää kehitystä tapahtui kup 30-luvun lopulla saatiin uusia "Ukko-Pekka"-kiväreitä kilpailuaseiksi. Ampumaseuraa, mikä olisi toiminut Suomen Ampujainliiton alaisena ei vielä paikkakunnalla ollut ja näin monipuolisempi kilpailuohjelma esim. pienoiskivääriammuntoineen jäi aivan harrastelutasolle. Sk-piirin puitteissa tiedetään ampujiamme menestyneen varsin hyvin.

Sotilasottelu ja suunnistuskin ohjelmaan

30-luvun lopulla tuli ohjelmaan myös sotilasottelu ja suunnistus. Suunnistuksen harrastus ei ehtinyt vielä kovin mittaviin lukuihin, mutta joitain kursseja ja koulutustilaisuuksia sentään jo pidettiin. Opetustapa oli kai tehokas, kun muistan vieläkin sotilasohjaaja (lt:n) Mureen pitämästä harjoituksesta miten poikkeama vaikuttaa ellei sitä oteta huomioon sen jälkeen kun suunta on otettu kartalta ja lähdettiin liikkeelle kohti pientä puroa siltaa. Tulimme tielle juuri sen verran oikealle kuin mitä poikkeama edellytti. Siitäpä jäi hyvä muistisaanto myöhempiinkin tarpeisiin.

Pienellä ryhmällä ehdittiin käydä piirinkin mestaruuskilpailuissa, vaikkakin laihalla menestyksellä. Olihan kuitenkin perustiedot hankittu.

Sotilasottelu oli uusi laji, jossa käytiin 1939 syksyllä alueen mestaruuskilpailut Akkalan radalla. Kuinka ollakaan - lähetettiin allekir-

Talvikalastuksesta Kuolemajärvellä

Oli joulukuun 9. päivä viime vuonna ja toinen adventtisunnuntai sekä kipakka pakkasen. Askaisten kirkolta kilometrin verran Velkualle menevän maantien vastakkaisella puolella, vastapäätä kirjoittajan asuusta asuu seppä, Pöyhösen Vilho. Seppä ainakin kolmannessa polvessa. Syntyisin Kuolemajärven Seivästästä. Hää tul meil tuppaa. Tullessa hiero nennää ja korvallis-taa ja sano: "Ompas kipakka pakkasen, ihan ottaa korvii tämmöselkii matkaal."

"Nii on", sanoin minä ja lisäsin: "Olit sie eile viel pajas, ko alasin kilis?"

"No pit männä ko tul tuolt Mie-toisist siel asuva Uuvekirko Metsä-kylästä kotosii oleva mies tuuraa terottammas. Olha sil sellane vähä tuura tapahine rauta. No mie laitoi hänelle tuura."

"No mitäs ajattelet, joks siel Kuolemajärve mererannoil ja Seivästöös ois jäätä, jot tuurii tarvittais?"

"Kyl siel varmast ois, ku o olt näi työntä ja kouvii pakkasii. Sukkelaa-ha se merikii tällasil ilmoil jäätyy."

A siint se sit läks tää kalastukse muistelemine niil entisil rannoil, myö ko molemmat siel ollees souvettii ja kalastettii samoil vesil ja jäil.

Olosuhteet kalastuksen harjoittamiselle

Kuolemajärven kunnan alueeseen kuului merenrantaa noin 22 kilometrin pituudelta. Kolmen kylän maat

joittanut Loukosen (Eetin) kanssa Antreaan saakka piirimme mestaruuskilpailuun, vaikka oppimatkaksihan se silloin jäi. Laji oli oikeastaan mielenkiintoinen käsittäen juostavan monipuolisen ja vaikean esteradan sekä kivääriammunnan. Laji ehti koota jo varsin runsaan harastajajoukon nuorten keskuudesta.

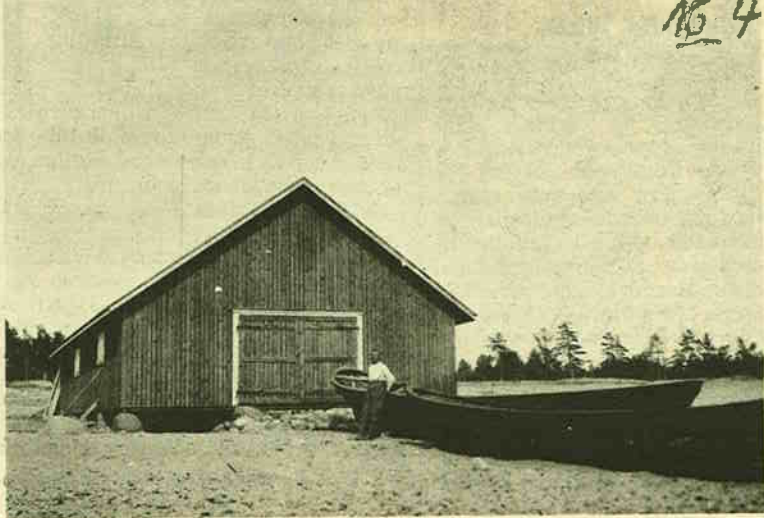
Rannan kylät hiihdon "tukialueena"

Hiihdon "tukialueena" lienee pidettävä "rannan kylä", kuten Muurilaa, Inkilää jne. Kilpailuja käytiin runsaasti sekä Sk:n, nuorisoseurojen että Kirin nimissä. Vahva edustus mm Salpausselän kisoissa ehti antaa jo hyviäkin lupauksia. Nimekkäimmistä hiihtomiehistä muistan ainakin Ilmari Kurun ja Onni Saar-pään. Ampumahiihdossa kuuluvat pitäjämme suksimiehet piirimme parhaimmistoon, mitä todistaa useat joukkuevoitot.

Aivan erikseen olisi kerrottava pitäjän raviurheilusta, josta muistan vain että se oli erittäin vilkasta ja paikkakunnalla käytiin usein hyvin korkeatasoisia ravikilpailuja niin kesällä kuin talvellakin, jolloin ajettiin Kuolemajärven jäällä.

Yhteenvetona on mieluisaa kirjata nuo monet rakkaat muistot yhteisiltä urheilun merkeistä vietetyiltä vuosilta. Huolimatta vaatimattomista ulkonaisista olosuhteista on urheiluelämän merkitys ollut toimintaa ja virikkeitä antavana erittäin suuri. Urheilu eri muodoissaan tarjosi nuorisolle juuri oikean purkautumistien toimintatarmolleen eikä esim. tämän päivän ns. "jengi"-toimintaa tunnettu. Laaja, harvaan asuttu pitäjä ei ollut edullinen nopealle kehitykselle jos ajatellaan asiaa huippu-urheilun kannalta, vaikka siinäkin oltiin ilmeisesti hyvässä suunnassa ja oikealla tiellä. Kyläkunnittain tapahtunut toiminta tavoitti puolestaan hyvin laajat joukot. Esimerkkinä tästä on mm Hatjalahden Reima-seura, joka huolehti urheilutoiminnoista omalla tahollaan.

Olavi Eronen

Muurilan pelastusasema.

sijoittuivat meren rantaan. Rannat vaihtelivat kivikkoisista merelle päin työntyvistä luodoista muotoutuvien lahtien hiekkarannoiksi, mitkä kesällä olivat luontaisia venesatamapaikkoja.

Oli kaksi suurempaa lahtea, Tam-mikon lahti Seiväston kylän alueella, mihin valtiiovallan toimesta kolmekymmenluvun viimeisinä vuosina rakennettiin aallonmurtaja ja Lautarannan lahti, joka osaltaan kuului Karjalaisten kylään ja jonka suojana oli pitkälle pistävä niemi, missä kyläläisten asuinrakennukset olivat, sekä aivan lähetyillä oleva vähäinen saari. Lautarannan lahden läntisellä rannalla sijaitseva Muurilan kylään kuuluva Kyrönniemi, joka oli kalastajien venesatamapaikkana. Nämä edellämainitut lahdet ovat olleet niihin aikoihin, kun rannikkopurjehdus eli Kannaksella kukoistuskauttaan, oivallisia satamapaikkoja kesällä. Talvella oli suuri määrä laivoja "Simohkassa" talvehtimassa. Tarton rauhan jälkeisinä aikoina Suomen itsenäistyessä näiden lahtien rannoille talvisin puutavaraliikkeet ostivat metsistä hakatun puutavaran, joka kesäisin kuljetettiin pois.

Kalastuksen kannalta näiden lahtien merkitys yleensä oli suhteellisen vähäistä. Vaikka Lautarannan lahteen purki vetensä Seiväston metsistä ja niityiltä sekä osaltaan Karjalaisten kylän mailta vetensä saava Lohijoki. Lienee siihen vain vähäisessä määrin syksyisin lohja noussut.

Kyrönniemestä Koivistolle päin mentäessä Muurilan kylän kohdalla sijaitsivat laajat lentohiekkarannat. Rantojen yleinen ilmansuunta Seiväston niemestä Koivistolle päin oli kaakosta luoteeseen, paitsi Mõlön luodon itäpuoleinen ranta länsi-itä suunnassa.

Rannat olivat aavat ja suojattomat, joten mereltä päin tulevat myrskyt, etelä, lounais ja länsi olivat vastarantaisia, synnyttäneen voimakkaan merenkäynnin avoveden aikana ja luotojen kainalossa olevat lahdet venesatamapaikkoina melko turvatomiksi. Talviolosuhteissa niillä ei ollut samaa merkitystä.

Talviaikana kun meren jäätyminen alkoi, johtui meren saarettomuudesta esteetön jäiden liikkedintä. Myrskyjen voimasta liikkuvat jäät usein kasaantuivat luotojen päihin valtaviksi jäävuoriksi. Mitkä keväällä saattoivat pysyä paikoillaan viikko puolitoista jäiden lähden jälkeen. Ennen kuin merenkäynti ne pystyi hajottamaan.

Vaikka Suomenlahden perukan jäätyminen oli yleensä melko nopeaa, niin voimakkaista tuulista ja säiden rauhattomuudesta johtuen jäiden liikkedintä jatkui yleensä tammikuun puolelle. Kalastajien yleinen käsitys "on uotettava et mänis Vesmiehe pöry, siitko se männöö nii seisattuut jäät", mikä oli avomerien verkkokalastuksen onnistumisen ehto.

Korkeammat verkot — parempi saalis

Kuolemajärven historia mainitsee "viimeinen nuotta Seivästöllä vedettiin vapun päivänä 1900 apajilta Nuuvirantaan ja nuottakalastus loppui siihen". Silloin lienee ollut tavallista kylmempi talvi, kun jäät vielä siihen aikaan olivat joten kuten kulkelpoisia.

Tarton rauhansopimus määritteli Suomen ja Neuvostoliiton vesialueen rajan. Seiväston majakan kohdalta rannan vesirajasta etelään kolmen kilometrin paikkeille, kääntyen siitä suoraan Seiskarin saaren eteläkärjen lähetyville. Ja Seivästästä itään raja noudatteli rannan tuntumasta vajaa kolmen kilometrin etäisyydellä.

Kuolemajärven merenrantakyläen kalastajilla oli aina Seivästästä lähtien käytettävissään laajemmat kalavedet kuin naapurikunnan Uudenkirkon rantakyläen kalastajilla, jotka talvisin hakeutuivat Seiväston edustalle verkkokalastukseen.

Muurilan ja Inkilän miehet ovat jatkaneet talvinuottien vetoa. Ilmeisesti heillä Kalsikan matalan puolella ovat olleet paremmat apajapaikat. Verkkokalastus oli se pääasiallinen pyyntitapa ja siitakin silakan pyynti pääosana. Kuoreen, kurvin (norssin) pyynti oli ennen Tarton rauhansopimusta ollut melko laajaa Pietarin hyvien markkinoiden johdosta. Rauhansopimus sulki markkinat itään päin ja Suomen puolella ei norssia arvostettu kai lähinnä voimakkaan hajunsa takia. Se kenellä sattui olemaan vanhastaan norssiverkkoja käyttivät ne loppuun ja vain vähäisessä määrin kutoivat uusia. Verkkokojen välittäjienkin kiinnostus loppui kysynnän puutteeseen. Sen sijaan hailin pyynti tehostui siksi, että koneellinen verkkojen kudonta loi pohjaa korkeammille verkoille. Kuuteen-seitsemään ja puoleen ja aina yhdeksän metrisiin saakka. Samalla lisääntyivät saaliiden määrät.

Talviset verkkoapajapaikat sijaitsivat yläpenkereiden selkäpuolella. Hailit viihtyivät 18-22 sylen syvyisissä vesissä samoin kuin kuhat. Sen syvyiset vesialueet sijaitsivat rannasta 10-15 kilometrin etäisyydellä. Oli toki vuosia että kaloja sai matalammasta, lähempää penkereitä.

Kun jäät olivat vahvistuneet ja useimmiten "Vesmiehen pöry mänt" alkoivat uskallikommat viedä verkoja hailin pyyntiin. Muurilan ja Laurarannan kylien kohdalla oli tavallisesti seisovaa rantajäätä lähipenkereiden "Rantapenkereiden" seutuville. Samoin myös Seiväston etukylän edustalla olevan Apajan penkereen tienoat. Niistä usein ensimmäiset hailit ja kurvit oli saaliina.

Talvikalastusta kovissa pakkasissa

Oma lukunsa oli jatkosodan aikainen talvinen verkkokalastus, kun Seiväston kylässä oli sotilasyksiköitä, Tykistön ollessa sijoittunut rantojen tuntumaan. Mutta kun särpimestä oli kova puute ja kala on sitä parhainta, niin sotilasviranomaiset antoivat luvan kalojen pyydystämiseen rantojen lähialueella. Tähän alueeseen kuului Seiväston etukylän edustalla oleva Apajan penger ja siitä länteen päin Lautarannan ja Muurilan puoleiset rantojen lähivesialueet.

Näitä jatkosodan aikaisia talvia oli vain kaksi, jolloin talviverkkokalastus oli mahdollista sille joka oli onnistunut saamaan talvisodan alkaessa menettämiensä verkkojen tilalle uusia. Tyypillistä näille sotatalville oli pakkasten ankaruus ja niin merien jäiden vahvuus oli tavallista paksumpi. Ne seisivat paikoillaan tuulista ja myrskyistä huolimatta tasaisena kenttänä. Siksi kalastajien mielisä väkkyi yläpenkereiden kalavesien saaliit, "nyt oisii jäät vahvat ja varmast sais hyväst hailii, mut mäppäps". Ei auttanut mennä kun ei ollut lupaa. Venäläisten moottorikelkat partioivat talviapajapaikoilla. Rantavesialueille ne eivät tulleet, sillä rannoille sijoitetun tykistön tuli oli uhkana. Oltiinhan sodassa ja vihollisia keskenään. Mut palataanpas rauhan aikaan.

Vähitellen tyyntyvien ilmojen ja pakkasen kuroessa railot umpeen hakeutuivat kalastajat varsinaisille talviapajille. Näin se käi. Muutama hailiverkko kolme tai neljä, minkä luuli jaksavansa vetää keltassa» Partsakivet, nuorat, tapit, palakat ja ressu, uitto moottorit ja tuura ja kihveel sekä viehka. Tavallisesti hyvänpuoleinen kataja millä merkittiin apajat. Näkyihän se tavallisesti pyryimallakin muutama sata metriä tai kilometrin, koosta riippuen.

Meno apajapaikoille oli vaivalloista keltaka vetäen. Jos rantajäät olivat vahvat silloin niillä tavallisesti oli paksu lumikerros, umpihanki. Aikaisemmista jään käynnöskistä syntyneet "Ruoppaat tai ruhmelikko jäätä". Usein alkumatalla oli hevosmies saattamassa vahvan jään laitaan saakka. Kukapa olisi ehdoin tahdoin lähtenyt uhmaamaan hevosen kanssa epävarmalle jäälle, "siel voip uittaa hevosee hyvi hel-poost". Siksi ensimmäiset verkot vietiin miespelillä, oltiin tunnustelemassa. Niinä vuosina kun jäät olivat liikkuneet runsaammin, käynnöksiä oli paljon, saattoi jäälauttojen väliin jäädä "läpätöksi" aivan sulia koh-tia, mihin myöhemmin pakkasen jäädytti hienon jään ja tuuli kuljetti lunta suojaksi. Lumen estäessä enemmän jäätymisen, kyseisestä alueesta tuli vaarallinen. Se yleensä kesti miehen, ehkä hevosenkin tyhjän reen kanssa. Mutta kuorma reessä oli jo liikaa. Jää petti. Tällaisia tapauksia välttääkseen koi-tettiin epäilyttävät paikat tuuralla ja kukapa se kalastajakaan olisi ehoin tahoin halunnut kylmää kylpää keskellä aavaa pakkasviimaista merta.

"Tökkääs tuuraa vielä se kestää" oli paras valmistuskeino. Näin ne jatkuivat ensimmäiset apajapaikoille menot. Silloin jos oli selvä (kirkas) ilma että maat erottuivat oli suunnan pito helppo. Harvoin näin oli. Keski-talven päivä on yleensä pilvinen ja sataa lunta tai tuuli ryöpyttää sitä avonaisella meren selällä. Näkyväisyys on kovin vähäinen, kun ei ole kiintopisteitä, vain valkoinen lumikenttä, tarvittiin kompassia. Aina ne sentään löytyivät apajapaikat "pimiäalkii ilmal". Kun oli arvion mukaan kuljettu määrämätka, oli parasta mitata vettä. "Pittääps panna kivi vetonuora päähä ja mitata monta syltä täst vettä löytyy, jot tiijetää kui ettääl myö ollaa penkereest." Näin mittaamalla ja arvioimalla löytyi paikka, jos ei aina se paras mahdollinen, niin olihan se lupa muuttaa myöhemmin parempaan paikkaan.

Muutaman päivän päästä ensimmäisten kalastajien naapuriksi tuli toisia. Nyt tietyn päälle, kun oli kuultu saaliin määrästä. "Mitä sie sait parist eile? Oliitkos pohjaas vai nostetuun. Paljoks täs on vettä?" Saatuaan vastaukset kysymyksiinsä, uudet tulokkaat joko jäivät lähietu-nolle hakkaamaan apajia tai sanoit "Mie taija männäkkii tuone penkereesse päi tai määnäps tuone hauva puoleel."

Päivä päivältä tuli uusia kalastajia, Kuolemajärven rantakylästä ja myöskin Uudenkirkon kunnan rantakylästä. Verkkoja lisättiin ja putkat tuotiin myös apajapaikoille. Talvinen kalastus oli päässyt alkuun.

Kalastuskuvaan kuuluivat oleellisenä osana kalaostajat "Raasselit". Nämä yksityiset yrittäjät hevosella ajaen kulkivat apajalta apajalle osttaen saaliin päivän hinnoilla. He joko markkinoivat ostamansa kuorman kylissä ajaen talo talolta kaupaten vähittäin tai myyden kuormansa tukkuostajalle maalla, jopa Terijoele tai Viipuriin hevosella kuljettaen. "Ennen punakapinaa män kaik kala Pietarii eihä sillo kukkaa Viipurii päi täält kallaa vient, Pietariis sai paremma hinna. Sinne kelpasiit kaik hailit, kurvit sekä kiiskit." Usein kuuli vanhempien mukana olleiden raasselien kertovan höystäen kerto-mustaan mieleisillään kokemuksilla.

Putkassa olo luku sinänsä

Oman lukunsa oli kalastuksessa putkassa oloaika. Putka, jonka koko oli yleensä hiukan yli kaksi metriä leveä kahden ja puolen päälle pitkä ja korkeus että pitempikin mies mahtui harjan kohdalla suorana seisomaan. Tämänkokoisessa tuli neljä miestä toimeen. Se oli reelle nostettavissa neljän miehen voimin ja pienempiä matkoja siirrettäessä. Silloin kun koko putkasakki muutti apajapaikkoja tapahtui siirto hevosilla, samoin kuin talvella apajapaikoille tuonti ja pois maalle kuljetus.

Lämmityslaitteena oli yleisesti valurautainen kamina, joka samalla oli ruokien keittopaikka. Polttoaineena puu. Pienenä lämmitettävänä tilana putkat nopeasti lämpisivät, mutta

Seiväston majakka 1938.

Kuolemajärven suojeluskuntalaisia 1930-luvulla.

Suojeluskunnalla vireää toimintaa

Kuolemajärven suojeluskunta perustettiin vapaussodan päätyttyä ja Kuolemajärven vapautuessa punaisten vallasta 25. p:nä huhtikuuta 1918. Tosin ennen vapaussotaa oli jonkinlaista pienempää toimintaa mm. Kaukjärven ja Hatjalahden kylissä, mutta se tyrehtyi sodan alettua ja Kuolemajärven joutuessa punaisten valtaan. Tällöin muutamia miehiä hiihti rintaman läpi valkoisten puolelle. Joukko pitäjän miehiä pakeni punaisten valtaa jätse Lavansaarelle, jossa he liittyivät Rannikkopataljoonaan.

Kuolemajärven suojeluskunta käsittelee Kuolemajärven pitäjän alueen lukuunottamatta Huumolan ja

Kämjärän kyliä, jotka kuuluivat Perkjärven suojeluskuntaan. Aluejaon tultua voimaan kuului suojeluskunta aluksi Koiviston alueeseen, mutta liitettiin 30-luvun alussa Uudenkirkon alueeseen, jonka yhteydessä se oli talvisodan alkuun.

Aluksi oli pääasiassa koulutus- ja valitustoimintaa sekä vartiopalvelusta. Koulutus oli alussa ns. "suljettua", mutta myöhemmin aluejaon tultua voimaan se muutui pääasiassa taistelukoulutukseksi kurssineen. 30-luvun loppupuolella pyrittiin siihen, että jokainen sk:aan liittyvä nuorukainen olisi käynyt alokaskurssin liityessään. Tähän päästiinkin mel-

kein 100-prosenttisesti. Tämä kurssitoiminta tuottikin monelle pojalle sitten varusmiespalveluksessa kumtoisuuslomaa. Puolustusvoimien siirtyessä aluejärjestelmään tuli sk:n pääasialjiksi k. aseistus. Tällöin jouduttiin järjestämään useita kk-kursseja, joihin oli innostunut osanotto.

Usein pidettiin sk:n omia taisteluharjoituksia sekä varsinkin Uudenkirkon alueen sk:ien välisiä "taiteluja". Oltiinpa kerran mm. Viipurin sk:n panssarijunan kovan osanammunnoissakin mukana Naurisjärven soilla.

Muurilan ja Seivästön miehet osallistuivat myös omiin meri- ja iv. harjoituksiin piirin puitteissa. Lääkintämiehet kävivät useissa piirin lääkrhymien välisissä kilpailuissa.

Mainittakoon myös, että sk:n kk. ryhmä voitti v. 1937 piirin taistelumpumakilpailun kiertopalkinnon.

Ampumakoulutusta valvoi aluepäällikkömmme. Omia kyläosastojen, jotka olivat samalla mieskokoitait, välisiä kilpailuja pidettiin vuosittain. Näissä sitten karstiin alueen ja edelleen piirin kilpailuihin edustajat. Joukkuekilpailuissa emme karkisijoille ylittäneet. Mieskohtaisissa joskus joku pärjäsi. Samoin kilpailtiin ampumassa ja murtomaahiihdoissa. Alueen kilpailuissa pärjättiin kotalaisen hyvin, niin että mm. v. 1934 voittiin lopullisesti alueen kiertopalkinnon. Joskus oli jopa kuusi-kymmentäkin hiihtäjää mukana omilla kyläosastojen välisissä amp. hiihtokilpailuissa. Prosenttihihto suoritettiin myös joukolla.

Kesälajeista mainittakoon 5-ottelu, 3000 m juoksu, murtomaajuoksu, jalkapallo ja myöhemmin sitten pesäpallo. Urheilulajit eivät saavuttaneet massakilpailun luonetta, mutta mieskohtaisia kilpailijoita löytyi. Kilpailut pidettiin Akkalan kylän kentällä aluksi ja sitten myöhemmin loppuvuosina kirkonkylässä omalla kentällä.

Isänmaallisen hengen vaalimiseksi ja kasvattamiseksi järjestettiin juhlatilaisuuksia, joista mieleenpainuvimpia ovat itsenäisyyspäivien tilaisuuksia. Ensinnä mentiin juhla kirkkoon, suoritettiin paraatiin kuuluva ohimarssi ja sitten kokoonnuttin alussa seurojentalolle ja myöhemmin vuosina harjoitustalolle kirkkohaville, jonka jälkeen alkoi itsenäisyyspäivän juhla. Näitä tilaisuuksia juhlisti osaltaan oma torvisoittokunta sekä lottien ja sk. laisten sekakuoron esitykset puheiden ym. ohjelman lomassa.

Sitäpaitsi järjestettiin iltamia, joissa esitettiin näytelmiä ym. ohjelmaa valistus- ja varojen keräämistarkoituksessa toiminnan tukemiseksi.

Oman talon sai suojeluskunta os-

Muisteloita Muurilan Ilmatorjuntaleiriltä

Suomen Puolustuslaitokselle perustettiin aikoinaan ilmatorjuntajoukot, joiden kesäisin tapahtuvaa koulutusta, sekä tykistöammuntoja varten tarvittiin leiripaikka ja sellainen löytyi karjalankannakselta Muurilasta.

Muurilankylä sijaitsi korkean mäen päällä, jonne tulijan oli tultava suurta mäkeä ylös, tulipamistista ilmansuunnasta tahansa.

Kylän itälaidasta löytyi sopiva paikka tykkipihalle, josta oli upea näköala kauas Suomenlahdelle, missä meri ja taivas yhtyivät. Varsinainen leiripaikka taas oli kirkasvetisen hiekkarantaisen Kipinölajärven rannalla, jonne rakennettiin laituri, kerroshyppyteineet ja uimaradat.

Miehistö asui teltoissa uimaranan välittömässä läheisyydessä kuivalla hiekkakankaalla ja upseereille sekä aliupseereille oli n.s. "ankkalamikon" ympäristö samoin telta-alueena. Perheellisiä upseereja ja aliupseereja asui kylän taloissa ja omissa kesämoikeissään.

Sotilasleirialueeseen on kautta-

aikojen kuulunut "Pyhä tie" viivasuorine valkoisiksi kalkittuine reunakivineen, jonne mentiin suoritamaan iltahartaus, päivystävän upseerin johdolla. Sunnuntaisin pidettiin leirijumalanpalvelus, jonne tuli Perkjärven tykistöleiriltä sotilaspastori puhumaan ja sotilassoittokunta juhlistamaan virrenveisuuta. Tällaisin tilaisuuksiin toivottiin kylän asukkaita osallistumaan ja runsaasti heitä nähtiinkin täällä.

Pyhäisin tehtiin myöskin retkeilyä linja-autoilla ja nähtävyyksiä oli riittämiin. Jo kolmenkilometrin päässä oli Mikael Agricolan kuolinpaikalle, Muurilan Kyröniemeen pystytetty muistopatsas ja siitä edelleen rannikkoa pitkin tulivat vastaan Inon linnoituksen rauniot. Vemmeljoen surullisen kuuluisa n.s. "Rakkauten hauta", jota ei voinut sivuuttaa ja sitten oltiinkin jo Terijoella. Katselemista siellä riitti jo uimaranalla, jossa oli kesäviettäjiä ympäri Suomea, jopa ulkomailta, puhumattakaan muista nähtävyyksistä, joista mainitsen kylpy-

Muurilan ilmatorjunta-ampumaleiri.

aavalla jääkentällä tuulien ja pakkasen puserruksessa laudoista kevyiksi rakennettuna lämmön pitävyys ei voinut olla paras mahdollinen. Niinpä tuulisina pakkasöinä jouduttiin putka yöllä lämmittämään. Omasta kokemuksestani voin mainita tämänkaltaisen asumisen suhteellisen miellyttäväksi. Tietysti määrätynlaista "partiopoikahenkeä" siinä tarvitaan, mutta sehän kuuluu kaikkialla kalastajan elämään.

Edellä kerrotunlaisina muistelukulivat Pöyhösen kanssa haastassa. Tulen kysyneeksi "vielks saisit näi pakkaseel kala irti verkoost?" A ei taitais tulla mittää. Hailiia mie en pyytäkää. Kuha pyyvöös mie putkiili oli."

Jäihe lähö aikaa sattu suuri pörri

Kuhan verkkopyynti levisi nopeasti "Itärannaalt" päin kaksi- ja kolmekymmenlukuja vaihteessa ja oli vain talvella verkkopyyntiä. Kaikki oli niin kauan hyvin kun jäät olivat paikoillaan, ei sattuut suuri "pörri". Jos myrskyinen tuulen suunta oli pohjoisen - koillinen - itä - tai kaakko, sai varautua siihen, että se repii jäätä. Muualta suunnalta sattu-neet myrskyt saivat jäät "käymään" sisälle päin. Silloin ei syntynyt railoja pyyntipajien ja rannan väliin siinä määrin, että siitä paljoakaan olisi ollut haittaa.

Haittaa ja vahinkoa syntyi silloin, kun jään käymispaikka sattu verkkoapajien kohdalle ja hautasi verkot tai jäiden liikkeessa verkot laahasivat pohjaan ja repeytyivät.

Itä- ja koillismyrskyt olivat pahimpia. Se kuljetti jäät länteen päin ja Suomen puoleiselle rannalle syntyi railo. Usein jäiden katkeamispaikka oli Seivästön Mölön niemen kohdalla

etelään tai siitä kymmenen kilometriä idemmäksi olevan Jukkolan niemen kohdalla. Niin että länsipuoli siitä lähti liikkeelle ja itäpuoli pysyi paikallaan.

Sellainen suuri jään repeytyä oli v. 1932 maaliskuussa. Mistä Kuolemajärven historia kertoo sivuillaan 454-456.

Talvinen verkkokalastus päättyi keväisin maaliskuun loppussa tai huhtikuun ensimmäisen viikon kuluuttua. Jolloin merelle tuli "rospuutto" kelirikko, jäät kävivät heikoiksi ja alkoivat runsaasti liikehtiä, kunnes keväisestä lämmöstä sulivat ja meri vapautui jäistä. Mutta usein ne isot jääruoppaat, jotka olivat syntyneet luotojen päihin jäiden liikkeessa rantoja kohti olivat puseruneet pohjaan ja kasvaneet useita metrejä vedenpinnan yläpuolelle. Kesti viikon ehkä puolitoista siitä kun meri oli vapautunut jäistä, ennenkuin jääruoppas oli antanut periksi kevään tulolle, vaikka kymmenet tuhannet laitteet ohi menessään nuolaisivat sen kylmää kulkeä.

Mut ruoppaan ympärillä sai hyvät kalloit verkoi sulat vee-est, enemmäksee särkii, mut olha siin ahvenii ja joku lohokii. Näin oli muutama hetki eletty entisiä muistellen.---

"Vielks siul on se kelkka käyttö-kunnoos mitä Juva Topi Helsingin kaul siin historiallises kulkuees veti, ko sitä vanhaa kalastuspuolta kuvattii Karjala Liiton kolmekymmenvuotisjuhliis?" "Onha se, potattiha mie sil vetele kuopaast. Silloko viel tul pajas taaottuu ja Turust toi rautoi nii sil ol hyvä vettä rauvat maantie laajaast pajale."---

Nyt näyttääkii olla tuo kello mänt nii paljo et pittää mäännä viskaamaa lehmille heini..

Onni Muurinen

tettua v. 1931 kirkonkylästä. Samalle tontille alettiin sitten rakentaa urheilukenttää avustusten turvin. Sen tasoitustyöt saatiin loppuun v. 1934, mutta juoksuratojen teko jäi kesken talvisodan alettua. Ennen omaa taloa sijait-si sk:n toimisto Akkalassa ja osan aikaa Kuolemajärven asemalla vuokrahuoneissa.

Kuten edellä jo mainittiin, vietettiin suuremmat tilaisuudet juhlat, iltamat, kurssit ym. aluksi nuorisoseuran ja sk:n yhteisessä seurojentalossa ja myöhemmin pääasiassa puolustuslaitoksen harjoitustalossa, joka valmistui v. 1934.

Poikatoiminta aloitettiin vasta 30-luvun keskivälissä, jolloin pidettiin suojeluskunta- ja harjoitustalon kaunin hiekkarannan tuntumassa poikaleiri, joka sai runsaan osanoton.

Muun tuen lisäksi sai suojeluskunta huomattavaa taloudellista tukea Viipurin sk. piiriltä sekä vuosittain avustusta Kuolemajärven kunnalta.

On paikallaan kiittää myös lottia siitä sekä suuremmoisesta taloudellisesta että henkisestä tuesta, jota suojeluskunta sai osakseen. Mitä olisivat olleet harjoituksemme ilman lottien muonitusta, mitä juhlat ilman lottien tarjoiluja ym.

Talvisodan alkaessa ahersi vapaaehtoisessa maanpuolustustyössä suojeluskunnan riveissä n. 6 prosenttia kuolemajärveläisistä sekä, jos otetaan huomioon myös lotat, pikkulotat ja sk.pojat, niin prosenttiluku nousi 13-15 paikkeille.

YH:n alkaessa lokakuun 6. p:nä 1939 suoritti suojeluskunta lottien avustuksella sille annettu pe-

rustamistehtävät. Reserviin kuuluvat sk.laiset siirrettiin nyt muodostettuihin suojajoukkoihin. Jäljelle jäivät vanhemmat ja nuoret sk.laiset, jotka suorittivat varti-oimis- ym. tehtäviä. Talvisodan sytyttyä 30.11. avusti suojeluskunta poliisiviranomaisia siviiliväestön evakuoinnissa ja tämän jälkeen karjan kuljetuksissa. Tuhoamistöiden ajaksi oli sk. alistettu 4. D:aan. Taistelutoiminnan lähestyttyä siirrettiin sk:n toimisto pääpuolustuslinjan taakse Pinnoniemeen 4.12., jolloin alkoi sk.laisten siirtyminen kotipaikkakunnaltaan. Myöhemmin sitten siirryttiin Taatilan kylään ja sen jälkeen Johanneksen Käljälään, josta myöhemmin v. 1940 helmikuun alussa Revonsaareen ja sieltä helmikuun puolivälissä Summan rintaman murtuessa Vonkurin, Ylämaan Myttilän kautta Luumäen Suoanttilaan. Suojeluskunnan tehtävänä oli pääasiassa is- ja siihen kuuluvat partiointi- ja valvontatehtävät sekä evakuoinnin avustaminen. Muutamia sk.laisia siirtyi vapaaehtoisina tuhoamistöiden aikana JR 11:een.

Maaliskuun puolivälin jälkeen siirrettiin suojeluskunta Kotkaan, jossa sen kotiuttaminen alkoi huhtikuun alkupuolella, jatkuen aina kuukauden loppuun.

Tässä erittäin supistetussa katsauksessani en ole halunnut nimeltä mainita ketään erikoisesti, sillä se on muistitietojen perusteella mahdotonta. Katson, että kaikki sk.laiset niinkuin lotatkin tekivät heille annetut tehtävät nukumatta ja jopa yli odotustenkin. Kiitoksemme kuuluu heille.

- Väinö Riikonen.

Kuolemajärvellä sijainnut kaunis jääkärikoti, entinen Leonosoffin hovi, jonka ensin omisti puutarhuri Nangström, sittemmin kansanedustaja ja ministeri Albin Manner, joka myi sen vapaaherratar Munkille. Jääkärikoti-Säätiö perusti sinne sitten kodin, jossa jääkäri-invalidit saivat asustaa kauniin luonnon keskellä.

Muistelma jääkärikodista

Kuolemajärvellä Hatjalahden kylässä oli Jääkärisäätiön omistama Jääkärikoti kauniilla paikalla järven rannalla. Kodin yhteydessä oli maatila, jolla pidettiin karjaa. Päärakennus oli upea, entinen herraskartano, jonka ympärillä oli kaunis puutarha monine kukkaistutuksineen. Asukkaina talossa olivat Suomen jääkäreistä vanhimmat ja työkyvyttömät. He saivat tulla sinne milloin halusivat ja lähteä taas milloin mieli teki muualle. Maatöihin he saivat ottaa osaa, jos halusivat ja siitä maksettiin heillä pientä palkkaakin. Ruoka, asunto ja vaatteet olivat vapaat.

Henkilökuntaa talossa oli johtaja, emäntä apulaisineen, puutarhuri, karjakkio, hevosties ja sikalanhoitaja. Talossa vieraili paljon retkikuntia, etenkin kesäisin. Talvella oli hiljaista. Ruokataloudessa oltiin omavaraisia, sillä leipää, lihaa, puutarhatuotteita ja maitoa oli omasta takaa. Laitettiinpa karjalaiseen tapaan hapankaaliakin, koska jääkärit olivat Saksassa rintamalla oppineet sitä syömään.

Kerran sattui pieni hupaisa tapaus, kun eräs jääkäri päätti, ettei hän hapankaalia ainakaan syö, koska hän sai siitä rintamalla tar-

peekseen. Eräänä päivänä meillä höyräsi hapankaalia kauhossa ruokasalin pöydällä ja toiset jääkärit päättivät vähän juksata häntä. He rupeivat puhumaan, että onpas hyvä, kun hapankaali loppui ja nyt on taas hyvää tuoretta kaalia pöydässä. Jääkäri söi kolme lautaseläistä keittoa ja kehui, että onpas se hyvää, eikä tiennyt, että se oli hapankaalia...

En tiedä onko näistä miehistä enää ketään elossa. Jos on, niin paljon terveisiä. - Jääkärikodin entinen emäntä Aino Evesti.

MUISTOJA LOTTA - AJOILTA

Lottatoiminta Kuolemajärvellä oli vilkasta. Muonitettiin sk-kursseja, harjoituksia ja hiihtokilpailuja. Pidettiin kanttiinia sotilasleirillä, mm. Muurilassa. Muonitettiin Viipurin piirin järjestämällä koko maata käsittävillä msk-kursseilla Seivästöillä. Kun jouduin olemaan näiden kurssien muonituksessa koko ajan mukana toisten vuorotellen, jäi sieltä monta hauskaa muistoa.

Murteetkin aiheuttivat jo paljon hilpeyttä, kun pojat olivat kotoisin eri puolilta Suomea. Rauman murretta ei oikein ymmärretty. Asuimme vanhassa huvilassa Seivästön majakan lähellä. Kursikeskus oli myös lähellä merenrantaa.

Kenttäkeittiössä oli hauska lait-

Muistikuvia Summasta vuosisadan alkupuolelta talvisodan vaiheisiin

Summan kylä oli yksi Kuolemajärven pohjoiskulman kylä, Viipuri - Terijoki maantien varrella. Sieltä oli n. 30 km matkaa Viipuriin. Viipuri olikin kuin "kotikaupunki" summalaisille, sillä sinnehan ne ostosmatkat useimmiten tehtiin. Elinkeinorakenteeltaan kylä oli varsinainen maatalouskylä ja oli siellä elettykin vuosisadan alkuvuosina eräänlaista omavaraistaloutta.

Kylän itäpuolella oleva venäläisten tykistöleiri venäläisine huvila-asukkaineen oli vuosisadan alussa Viipurin ohella pieni "liikekeskus", jonne myytiin liikenevät maataloustuotteet kuten voit, kananmunat yms. ja siten saatiin raha pyörimään kotiinakin päin.

Toisen vuosikymmenen ehkä

merkittävimmistä tapahtumista on mainittava kansakoulun saaminen Summaan. Se oli siihen aikaan semmoinen asia, josta puhuttiin ja jolla oli sekä kannattajia että vastustajia. Koulu toimi aluksi vuokrahuoneistossa, mutta pian sinne nousi uuhkea koulurakennus, joka valmistui v. 1915. Tämän kirjoittaja muistaa vielä ne valtavat hirsiröykkiöt, jotka oli koulurakennusta varten ajateltu, sillä koulu rakennettiin hirsistä, joten se oli sananmukaisesti kirvesmies-ten työtä. Meidän nykypolven ihmisten on nostettava hattua sen ajan ihmisille, jotka osasivat jo silloin antaa opiskelulle sen oikean arvon ja vaivojaan säästämättä, jopa osittain talkoovoimin panivat opinahjon pystyyn.

Samoihin aikoihin perustettiin myös nuorisoseura, joka toimi vilkkaasti aina vapaussodan alkuun saakka, jolloin sen toiminta tilapäisesti keskeytyi.

Kun vihdoinkin maan vapautuminen koitti, tyhjentyi tykistöleiri venäläisistä ja tilalle tuli suomalainen tykistöröykmentti.

Ainoastaan muutamia venäläisiä upseeriperheitä, jotka olivat vältäneet kohtalonsa, jäi muutama vuorokauden asumaan. Leirialue lakkasi kuitenkin olemasta kauppapaikkana, sillä kauppa alettiin käydä maataloustuote- ja tarvikkeita myyvästä harjoittavien yksityiskauppojen sekä osuuskunnan kanssa. Viimeksi mainittu oli avannut myös Summaan myymälän. Maitotaloustuotteiden markkinoinnin hoiti perustettu Summan maidonmyyntiosuuskunta.

Myös nuorisoseuratoiminta vilkastui nuorisoseuran saatua oman talon. Samoin vapaaehtoinen maanpuolustustyö oli vireää. 1920-luvun lopulla perustettiin myös Martta-yhdistys, joka toimi sodan alkamiseen saakka ja lakautettiin jatkosodan päättymisen jälkeen.

Jo 20-luvun loppupuolella alkoivat linnoitustyöt ensimmäisen kerran Summassa keskeytyen kuitenkin lyhyeksi ajaksi alkaakseen 30-luvulla uudelleen ja jatkuen sodan alkamiseen saakka, ajoittain jopa kolmivuorotyönä. Sodan alkaessa olivat linnoitustyöt vielä keskeneräisiä ja ne oli kiireesti

saatava valmiiksi. Nuo teräksessä ja betonista rakennetut bunkkerit eivät kuitenkaan kestäneet viikkoja, jopa kuukausia jatkunutta vihollisen tykistön rumputulta, jota raskaat pommikoneet säästivät, vaan rintama murtui ja Summan kylä sortui maan tasalle.

Nyt on noista sodan karmeista ajoista kulunut jo kolmisenkymmentä vuotta ja monet Summankylän entisistä asukkaista siirtyneet sinne, josta ei ole paluuta. Meille, jo keski-ikäni ylittäneille muistuvat usein mieliin nuo tutut seudut. Monet ovat suunnitelleet ja yrittäneetkin tehdä sinne "pyhiinvaellusmatkoja" siinä kuitenkin onnistumatta. Mutta vaikka sinä onnistuisimmekin, emme löydä sieltä enää sitä jota haemme, sillä entistä Summan kylää ei enää ole olemassa. - Toivo Turta.

KARJALA

Savunsininen, karu ja kaunis maa, nyt kaukana on meiltä. Sinun povessasi vainajat uinua, vuossataisten taistojen teltä.

Soi päivämme leivän hikinen työ elon ankan, kuitenkin rakkaan ja sulaisen levon rauhaa yö, tulen lempeän kylvään takkaan

Sydän avara Karjala rajoines, niin herästi sykkivä meille. Yhä vieläkin tunnemme suonines suot voimasi vaellustelle.

Soi lauluna rytmissä voremme vuon Senas selkeit, pyyntösi vakaa taas juurissa jänkäisen turvesuon. Älä lannistu, Karjalan nainen ja mies Älä uuvu, kun jäsens on terästä valettu - rautaa ties. Työ juurruta jälkelellä.

Savunsininen, karu ja kaunis maa, ole sinun - kaukana meiltä... Pyhä viisauksesi voimasi verhoaa, vuossataisten taistojen teltä.

TONI RIIKONEN

lääksinön, sipulikattoisen kato-lisen kirkon, ainutlaatuisen koristeellisen Harppulinnan j.n.e.

Illansuussa matka jatkui Lintulan naisluostariin ja sen lehtevässä puistossa nurmikolla istuen, maistulivat autossa talouspäällikön luvalla linja-autossa mukana olleet eväät, joten matka ei tullut kalliiksi.

Karjalankannaksella oli seura-toiminta hyvin vilkasta ja niinpä siellä oli esimerkiksi nuorisoseuroilla kesäjuhlaa urheilukilpailuineen ja siellä moni urheilua harrastava ilmatorjuntamies lisäsi "lusikkakokoelmaansa" roimasti kesän mittaan.

Koulutustilaisuuden huipentuma oli leiriläisille silloin kun päästiin tykeillä ampumaan lentokoneen hinaamaan "maalipussiin", tekemään se repaleiseksi tai mie-lummin pudottamaan alas.

Yhteinen suuri juhlatilaisuus oli juhannusaaton merenrantaan tykkimiesten ja kyläläisten yhteisesti rakentaman ison juhannuskokon polttaminen. Tähän tilaisuuteen tuli poikien omaisia, sekä lähikylistä, jopa naapuripi-täjästäkin paljon ihmisiä viettämään suviyön valkoista juhlaa. Nuorisolla jatkuivat "juhlatanssi-aiset Hailiklubilla" aamutunneille asti.

Leiripäälliköistä haluan mainita eversti L. R. Melanderin ja majuri H. Baekmanin, jotka olivat

kiireestä kantapäähän sotilaita, mutta suhtautuminen alaisinsä oli isällisen asiallista. Kylän asukkaita he pitivät ystävinään.

Leirillä vierailivat mm. presidentit Redander, Ukko-Pekka, Paasikivi ja Marsalkka Mannerheim.

Luutnantti A. Lindroth teki suurenmoista työtä leiriläisten sekä kylän poikien uimaopettajana. Monet heistä suorittivat uimakan-taatti ja -maisteritutkinnon, saaden asianomaisen seppeleen päähänsä yhteisessä promotiojuhlassa syksyllä Viipurissa.

Mainioa tykkimieskuoron johtajana on mainittava luutnantti Jorma Simojoki, jonka johtama kuoro antoi kesäjuhlissa ja iltamissa ilmaisia konsertteja lähipitäjässään, omista sotilastilaisuuksistamme puhumatta-kaan.

Muurilan kylän asukkaat ja leiriläiset olivat kuin suurta yhteistä perhettä, eikä koskaan ollut riitaa tai muita "kahnauksia".

Reippaat tykkipoikien rytmikkäät askeleet ja marssilaulut loppuivat Muurilan kylätiellä vuoden 1939 kesään, - tunnetulsta syistä.

Ilmatorjuntaleirillä saatu koulutus oli varmasti tehokasta, koska tosipaikan tullessa vähälukuisella kalustolla ja ammusmäärällä pystyttiin tuloksellisiin saavutuksiin. - Toivo Muurinen.

Summan maastoa talvisodan jälkeen. (Öhqvist: Talvisota. Valok. Puolustusvoimat.)

Vuodet eivät ole himmentäneet Näykin kylän muistoa

Näykin kylä sijaitsi Kuolemajärven pohjoispäässä Koiviston ja Johanneksen kuntien rajalla. Kylä ja sen elämä oli monelle kuolemajärveläiselle vähän tunnettu. Tämä johtui kylän sijainnista kunnan äärialueella erillään muista Kuolemajärven kylistä, sivussa liikenteen pääväylästä, maantiestä Kuolemajärvi-Johannes sekä liikenteen ja erilaisten toimintojen suuntautumisesta lähinnä naapurikuntiin ja Viipuriin. Tästä syystä lieneekin lyhyt kuvaus kylästä tarpeen.

Kaunista luontoa tuttuine taloineen

Kylä sijaitsi kauniilla paikalla Kuolemajärven rannalla. Kylän kohdalla oli noin kilometrin pituinen Koukinniemi, jonka kaakkoispuolella oli Takalahti erinomaisine hiekkarantoineen taustanaan männikkö ja komea koivikko. Suurin osa niemestä oli raivattu pelloksi. Niemen kärjessä suurten koivujen keskellä sijaitsi Tuomas Inkisen vaalean vihreäksi maalattu talo. Noin 400 m niemen tyveen päin oli Anton Koukin keltainen talo. Niemen tyvessä koivikon suojassa oli Matti Saarelan talo. Noin kilometrin päässä Saarelasta korkealla mäellä kunnantien varressa sijaitsi Rauhalahti Oy:n (omistaja T. Voronkoff) suuri punainen asuinrakennus ja uusi komea karjarakennus. Rauhalahten kuvaan kuului myös pitkä rivi mehiläispesä. Kauimpana Rautasen kylään johtavan tien varrella, aivan Koiviston kunnan rajalla asui Anton Hietanen. Tässä olikin kylän vakain asutus kesällä 1939. Kokonaisuutena kylä vaikutti vauraalta maalaiskylältä siistine taloineen, hyvin hoidettuine viljelyksineen ja rehevine puutarhoineen.

Kuten tuli mainittua maantie Kuolemajärvi - Johannes ohitti metsän suojassa kylän noin kilometrin päässä lähimmistä taloista. Tästä maantiestä erosi kunnantie, joka yhdisti maantien Näykin kautta Koiviston kuntaan kuuluvaa Rautasen kylään. Kunnantiestä erkani Rauhalahten kohdalla sotilastarkoituksiin rakennettu, mutta hoitamattomana huonoon kuntoon päässyt tie Johanneksen suuntaan maantielle Kuolemajärvi - Johannes. Lähimmästä Kuolemajärven kylästä, Taatilasta, Näykin eroitti noin 3 km: metsätäival. Matkaa Kuolemajärven kirkolle oli 10 km ja Kuolemajärven asemalle noin 15 km. Näykin ja Koiviston kuntaan kuuluvan Rautasen kylän välissä oli vain kapea järvi. Lähin postipysäkki, kauppa ja kansakoulu sijaitsivat myös Rautasella. Rautatieasemista oli lähin Maksalahti. Matkaa Viipuriin, jonne maantieltä oli päivittäinen linjaauto-yhteys, oli 45 km.

Maatalous pääelinkeinona

Kaikki taloudet Hietasta lukuunottamatta saivat pääasialliset tulonsa maanviljelyksestä ja karjanhoidosta. Tärkeimmät viljelyskasvit olivat ruis, vehnä, kaura, ohra ja peruna, joita viljeltiin yli oman tarpeen. Maanviljelyksen rinnalla kehittyi karjanhoito. Jo 1930-luvun puolivälissä lähtien lähetettiin Näykistä maitoa yhteistoimin rautaselaisten maidontuottajien kanssa Maksalahden asemataajaman ja Koiviston kauppalan liikkeille. Maidontuotannon lisääntymistä perustettiin maidon vastaanottoa ja jakelua varten Maksalahden Maidonmyyntiosuuskunta. Kesäisin ja kelirikkoaikoina oli maidon kuljetusten järjestely rautaselaisten kanssa vaikea. Tästä syystä

näykilläiset muutamia vuosia ennen talvisotaa siirtyivät lähettämään maidon Johanneksen Karhulan Osuusmeijeriin. Kuljetus meijeriin tapahtui hevosella talojen kesken sovitun vuoroluettelon mukaan. Muuten kylä jatkui yhteistoiminta rautaselaisten kanssa karjalouden alalla (sonniosuuskunta ja karjantar-kastusyhdistys).

Paitsi taloudelliselle alalle ulottui yhteistyö rautaselaisten kanssa myös nuorisoseuratyöhön ja Lotta-Svård yhdistyksen toimintaan. Poikkeuksena oli vain suojeluskunta- ja seurakuntatyö, joissa näykilläiset suuntautuivat omaan kantaansa.

Vapaaehtoisia linnoittajia saapuu

Hiljaiseloa Näykissä jatkui aina kevääseen 1939. Kesäkuun alussa elämä kylässä äkkiä vilkastui, sillä ensimmäinen vapaaehtoinen linnoitusjoukko, yli 100 miestä ja kymmenkunta lottaa, saapui täydentämään kohta vapausodan jälkeä rakennettuja linnoituslaitteita ja rakentamaan estelinoja. Rakennustyöt kestivät aina syksyyn saakka. Vapaaehtoisten linnoitusjoukkojen ja kylän asukkaiden välinen suhde säilyi koko ajan erinomaisena.

Paluuta rauhalliseen hiljaiseloon ei kuitenkaan enää ollut, sillä syksyn myötä seurasi YH:n aika, joka marraskuun viimeisenä päivänä muuttui talvisodaksi. Sodan syyttyä kyläläisille tuli nopea pakkoevakuointi. Mukaan saatiin vain karja ja välttämättömimmät tavarat.

Vaikka talvisodan rintamalinja ei pysähtynyt kylän halki rakennetulle puolustuslinjalle, hävitti sota kylän miltei kokonaan. Asuinrakennuksista oli jäljellä vain Hietasen talo. Lisäksi oli säilynyt joitakin erilisiä ulkorakennuksia.

Jatkosodan aikana palasivat ne kylän asukkaat, joilla siihen oli mahdollisuus, rakentamaan ja viljelemään kotitilaansa. Jälleenrakennuskausi jäi kuitenkin lyhyeksi, sillä kesällä 1944 kyläläiset joutuivat taas nopeasti siirtymään taistellen vetäytyvien joukkojen tieltä.

Lopuksi vielä pari kuvausta lasten maailmasta 50 vuotta sitten. Kesällä 1923 muutin Käkisalmeista Näykkiin isäni ostettua Niilo Pylkkäselältä rapiotilan. Kesä kului nopeasti, tarjosivathan järvenrannat erinomaiset toimintamahdollisuudet. Sain soudella, onkia, uida tai juosta Takalahden hienolla hiekkarannalla ja kaiken lisäksi lähimmässä naapurissa oli samanikäisiä poikia, joista aina sai leikkiveriteita.

Syksyn tultua alkoi koulu. Näykki kuului Kuolemajärven kunnan Hatjalahden koulupiiriin. Matka koululle taloista riippuen oli 5-6 km. Kouluruokailua ja koulukuljetuksia ei silloin ollut. Onneksi leikkiverini oli samalla luokalla, joten ei tarvinnut pitkää koulumatkaa kulkea yksin. Koulu alkoi klo 9.00. Ehtiäkseni ajoissa kouluun lähdin kotoa noin klo 7.00. Ensimmäinen pysähdys oli naapurissa. Kahden talvisimppä sitten osaksi pikkuteitä, osaksi metsäpolkuja ensimmäiset 3 km lähimmälle Taatilan kylän taloille. Niistä liittyi joukkoomme 4 poikaa ja myöhemmin

matkan varrelta vielä muutamia poikia. Koulutyön päätyttyä oli sama matka jälleen edessä. Paluumatka kävi usein hitaammin, sillä suuresta poikajoukosta joku aina keksi jotain mielenkiintoista, mutta matkaa hidastuttavaa tekemistä. Kotiin pääsin tavallisesti klo 16-17 tienoilla. Tuli siinä koululaiselle työpäivää kerrakseen. Eipä ihme jos läksyjen luku ja kotitehtävien suoritus jäivät usein sivuseikoiksi.

Paimenesta parkinmyyntiin

Maalla riitti lapsille pienestä pitäen aina sopivia töitä: lehmien ajoa laitumille, paimentamista, juurikasvien harventamista ym., joten omaa aikaa päivisin jäi suhteellisen vähän. Siitä huolimatta kesällä 1924 päätimme naapurin poikien kanssa hankkia taskurahoja parkkia kiskomalla. Tähän tarjosivatkin vielä silloin kotitilani ojanvarsi- ja tulva-alueen pajukot mahdollisuuden. Monta hikipisaraa vierähti pajupensaista hakatessa ja niistä kuorta kiskottaessa. Työhön kuului vielä kuorinippujen kantaminen sopivaan kuivatuspaikkaan. Loppukuivatuksen, kuorien pilkkomisen ja säilytyksen suoritimme riihessä.

Kohokohtana oli viimein parkkien vienti nahkurille. Naapurin isäntä lupautui kyytimieheksi, koska suurin osa kuormasta oli hänen poikiensa parkkia. Kauniina kesäaamuna lähdimme matkaan suuntana Kuolemajärven kirkolla oleva nahkuri. Pettymyksemme kirkolla oli suuri, kun nahkuri ei ostanutkaan parkkia, koska aikoi lopettaa liikkeensä. Naapurin isäntä ratkaisi tilanteen jatkamalla matkaa järven ympäri Humaljoelle. Siellä saimme parkit kaupaksi ja hintakin mielestämme oli hyvä, 1 mk/kg. Osuuteni kuormasta oli 80 kg, siis 80 mk. Tyytyväisin mielin poikkiesimme Humaljoella heti lähipäivän kauppaan ja vasta sitten lähdimme ajelemaan kotiin, jonne saavuimme vasta illalla. Matkaa kertyi päivän mittaan noin 50 km.

Vähän muita palveluksia — hyvät liikenneyhteydet

Muutamia vuosia ennen talvisotaa Rautasen kansakoulun saatua toisen opettajan Näykkin lapset voitiin sijoittaa kouluun. Näin ollen oman kunnan tarjoamat välittömät palvelukset supistuivat entisestään. Jäljelle jäikin lähinnä verojen perintä. Vaikka oman kunnan tarjoamat palvelukset näykilläisille olivatkin vähäiset, olivat he eräissä suhteissa esim. liikenneyhteyksien puolesta edullisemmassa asemassa kuin suurin osa kuntalaisista. Maksalahden kautta heillä oli runsaat juna- ja linja-autoyhteydet Viipuriin. Asutustaajajamana Maksalahti tarjosi myös huomattavia myyntimahdollisuuksia maa- ja karjaloustuotteille.

Edellä olen lyhyesti kuvannut kotikylääni ja elämää siellä. Vaikka aikaa viimeisestä lähdöstäni kotikylästäni on jo kulunut kolme vuosikymmentä, ei se kuitenkaan ole pysynyt himmentämään muistoja kauniista ja rakkaasta kotikylästäni.

- O I n k i n e n -

Huumolassa sanottiin

Summa mies, kumma mies, heini mäi ja olkii osti! Keyvviäl lehmiä hännäst nosti.

Kaulukset pystyy ja Summal yöks.

Kuolemajärveläisen naisen kansallispuvku.

Kuolemajärven kansallispuvusta

Nyt meillä se on. Onko vain niin, että into on laimentunut asiaa kohtaan. Mikäli en väärin muista, niin sitä kyseltiin aika innokkaasti ennen sen olemassaoloa. Olivathan lähi-naapuritkin niitä jo valmistuttaneet (Koivisto ym.).

Sanotaan, että kansallispuvku on kallis, eikä sillä ole käyttöä. Mutta miksi emme sitä käytä. Kesäjuhlat, häät ja muut sukujuhlat ovat mitä sopivimpia tilaisuuksia kansallispuvun käyttöä ajatellen. Eikä tarvitse ajatella, että niin ja niin monta kertaa olen tällä vaateparrella sukulaisten ja tuttavapiirissä näyttäytynyt. Kansallispuvulla, sillä samalla voi esiintyä tytär ja vieläpä tyttären tyttärkin. Eikö olisi upeaa, että kuolemajärveläinen emäntä olisi juhlassaan pukeutunut oman pitäjänsä vaatetukseen, ammoisista ajoista periytyneeseen. Kauniilta se näyttää neitojenkin yllä. Annetaan tyttärelle myötäjäisiksi tai muistetaan häntä merkkipäivänä kansallispuvukalahjalta. Ajan mittaan siteet heikkenevät oman suvun vuosisataväliä asumisajalle. Käsin kosketeltavaksi jäävät historia, viiri, Kuolemajärven puku ja kartta, jotka ovat myöskin valmistuneet tässä järjestyksessä.

Puvun hinnasta: Mielellämme muistelemme sitä "vanhaa hyvää aikaa". Silloin kansallispuvku maksoi pienempipalkkaisen kuukausipalkan. Niinhän se on nytkin. Tosin niitä on monenhintaisia, eikä tämä meidän puku ole kaikkein halvimpiä, jos ei ole kalleinkaan.

Valittavana ovat vaihtoehtoisesti valkea- ja kirjottu esiliina, vaimon päähineenä sykerökset, joihin voi halutessa solmia hunnun, kuten muistamme mummoillamme olleen. Neidoilla on säppäli nauhoineen. Paljinsolki on hopeaa tai uushopeaa. Pukuun kuuluu villakankainen kostuli. Puvun saa ilman sitäkin, vaikka se onkin kätevä käytössä, kesällä se korvaa takin ja talvella villatakia.

Vieli historiasta tohtori Kaukosen mukaan:

Alkuperä on keskiajalta, osaksi pakanuuden ajan loppupuolelta. Esiliinojen pronssikierukkakirjonta on vaihtunut villalankakirjonnaksi. Kannaksella on ollut käytössä nyytinkipitsi, jonka valmistus on loppunut 1800-luvun alussa. Nykyajan nyytlääjät voisivat herättää mallin uudelleen eloon. Vastinetta löytyy

vain 1500-1600-luvun renesanssi-pitsien mallikirjoissa. Paidan rekossa ja kauluksessa, samoin kuin kostulin koristeena on kuvio geometriasta. Laila Karttunen sanoo: "Sommittelu on niissä äärimmäisen kireä ja hallittu, joten ne ovat melkein vakavan arvokkaita, mutta niissä on ihmeellinen tenho, niin että täytyy aina pysähtyä ihmettelemään niiden yksinkertaista kauneutta.

Pukumehän on ollut jo kaksilla pitäjäjuhilla nähtävänä ja muuallakin, joten yleisesti lienee tiedossa minkä näköisestä asusta on kyse. Tiedossa lienee sekin, että apua saimme Turun Yliopiston kansantieteen laitokselta ja Kansallismuseosta. Pukua valmistaa Helmi Vuorelma Oy Lahdesta ja välittää Käsiyöliike Sylvi Salonen Turusta, Kauppiaskatu 10, puh. 14236. Nuorisoseuralaiset saavat keskusseuransa välityksellä 10 % alennuksen.

Miesten puku on koivistolaisten kanssa samanlainen. Tyylikäs, valmistettu luonnonvalkeasta sarasta. Emännän tietokirja sanoo, että karjalaiset ylioppilaat kansallisuusaatteen elähdyttämänä ryhtyivät keräämään talteen kansanpukuja ja muita kansallisen kulttuurin muistomerkkejä. Kai olemme ylpeitä esiäittemme käsitöidästä ja tyyli-tajusta.

Emmeköhän me tarkkaan ajatellen ole melko hyvin toimeentulevaa väkeä, siis lisätään Kuolemajärven puku sukukalleuksien joukkoon. Äyrmöiseleganssi kunniaan. - A. I.

MUISTILISTA

Pitäjän KARTTAA sekä VII-RIÄ ja KUOLEMAJÄRVI-KIRJAA saa Kalevi KETTISELTÄ, os. Petkeltie 4 A 21, 20540 Turku 54, puh. 921/371939 kotiin, 921/332321 työhön.

Kirjaa TIEN TÄYDELTA saa Saimi HUKKASELTA, os. Ota-vantie 8 A, sekä kirjaa AURINKOKYLÄN LAPSET Väinö VAITOLALTA, os. Puutarhaka-tu 7 b 14, 20100 Turku 10, puh. 921/18335.

Kuolemajärvisäätiö – yhdyslenkki menneisyyden ja nykypäivän välillä

Kuolemajärvisäätiön kuten muitenkin vastaavanlaisten pitäjäsäätiöitten synnyn taustana olivat sodanjälkeisissä oloissa toisaalta aatteelliset tekijät, joiden mukaisesti haluttiin säilyttää muisto jälkipolville siitä mikä oli ollut sekä toisaalta taloudelliset näkökohdat, kun valitsevilla oloissa ei enää nähty mahdolliseksi jatkaa niitä taloudellisia ja kunnallisia toimintoja, joita vanhassa kotikunnassa oli ollut.

Uusilla asuinsijoilla ei näyttänyt olevan mitään toimintamahdollisuuksia niille taloudellisille eri yhteisöille, mitkä olivat toimineet kotikunnan alueella, joten niiden toiminta oli lakkautettava ja yhtymät purettava. Tällöin heräsi kysymys miten niiden, silloisissa oloissa huomattavien varojen käyttö olisi järjestettävä.

Asiasta keskusteltiin useissa eri yhteyksissä ja tässä tarkoituksessa kokoontuivat kunnanhoitokunnan kutsumina kunnanhoitokunnan jäsenet: Nikodemus Muurinen, Tatu Muurinen, Anton Kauko, Konsta Lipponen ja Aapo Inkinen, viimeksi mainittu edustaen myös Kuolemajärven Shkö Oy:tä, Kuolemajärven Osuuskunnan edustajana Vilho Vyryläinen. Kuolemajärven Maidonmyyntiosuuskunnan edustajana Paavo Ranki, Seivästön Osuuskunnan edustajana Antti Muurinen ja Salomon Ranki, Kuolemajärven Palovakuutusyhdistyksen edustajana Matti Laukkanen sekä Kuolemajärven Maamiesseuran ja kirkonkylän Nuorisoseuran edustajana Sulo Tuusvuori ja yksityisinä asianharrastajina rovasti Erkki Gummerus, Mikko Vesterinen ja Niko Muurinen. Seivästöltä, syyskuun 22. päivänä 1948 hotelli Maakunnassa Turussa, jossa tilaisuudessa päätettiin perustaa Kuolemajärvisäätiö sekä hyväksyttiin sille säännöt ja valittiin väliaikainen hallitus, jonka tehtäväksi tuli hankkia säännöille oikeusministeriön vahvistus. Väliaikaiseen hallitukseen tulivat: Aapo Inkinen kokoonkutsujana, Vilho Vyryläinen, Salomon Ranki, Paavo Ranki ja Sulo Tuusvuori. Säätiön tarkoituksena, sen sääntöjen 2 pykälän mukaan on: "Tukea ja edistää entisen Kuolemajärven kunnan asukkaiden ja heidän jälkeläistensä henkisiä, sosiaalisia ja taloudellisia pyrintöjään."

Samalla allekirjoitettiin perustamisasiakirja ja merkittiin peruspääoma, johon osallistuivat seuraavat yhteisöt: Kuolemajärven Sähkö Oy, Kuolemajärven Osuuskunta, Kuolemajärven Maidon-

Yleisöä vuosijuhlissa 1960-luvulla Turun Konserttitalossa.

myyntiosuuskunta, Kuolemajärven Maamiesseura, Kuolemajärven Kirkonkylän Nuorisoseura, Kuolemajärven Inkilän Nuorisoseura ja Seivästön Osuuskunta.

Peruspääoman määräksi saatiin 5.000 markkaa ja hallituksen käyttövaroiksi 200 markkaa.

Oikeusministeriö vahvisti säätiön säännöt 16.12. 1949, minkä jälkeen väliaikainen toimikunta saattoi kutsua perustajajäsenet kokoukseen 26.3. 1950 valitsemaan sääntöjen mukaiset hallintoelimet, hallituksen ja hallintoneuvoston.

Ensimmäiseen hallitukseen tulivat: Aapo Inkinen, Paavo Ranki, Salomon Ranki, Nikodemus Muurinen ja Sulo Tuusvuori, varajäseniksi Taavetti Hyvönen, Onni Hietanen, Konsta Akkanen, Juho Rusi ja Leevi Inkinen.

Ensimmäiseen hallintoneuvostoon valittiin: Tatu Muurinen, Veikko Lerkki, Vilho Vyryläinen, Anton Kauko, Adolf Kankaanpää, Konsta Lipponen, Vilho Kipinoinen, Taavetti Akkanen ja Kaapo Meripirtti. Varajäseniksi: Ilmari Akkanen, Nikolai Pullinen, Mala Rastas, Jalmar Herrala, Unto Hörkö, Nikolai Kettinen, Taavetti Kirjonen, Nikodemus Raatikainen ja Arvo Laaksonen.

Hallituksen ensimmäisiä tehtäviä oli säätiön merkittäminen säätiö-

kisteriin, mikä tapahtui lokakuun 11. päivänä 1950, joten säätiö täyttää ensi vuonna 25 vuotta.

Säätiön toiminta voitiin aloittaa vasta sen jälkeen, kun oli saatu lahjoitusvaroja edellä mainitun peruspääoman lisäksi. Sitä mukaa kuin eri yhteisöt saivat lakkautuspäätöksensä laillisiksi ja tilinpäätöksensä selviksi lahjoittivat ne koko jäljellejääneen omaisuutensa säätiölle.

Kuolemajärven pitäjähistoria

Huomattavimmaksi aikaansaannokseksi säätiön tähänastisella taipaleella muodostuneen Kuolemajärvi-kirjan kustantaminen.

Kuolemajärven historiikirjan aikaansaamista oli suunniteltu jo vuodesta 1935 lähtien, jolloin silloinen kunnanvaltuusto merkitsi talousarvioonsa varoja tätä varten. Tämä hanke ei kuitenkaan ehtinyt neuvotteluastetta pidemmälle, kun alkoi talvisota ja asia jäi lepäämään.

Kokouksessaan 12.8. 1952 Kuolemajärvisäätiön hallitus valitsi kolmejäsenisen historiatoimikunnan, jonka tehtäväksi jätettiin historiikirjan aikaansaamiseen tarvittavien käytännöllisten toimenpiteitten hoitaminen ja valtuutettiin tekemään kirjoitussopimukset sopiviksi katso-

miensa kirjoittajien kanssa. Toimikuntaan tulivat tällöin Kaapo Meripirtti puheenjohtajana ja jäseniä Aapo Inkinen ja Nikodemus Muurinen sekä 21.9. 1952 vielä säätiön silloinen asiamies Sulo Tuusvuori.

Toimikunta sai kutsuttua kirjoittajiksi rovasti Oiva Kojon ja maisteri Aili Valkolahden, nykyisin Viljanen, sekä valtion arkiston paikallishistoriallisesta toimistosta maisteri Kauko Pirisen, joka oli lupautunut tutkimus- ja kirjoitustyön ohjaajaksi. Kirjan suuruudeksi arvioitiin 400 sivua ja kustannuksiksi 14.000 markkaa.

Monien vaiheiden jälkeen kirja sitten valmistui vuonna 1957 ja se käsitti kaiken kaikkiaan 740 sivua aiottuun 400 sivun sijasta. Teoksesta otettiin 1500 kappaleen painos, jonka kustannukset olivat lähes 34.000 markkaa.

Kirjaa myytiin 15 markan hinnasta kluuttikantisena ja 18 markan hinnasta puolinahkakantisena vuosien mittaan niin, että tällä hetkellä sitä on varastossa vain muutama kymmenen kappaletta.

Kuolemajärvi-viiri

Säätiön hallintoneuvoston kokouksessa 1968 herätti hallintoneuvoston jäsen Vilho Vyryläinen ajatuksen Kuolemajärvi-viirin aikaansaamisesta muiden vastaavanlaisten yhteisöjen esimerkin mukaisesti. Säätiön hallitus ryhtyi tutkimaan asiaa ja keväällä 1968 julistettiin luonnon- ja ideakilpailu Kuolemajärvi-viirin luomista varten.

Kilpailuajan päättymiseen mennessä lähetettiin kilpailulautakunnalle, johon kuuluivat Sulo Tuusvuori puheenjohtajana, Arvo Akkanen ja Kalevi Kettinen jäseninä ehdotuksia kaiken kaikkiaan 10 kappaletta. Palkintolautakunta, johon edellä mainittujen lisäksi kuuluivat Tatu Muurinen ja asiantuntijajäsenenä Kuolemajärveläistä syntyperää oleva taiteilija Vilho Suurhasko, asetti ehdotukset seuraavaan järjestykseen: 1) palkinto "Ahvenoja", laatija nimim. "Vellamo", 3) palkinto "Rauha ja sota", 3) palkinto "Pakkasen mantteli" no 1. ja 3) palkinto "Kappalista vaa".

Tasollisesti ehdotuksia pidettiin siinä määrin toisistaan eroavina, ettei toista palkintoa katsottu voitavan

lainkaan jakaa. Palkittujen nimi-merkkien taakse kätkeytyivät: Nimi-merkki "Vellamo" Soili Airikka Helsinki, Nimi-merkki "Rauha ja Sota", Pauli Kukko Kajaani, Nimi-merkki "Pakkasen mantteli", Pertti Sirkkiä Turku ja Nimi-merkki "Kappalista vaa", Väinö Vaitola Turku.

Pitkäaikaisen luonnoksen muokkaamisen jälkeen saatiin viiri painoon helmikuussa 1969 ja se valmistui saman kevään kuluessa.

Viiri koristaa tällä hetkellä jo yli neljänsadan Kuolemajärveläiskodin kaapin tai takan reunustaa. Viiri on muiden pitäjänviirien tapaan luovutettu säätiön toimesta myös Karjalan Liitolle.

Kuolemajärven pitäjäkartta

Viime keväänä ryhdyttiin säätiön hallituksen piirissä harkitsemaan menetetyn kotipitäjän ulkonaisten piirteiden aikaansaamista kartan muodossa. Talousneuvos Tatu Muurinen, joka alusta saakka aktiivisesti on toiminut säätiön hallintoneuvostossa, sattui olemaan hallussaan pitäjäkartta muistona niistä ajoista, Kuolemajärveläisten sijoitus- ja korvauskysymyksiä käsiteltiin. Tämän kartan pohjalta painatettiin sanomalehti Karjalan kirjapainossa koristekartta, jota ensimmäisen kerran myytiin pitäjäjuhlissa kesällä 1973. Tätä karttaa samoin kuin historian kirjoja ja viirejä on edelleenkin saatavissa osoitteista, jotka ovat tässä liitteessä mainittu toisaalla.

Kuolemajärvi-Säätiön avustustoiminta

Jo vuonna 1952 aloitettiin säätiön tarkoituksien toteuttaminen, jolloin ensi kerran myönnettiin opintoavustuksia ammatillisissa tai muissa oppilaitoksissa sekä korkeakouluissa opiskeleville, Kuolemajärven kunnasta kotoisin olevien perheiden lapsille. Vuosien mittaan, kun avustusta hakevien lukumäärä on voimakkaasti kasvanut, on säätiön pitänyt rajoittaa avustusten jakamista opin tiellään alemmilla portailla oleville. Tällä hetkellä voidaan avustuksia jakaa vain korkeakouluissa ja opistotasoisissa oppilaitoksissa opiskeleville. Avustusten

Kuolemajärven Säätiön hallitus ja hallintoneuvosto 20-vuostijuhlissa.

määrä on säätiön rajoitetuista mahdollisuuksista johtuen ollut suhteellisen pieni. Tarkoituksena onkin ollut vain säilyttää jonkinlainen yhteys menneeseen kasvavan nuorison keskuudessa. Viime vuosien avustusten saajat ovat jo kaikki olleet iältään niin nuoria, että he kaikki ovat syntyneet vanhempiensa nykyisillä asuinsijoilla.

Kuluvaan vuoteen mennessä on opintoavustuksia myönnetty kaiken kaikkiaan tuhannellesadallekuudellekymmenelle viidelle (1165) hakijalle yhteensä 101.635 markkaa.

Karjalan Liitto, jonka säätiö jaostossa Kuolemajärvisäätiökin on edustettuna, on saanut vuosien mittaan avustuksena 6860 markkaa. Etelä-Karjalan Nuorisoseurapiiriä on säätiömme vuodesta 1954 tukenut 5250 markalla. Edellisten avustusten lisäksi on Kuolemajärvisäätiö tukenut yksittäisiä karjalaisseuroja niiden muistomerkkihankkeessa sekä eräitä muita karjalaisjärjestöjä runsaalla kolmellatuhannella markalla.

Pitäjäjuhlat

Säätiön toimesta on vuodesta 1950 lähtien vuosittain, yhtä väli vuotta lukuunottamatta järjestetty pitäjäjuhlia, joiden ohjelma on pyritty saamaan mahdollisimman arvokkaaksi jumalanpalveluksineen ja päiväjuhlineen. Kirkossa pidetyssä jumalanpalveluksessa on saarnan pitänyt joku entisistä seurakuntamme papeista, tai mikäli se ei ole ollut mahdollista, joku muu karjalainen pappi. Musiikki-, laulu- ja kuoroesitysten ohella on päiväjuhlassa ollut juhlapuhe. Puhujina on ollut omia karjalaisia miehiä, kansanedustajia tai muita arvossa pidettyjä henkilöitä. Mitään pääsymaksua ei ole juhlissa kannettu. Kirkossa kannetusta kolehdista on muutamina vuosina saatu osa kertyneistä varoista juhlanpeittämiseksi. Nämä pitäjäjuhlat ovat jatkuvasti vuosi vuodelta olleet erittäin suosittuja ja niissä kävijöitten joukossa on ollut runsaasti muitakin kuin kuolemajärveläisiä. Päiväjuhla on viime vuosina säännöllisesti pidetty Turun Konserttitalissa. Juhlia edeltänyt aamujumalanpalvelus on tavallisimmin pidetty Turun Martin seurakunnan kirkossa, joka tavallaan on kuolemajärveläisten nykyinen kirkko, koska sen tiloissa säilytetään jäljellä olevaa Kuolemajärven kirkon kalustoa.

Kuolemajärvisäätiön nykyhetki ja tulevaisuus

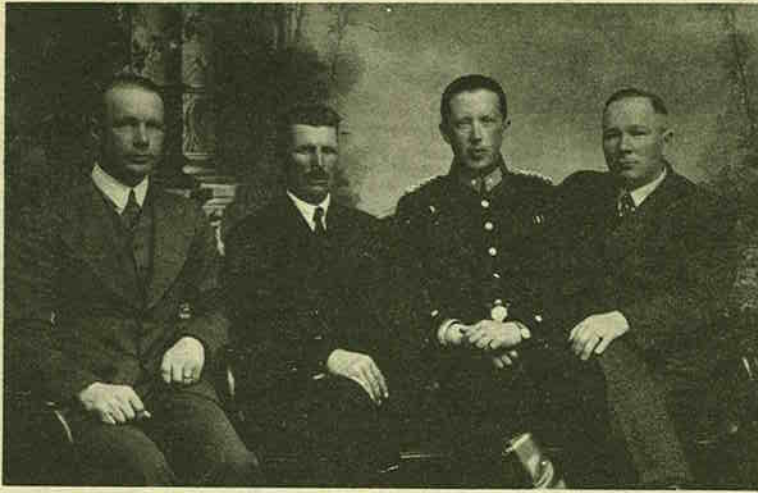
Säätiön toimimiehiksi sen perustamisvaiheessa nimettyjen henkilöiden valinta oli kauaskatseinen ja oikea, sillä silloin valituiksi tulleista vielä valtaosa toimii tälläkin hetkellä säätiön johdossa. Kuoleman kautta on kuitenkin monta toimen miestä jo riveistä poistunut. Tilalle on onnistuttu kuitenkin saamaan uusia uutteria henkilöitä.

Säätiön hallintoneuvoston puheenjohtajana toimii edelleen talousneuvos Tatu Muurinen ja varapuheenjohtajana Anton Kauko. Muut hallintoneuvoston jäsenet ovat: Konsta Lipponen, Vilho Vyyryläinen, Eino Turta, Unto Hörkö, Ensio Kankaanpää ja Onni Muurinen.

Säätiön hallitukseen kuuluvat Sulo Tuusvuori puheenjohtajana ja Kauko Inkinen, Leevi Inkinen, Arvo Akkanen ja Kalevi Kettinen jäseninä, joista viime mainittu toimii myöskin säätiön asiamiehenä.

Pitäjäjäsenä toimintamahdollisuudet ja edellytykset ovat viime aikoina varmasti monissa säätiöissä tulleet keskustelun kohteeksi. Voimakkaasti etenevä inflaatio syö säätiöiden varoja ja kaventaa niiden toimintaedellytyksiä. Niiden naisten ja miesten joukko, jotka ovat parhaat vuotensa eläneet entisessä kotipitäjässä ja joilla on sieltä vielä eläviä muistoja, on voimakkaasti harvenmassa. Nuorempien ikäpolvien mukaan saaminen tämän laatuiseen toimintaan tulee varmasti tuottamaan vaikeuksia. On siis täysin paikallaan, että näitä asioita pohditaan ja ongelmille pyritään hakemaan ratkaisua. Päätösten teko on toivottavasti vielä

Kuolemajärven kunta

Tietarkastuksella nimismies kumppaneinaan tiemest. V. Toivola (vas.) tielautakunnan pj. Jaakko Pentikäinen sekä urakoitsija Tatu Muurinen.

Kuolemajärven sankarihaudat 1944.

Kuolemajärven kunta sijaitsi Länsi-Kannaksella, rajoittuen suurelta osalta Suomenlahteen. Rajakuntia olivat Uusikirkko, Johannes, Heinjoki, Viipurin mlk ja Muolaa. Kunnan pinta-ala oli 3534 ha ja asukasluku v 1936 5383 henkeä. Muodoltaan kunnan alue oli pitkäkko ja yhdeltä kohdalta niin kapea, että muodostui ikäänkuin kaula, jolloin pää oli koillisuunnassa, kuuluen siihen mm Kämärän asema Kannaksen keskittse kulkevalta radalta. Kuolemajärven asema oli etelämpänä rantaradan varrella.

Kunnantoimisto sijaitsi Kuolemajärven asemalla vuokrahuoneistossa. Kirkolla, jonne oli asemalta matkaa viisi km oli kunnan tupa sekä tilapäinen kulkutautisairaala. Valtuuston kokoukset tavallisesti pidettiin kunnantalolla, pienemmät kokoukset kunnantoimistossa.

Kunnanvaltuustossa 17 jäsentä

Kunnantoimistossa työskenteli vakituisesti vain kunnankirjuri ja toimistoapulainen -rahastonhoitaja. Tilintarkastajina toimi Maalaiskuntien Liiton tilintarkastaja sekä kolme paikallistarkastajaa. Rahaston hoito oli kokonaan keskitetty kunnantoimistoon, lukuunottamatta kunnan maatilojen itse näistä tilinpitoa. Maatilojen hoitajan vaimo oli lastenkodin johtajatar. Sekä lastenkoti että kunnalliskoti sijaitsivat kunnan maatilalla ja saivat siltä tarvitsemansa maa- ja karjataloustuotteet. Kunnan maatiloihin oli kaksi ja ne ra-

joittuivat toisiinsa. Niiden pinta-ala yhteensä oli 529,55 ha, josta peltoa 90,43 ha. Vuoden 1936 tilaston mukaan kunnalliskodissa oli 36 ja lastenkodissa 40 hoidokkia. Samana vuonna kunnanvaltuustossa oli 17 jäsentä ja kunnallislautakunnassa 7, huoltolautakunnassa 9, taksoituslautakunnassa 28 ja tutkijalautakunnassa 8 jäsentä. Varsinaisen taksoitustyön suoritti 5-jäseninen valmisteluvaliokunta ja koko taksoituslautakunta sitten hyväksyi työn ehkä joitakin pieniä muutoksia tehden. Taksoitus aloitettiin helmikuun alussa kokopäiväisenä ja rahastonhoitaja oli koko ajan mukana tarkistamassa laskutoimitukset ja vieden tulokset taksoitusluetteloon.

Kunnallislautakunnan esimies ja rahastonhoitaja autolla veroja kantamassa

Kunnankirjurin tehtävänä oli siihen aikaan tilinpäätös ja vuosikertomuksen valmistaminen. Perjantaisin oli varsinaisen kassapäivä, jolloin taksoitus oli keskeytetty, koska rahastonhoitajan oli oltava kunnantoimistossa maksuja ja perimisiä varten. Tosin hän suoritti niitä muinakin päivinä, mutta perjantaisin olivat toimistossa myös kunnallislautakunnan ja huoltolautakunnan puheenjohtajat sekä vuoroviikkoisin toinen ulosottomies tilityksineen. Vuonna 1936 oli verovelvollisia 1939 ja veroäyryjä kertyi 101650 mk, a 12 mk. Seuraavana vuonna äyrin hinta oli 11 mk ja 1938, 10 mk. Myöskin verovelvollisia oli jonkun verran enemmän. Rahastonhoitaja suoritti kaikki verotusta koskevat kirjalliset työt sekä veronkannon ja valvoi ulosottomiesten tilitykset. Vastineenantajaksi verovalituksiin oli valittu kunnan-

kirjuri. Veronkanto suoritettiin neljässä erässä, 13 palkassa eri puolilla kuntaa, useimmin kouluissa. Kunnallislautakunnan puheenjohtaja ja rahastonhoitaja kulivat autolla kantopaikasta toiseen kolmena päivänä kerrallaan. Samalla maksettiin myös esitetyt laskut.

Äyrin hinnan huomattavaan alenemiseen, kun se vielä 1934 oli 14,10 vaikutti mm se, että kesällä 1934 agronomi Siven suoritti kunnan maiden mittauksen ja luokituksen. Joskaan pinta-alat eivät juuri muuttuneet, niin luokitus ja se, että seuraavana talvena varsinaisen verotuksen yhteydessä suoritettiin maiden jälkiverotus kolmelta edelliseltä vuodelta, lisäsi verotuloja. Myöskin Vakuutusyhtiö Salamalta ja Valtiokonttorilta oli saatu pitkäaikaista kuoletuslainaa ja koulujen rakentamiseen oli saatu lykkäystä. Nämä seikat vaikuttivat siihen, että viimeisinä vuosina oli voitu kantaa verotasausrahastoon markka äyriä kohden ollen äyrin hinta vuodelta 1938 10 mk ja kunnan rahatilanne oli niin hyvä, että - evakkoon jouduttuna - jolloin verotusta ei toimitettu, voitiin maksaa kaikki kunnan menot. Valtiokonttori määräsi lainan saannin ehdoksi, että kunnan oli esitettävä lääninhallitukselle sekä talousarvio että tilinpäätös. Niin tehtiinkin, mutta ei lääninhallituksella koskaan ollut niistä huomauttamista. Jonkin aikaa ennen evakkomatkaa lääninshteeri ilmoitti kunnan vapautetun tästä holhouksesta.

Suurimmat menot olivat huoltola koulumenot, vaikka nykyaikaan verrattuna nekin olivat pienet. Huoltolautakunnan puheenjohtaja-

na kyseisenä aikana toimivat mv. Manu Savolainen ja Anton Kauko.

Opettajille rajaseutulisiä

Koulupiirejä oli 13. Kouluista oli yksi 4-opettajainen, useimmat 2 - 3-opettajaisia ja 2 supistettua koulua. Opettajien kunnanpalkkana puuttuvat luontaisedut korvattiin rahassa valtuuston päätöksen perusteella. Valtion palkkana maksettiin varsinaisen palkan lisäksi rajaseutulisiä, joka oli alemmissa palkkaluokissa 10 ja ylemmissä 20 % peruspalkasta.

Kunnankirjuri N Muurinen oli ollut toimessa 1.3. 1930 alkaen ja järjestänyt arkiston ja kunnan asioiden hoidon ajan tasalle. Luonteeltaan hän oli hiljainen ja rauhallinen, hyvä ihminen, joka tarpeen tullen antoi neuvoja ja hoiti asiat huolellisesti ajallaan. Toimi- ja luottamushenkilöiden välillä vallitsikin koko ajan luottamukselliset ja hyvät suhteet.

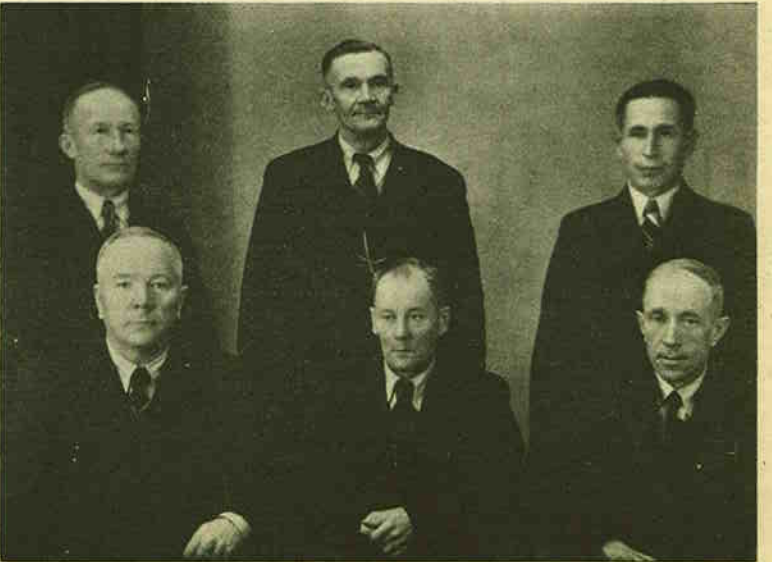
Kunnallislautakunnan puheenjohtajana oli 1932-37 Tatu Muurinen, sen jälkeen Aapo Inkinen ja hänen eduskunnassa ollessaan Jaakko Lukkari. Valtuuston puheenjohtajina olivat Anton Kauko, Aapo Inkinen ja Toivo Hietanen.

Kuolemajärvestä runoutta

Aili Kukko: KUOLEMAJÄRVI
Lahja Keskiäsi: KUVAIN
HÄIVÄ
Toini Riikonen: KARJALA
Väinö Vaitola: POJALLENI

Kuolemajärven kunnan esikunta Kaukjarven koululla 1943.

Sodanaikainen kunnan hoitokunta. Istumassa vas. kunnanpäälikkö Tatu Muurinen, kunnanhoitokunnan puheenjohtaja Nikodemus Muurinen ja varapj. Aapo Inkinen. Takana jäsenet Konsta Lipponen, (vas.) Juhon Rusi ja Anton Kauko.

vuosien takana ja niiden laatu ja laajuus tuiki tuntematon.

- Kalevi Kettinen -

Kuolemajärven Osuuskunnan johtokunta 1941—44, istumassa vas. Tatu Muurinen, Matti Sihvo, Niko Muurinen ja seisomassa Onni Hietanen sekä Tatu Hyvönen.

Kuolemajärven Osuuskassa

Kuolemajärven Osuuskunnan perustava kokous pidettiin 30 p:nä elokuuta 1908. Kokouksessa oli läsnä 24 paikkakuntalaista. Samana vuonna 8. p:nä joulukuuta aloitettiin kaupanteko. Alkuvuodet olivat opettelua, mutta liike kasvoi ja kehittyi jatkuvasti. Talvisodan syttyessä oli liikkeellä komea toimitalo Kuolemajärven asemalla ja 10 myymälää pitäjän eri puolilla. Liike oli vakavarainen. Keskustoitumalo ja suurin osa myymälöistä tuhoutui talvisodan aikana.

Syyskesällä 1941 palasi osuuskassa muun väestön mukana takaisin Kuolemajärvelle. Marraskuun 17. p:nä aloitettiin myyntitoiminta aseman läheisyydessä. Venäläiset olivat rakentaneet teiden risteykseen heikon hirsirakennuksen, josta saatiin kaupalle tilapäinen toimipaikka. Puhvinen parakki toimi alkuvarastona. Asukkaita oli palannut vuoden vaihteessa jo 300 henkeä. Toukokuussa 1943 avattiin ensimmäinen myymälä Hatjalahdessa. Toimitusjohtajana toimi silloin Adi Taberman. Hän siirtyi yksityiskauppiaksi naapuriin. Uudeksi toimitusjohtajaksi valittiin Matti Sihvo. Olin toimen vastaan elokuun 20. p:nä 1943. Saapuessa Kuolemajärvelle olivat näkymät lohduttomia, voi vain todeta, että työtä tulee riittämään jälleerakennuksessa. Ensimmäisiä tehtäviäni oli väliaikaisen keskustoitumalon rakentaminen. SOK:ita saimme valmiit tyyppipiirustukset. Rakennustyö saatiinkin nopeasti alkuun. Olin tullut Varkaudesta ja hyvien suhteiden avulla sain A Ahlström Oy:n talotehtaalta kaikki rakennustarvikkeet taloa varten. Kuolemajärveläinen Jalmari Seppälä työskenteli työryhmänsä kanssa myös Varkaudessa. Hän tuli urakoimaan rakennuksemme. Työt edistyivätkin hyvää vauhtia, joulukuun valmistui asunto-osa ja perheenikin pääsi muuttamaan. Näin vietimme ensimmäisen joulun uudessa kodissa. Helmikuussa pääsimme jo siirtämään tavarat ja aloittamaan myynnin uusissa tiloissa. Ainoana haittana oli vain tavaroiden niukkuus ja kuljetuspulmat. Kuljetukset jouduttiin suorittamaan pääasiassa hevospelillä. Kelloa ei joudettu paljon katsomaan ja päivät muodostuivat pitkiksi, mutta kukaan ei valittanut eikä laskenut ylitunteja.

Kirjanpitäjänä oli Sylvi Harmela, varastonhoitajana Herman Rusi. Myymälässä työskentelivät Taavetti Toivonen, Alli Seppälä, Irja Ranki ja Aino Laasonen. Karjalaisten kylään valmistui 1943 uusi myymälä. Kaukjärven myymälä, joka oli säilynyt, oli kunnan hallinnon käytössä. Sen vapauduttua käyttööme avattiin se korjausten jälkeen samana vuonna.

Myös Mesterjärvelle avattiin myymälä vuokratuissa tiloissa. Kahvila avattiin johtaja Tatu Muurisen uudesta talosta vuokratuissa huoneistossa. Kunnan hallinto oli muuttanut samaan taloon. Kauppa oli kaikista vaikeuksista huolimatta lähtenyt edistymään hyvin niin myynnin kehityksen kuin tuloksenkin puolesta. Hallintoelimen antama tuki ja selkeä taloudellinen ajattelu olivat ratkaisevasti vaikuttaneet myönteiseen kehitykseen. Hallintoneuvoston tarmokkaana puheenjohtajana toimi mv. Vilho Vyyryläinen. Johtokuntaan kuuluivat puheenjohtajana Matti Sihvo ja jäsenenä johtaja Tatu Muurinen, kunnankirjuri Niko Muurinen sekä mv:t Onni Hietanen ja Tatu Hyvönen.

Sunnuntaiaamuna kesäkuun 11. p:nä 1944 tuli lähtö määräys jo toisen kerran kuolemajärveläistenkin osalle. Oli jätettävä juuri valmistuneet uudet kodit ja lähdettävä raskaalle evakkotäpaleelle. Allekirjoittanut oli joutunut armeijaan ja olin Helsingin edustalla olevalla Ilosaaren linnakkeella. Liikettä hoiti väliaikaisesti Paavo Koskinen. Hän sai minun yhteyden puhelimella rannikon sotilaslinjan kautta ja ilmoitti asiasta. Sovimme, että tavaroiden pakkaus kuljetusta varten on heti aloitettava ja sivumyymälöistä on kuljetettava tavarat asemalle poiskuljetusta varten. Menin heti komentajan puheille ja kerroin tilanteesta. Hän ymmärsi tilanteen ja sain neljän päivän komennuksen Kuolemajärvelle.

Lähdin iltajunalla kohti Viipuria, jonne saavuimme klo 7. Muutin Kuolemajärvelle lähtevään junaan. Matka katkesi kuitenkin siihen, kun eräs mies SOK:sta tuli hakemaan minua. Keskustelimme SOK:ssa tilanteesta ja tapasin vaimoni ja pienen tyttärenikin. He olivat menossa evakkoon. Juna oli kuitenkin jo mennyt ja eteenpäin pääsy tuntui toivotomalta. Soitin Sot. piirin esikuntaan ja pääsinkin Koivistolle lähtevän kuriirin mukaan. Lähettiupseeri oli mukava mies ja keskusteltuaamme hän kyyditsi minut perille saakka. Ensimmäinen evakkojuna, joka oli tarkoitettu karjalle, vanhuksille ja lapsille oli lastattavana. Tarmokas varastonhoitajamme Herman Rusi oli kuitenkin onnistunut saamaan yhden vaunun osuuskunnan arvokkaimman tavarankirjaston lastaamista varten. Lopun päivää kokoilimme ja kuljetimme tavaraa myymälöistä. Aikaa olisi ollut, mutta kuljetuskalusto puuttui. Tiistai- ja keittäimien rakentaminen alkoi. Tiistai- ja keittäimien rakentaminen alkoi. Tiistai- ja keittäimien rakentaminen alkoi. Tiistai- ja keittäimien rakentaminen alkoi.

KUOLEMAJÄRVI

Kuolemajärvi, se vast on paikka/ - ken siellä asua uskaltaa?/ Sisko, veikko, kuin tuohon vastaat./ jos sulta sitä kysytään?/

Täällä asua on niin armahasta/ ken tänne tulee, hän tänne jää./ Mut kenet kohtalo pois täältä riistää./ hän tuntee saa ikävää./

Mä täällä synnyin ja täällä kasvoin/ ja täällä nuoruutein viettää sain./ Tään järven jäältä ja laineilta/ on muistot kauneimmat nyt ja ain./

Ja kää kukui sen niemen päässä/ mis kirkon tornikin hämmitti./ Ja taivahalla, tuol ylhäällä/ yks kirkas tähtikin välkehti./

Ja kaislikossa - siel huojuvasa./ mis sorsa poikineen lymysi./ Siel rantamilla niin rauhasilla/ taas lumpeenkukkasat hymysi./

Kun kesäillal, siel salmensillal/ mä kansa armaani istahdin./ niin rattoisasti ja rauhasasti/ nuo järven lainehet lip-latti./

Niin oudoin mielin mä aina muistan/ muil maille vieraila ollessain/ tään Kuolemajärven, tään seudun parhaan./ siel olla tahdotin nyt ja ain./

Kun aika ehtii ja kuolo kutsuu/ pois elämästä, niin silloinkin/ se kalmistossa, siel rauhasasas./ ois viime leponi suloisin./

maa sattui keittiön seinään, jossa olimme, aiheuttamatta muuta vauriota. Toinen vaunukuorma osuuskunnan tavaraita saatiin vielä lastattua ja lähetettyä. Tavarat osoitettiin Paimion asemalle sikäläiseen osuuskauppaan. Keski-ikäinen jatkui tilanne entisellään. Sotilaita tuli kuitenkin auttamaan lastauksessa. Ilma-ase häiritsevi kuitenkkin koko ajan. Oli menossa komennukseni viimeinen päivä ja kun mitään ei ollut tehtävissä, lähdin pyrkimään kohti Viipuria ja sieltä yöjunalla tukikohtaan. Kunnan esikunta ja loput pitäjän asukkaista poistuivat torstaina kesäkuun 15. p:nä. Kuolemajärvi siirtyi muistojen joukkoon. Osuuskunnan tavarat myytiin kaikki Paimion Kauppaosuuskunnalle. Paimioon perustettiin selvitystoimisto, jota hoiti kirjanpitäjä. Marraskuussa vapauduin armeijasta ja jatkoin selvitystä. Kirjanpitäjä siirtyi toiseen osuuskauppaan. Minä asuin Paimiossa kesäkuulle 1945. Sihen mennessä olin suurin osa selvitetty. Siirryin uuteen toimipaikkaani. Korvausanomukset laadittiin ja korvaukset saatiinkin v 1947. Näinä välivuosina pidettiin osuuskunnan kokoukset Turussa. Kuolemajärveläisethän olivat saaneet uudet asuinsijansa Paimion, Sauvon ja Halikon pitäjistä, joten Turku oli keskeinen paikka. Kaikissa kokouksissa oli runsas osanotto, joka osoittaa harrastusta ja kiintymystä omaan kauppaan. Vuonna 1950 oli pidetty viimeinen kokous ja lopettaminen siunattiin. Seuraavan vuoden tammikuussa tarkastettiin lopullisesti kaikki liikkeen tilit ja jäämistö, noin 5,5 milj. mk silloisessa rahassa, luovutettiin vastikään perustetulle Kuolemajärven Säätiölle.

Kuolemajärveläiset olivat osuustoimintaväkeä keskittyen oman liikkeensä ympärille. Vaimolleni ja minulle on jäänyt Kuolemajärvellä olosta lämpimät kauniit muistot. Ihmiset olivat ystävällisiä ja seurallisia. Liikkeen hallintoelimet olivat avuliaita, harkitsevia ja laajakatseisia miehiä, heidän kanssaan oli ilo työskennellä. Tulemme aina säilyttämään kauniit muistot Kuolemajärveltä. Kaikille lämmin tervehdys. - Matti Sihvo.

Apupappi muistelee Kuolemajärven aikoja

Vain 2 1/2 vuotta kestänyt palvelukseni aika Kuolemajärvellä ei ollut hiljaiseloa. Se oli tapahtumarikas vaihe. Sen aikana syntyi ystävyys luokkani ihmisiin ja koteihin.

Erityisesti jäivät mieleen rippikoulut. Ne eivät olleet niinkään Katekismuksen pönttämistä kuin Jumalan kutsun soveltamista omaan elämään. Kun puhuttiin Jeesuksen seuraamisesta, alkoi pappilan pirtistä, jossa koulua pidettiin, kuulua hiljaista nyyhkytystä, joka pian levisi yli koko luokan. Siellä oli huolta omasta pelastumisesta. Oli parannuksen harjoituksen ensi askeleita. Oli kuuliaisuuden lupauksia Jeesukselle. Väitunneillakin nuoret pienissä ryhmissä veisasivat ulkona. Se oli ihastumista omaan Vapahtajaan. Jumalan hyvyyden omakohtaista kokemista.

Nuoria kokoontui paljon seuroihin. Niitä pidettiin kodeissa ja kouluilla ympäri pitäjän. Seuroja kutsuttiin niin paljon, ettei ollut mahdollista kaikkia toteuttaakaan. Sunnuntaisin oli kolmetkin peräkkäin esim. näin: Pihkalassa - Summassa - Huurolassa. Tai: Inkilässä - Karjalaisissa - Muurilassa. Tavallisesti menin näihin yksin pyörällä.

Kerran sattui huvittava tapaus keväisenä pyhänä. Jossakin Kaukjärven puolella oli tien vieressä riipi. Sen seinustalla oli paljon pyöriä, mutta ihmisistä ei kuulunut risahdustakaan. Kun talutin pyörääni, päätin kysyä, mitä siellä oli. Huolitaisinko ehkä pastori seurana? Poiketessani tieltä alkoi riiphestä kuulua töminää. Suuri nuorisjoukko pakkautui olkilatoon johtavasta aukosta pakoon. - "Mitä te pakenette?" huutelin, mutta käteeni jäi vain jonkun nuorukaisen saapas.

Suveluskunnan poikaleirit harjoittelustalon rannassa olivat suuria merkittäviä. Ne olivat isänmaallisen hengen ja kasvatuksen sytyttäviä päiviä. Sain siellä suuriin nuorisoihmissiin ystävyyden ja yhteyden. Koulutukseen sisältyi myös kotiseudun historiaa, luonnon tunteista, laulutunteja, nuotioiltoja, kenttähartauksia jne. Apuohjohtajajana oli kyvykkäitä nuorukaisia eri kyliltä. Teltat olivat alkeellisia.

Ohjelmointikin piti sommitella omasta takaa - tällaista toimintaa kun ei ollut juuri muuallakaan vielä ollut. Ohjelmaan kuuluivat myös yhteiset retket Seitsin kuorma-autoilla eri kohteisiin.

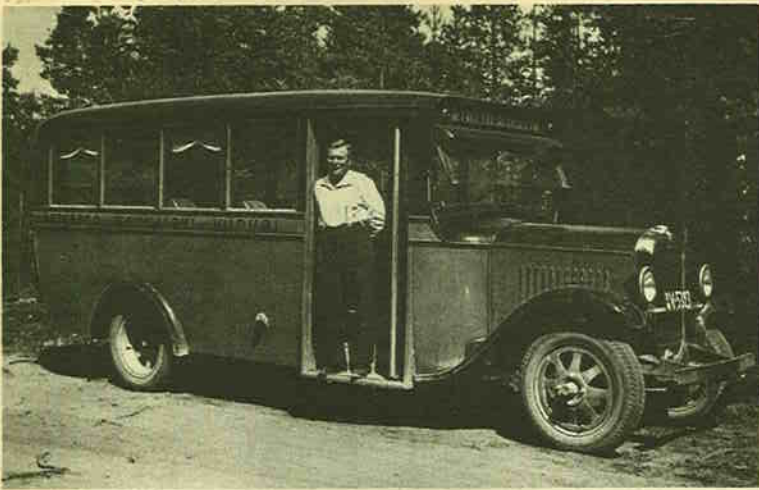
Tautillassa asui vanha Seppinen, jota myös valkoisen ison partansa tähden sanottiin joulupukiksi. Seppinen oli hengellisissä asioissa hyvin valistunut mies. Hän tunsikin kotoiset herätysliikkeet. Kirkon ulkopuolistenkin ryhmien elävää sanomaa hän oli maistanut. Kerran oli Kolkallassa seurakunta, joissa oli puhujina useitten herätysliikkeiden julistajia. Seppinen oli huumormiehiä ja sanoi: "Kunhan nyt ei vain tulisi mahan puruja jollekin, kun ollaan syötynä näin monenlaista hengen ruokaa." Siinä oli viisautta enemmän kuin leikinlaskua. Itsestään Seppinen kertoi: "Minä olen näissä uskon asioissa kuin aiturihelponen. Kun oma laidun on lopussa, minä hyppään toisen hengellisen huoneen laiturille haukaamaan sen vihantaa ruohoa." Seppinen viihtyi kaikkialla, missä elävää Jumalan sanaa oli tarjolla. Hän ei toiminut puhujana koskaan, mutta osallistui sitäkin ahkerampana jälkikeskusteluihin.

Siihen aikaan ei pappien palvelustoimissa ahkerointi kansan keskuudessa eri kyllä liene ollut kovinkaan runsasta. Muistan vain v 1935 pääsiäisenä ensimmäisen käyntini Seivästöllä, Meripirtin koululla oli seurakunta. Sinne oli tuotu myös 19 lasta yhtäaikaan kastettavaksi. Sellaista yhteiskastetta ei sen koomin ole kohdalleni sattunut. Missähän nämäkin, nyt keski-ikään ehtineinä, mahtanevat vaeltaa?

Nuorikkoni, Liisan, toin pastorkaksi juhannuksena 1935. Esi-koisemme, Karin syntymässä olin tiedon saapuessa pitämässä tyttöjen rippikoulua. Mistä lienevät tytöt saaneetkin sen kuulla, mutta seuraavan tunnin alkaessa ilmestyi suuri kukkakimppu opettajan pöydälle. Ilo oli yhteinen. Nyt 37 vuoden jälkeen on Liisa lähtenyt 17.12. 1973 luotani ja ylennetty taivaan ihanuuteen. Sieltä ei lähdetä evakkoon. Vieläkin täällä Oulussa muistelen Kuolemajärven aikaa ilolla ja lämmöllä. - Olavi Airas.

Liisa ja Olavi Airas juhannuksena 1935.

Seivästön linjan omistaja komeine ajokkeineen.

Huumola — valtatien varren vilkas kylä

Olen syntynyt ja kasvanut Kuolemajärven pitäjän Huumolan kylässä, joka sijaitsi Pietarista Viipuriin menevän ison valtatien varrella. Viipuriin oli matkaa 20 ja Kuolemajärven kirkolle 30 km. Tämä kotikylämme sijaitsi siis Viipurin maalaiskunnan rajan lähellä, hyvällä paikalla.

Lapsuuden leikkejä sekä tsajun juontia

Talot oli rakennettu kahden puolen valtatietä lähelle toisiaan. Huumolan kylän asukkaat elivät etupäässä maanviljelyksellä. Oli isompia ja pienempiä taloja, mutta mitään herraskartanoita ja muonamiehen mökkejä ei kylässämme ollut. Kun työt tehtiin tuohon aikaan käsin, riitti työtä kaikille, niillekin, joilla ei ollut omasta takaa, he saivat sitä naapurista. Vesistöjä ei valitettavasti ollut kotini tuntumassa, mutta tuosta huolimatta kesäaikaan kylämme oli kaunis, sillä puutarhat oli istutettu talojen edustoille ja useammat talot olivat maalattuja ja siistin näköisiä. Muistan kuinka me aina lapsena leikimme niillä pihojemme nurmikentillä toisten ikäistemme kanssa. Pelasimme noppaa, hyppäsimme kittilää, juoksimme hippaa ja piiloleikkiä, kuuruimme tarhaa ja hauskaa riitti. Kylän asukkaat, aikuisetkin olivat sovussa keskenään. En ainakaan muista kuulleeni kylän tappeluista puhuttavan.

Venäläinen sotaväki kulki aina kesällä kylämme ohi. Menivät Viipurista harjoitusleirille sinne kannakselle. Tuo oli meille lapsille melkoinen elämys. Katselimme ikkunoista niitä komeita hevosia ja sotilaita. Joskus ne yöpyivätkin kylän taloissa. Niillä oli teltat, mutta kyllä he kävivät taloissakin toisinaan. Toivat mukanaan samovaarin pöydälle ja keittivät teetä eli "tsajua". Tarjoilivat kovasti isätyvälle ja hyvälle maistui. Maitoa ostivat aina talosta ruhlilla ja kopekoilla ja siinä saivat emännät käyttää viittomakieltä, kun eivät muuten toisiaan aina ymmärtäneet.

Viipurissa oli vähintään kaksi kertaa vuodessa markkinat ja silloin oli myöskin melua teillä, kun niitä "hevosparisniekkoja" virtasi sinne jo monta päivää, vaihtamaan, ostamaan ja myymään hevosiaan. Niitä tuli pääasiassa Uudenkirkon pitäjistä ja Muolaasta. Olivat usein jo mennessään juovuksissa. Ajoivat kilpaa ja hoilasivat hevosiaan piiskalla huihoen. Meni sinne markkinoille muitakin kauppiaita. Menivät myymään kotona valmistamiaan puuastioita ja kyyröläiset saviruukkuja ja kukkopillejä ym. Huumolaiset olivat niin lähellä Viipuria, että ne kävivät Viipurin torilla joka viikko myymässä halkokuumia, perunoita, syksyllä marjoja jne. Heille markkinat eivät olleet niin suuresta merkityksestä, hevoskauppoja luukuunottamatta. Niin sellaista oli elämä nuoruuteni aikaisessa pienessä maalaiskylässä.

Ensimmäinen auto — paholaisen pelikö?

Muistan myös päivän jolloin ensimmäinen auto kulki kylämme ohi. Emme me lapset olleet kuulleet sellaisesta puhuttavankaan, kun emme lukea vielä osanneet, joskin sellaisista oli jo lehdistä kerrottu, mutta ei kukaan kylässä ollut vielä nähty autoa. Sattui sitten olemaan sellainen kaunis heinäkuun päivä. Miehet ja nuoremmat naiset olivat heinäpellolla, me lapset ja mummit olimme kotona, kun huomasimme akkunasta, että kärryt kulkivat tietä pitkin ilman hevosta. Siellä kärryssä istui ihmisen näköisiä olentoja. Kun ne olivat menneet ohi kokoontuivat naapurin mummit tielle pohtimaan mikä sellainen ajopeli oikeen oli. Tulivat tulokseen, että itse paholainen siinä meni. Oli vain muuttanut itsensä ihmisen näköiseksi, onhan niillä kaikenlaiset "metkut". Mummit tulivat siihen tulokseen, että maailman loppu siitä nyt tulee, kun kärryt ilman hevosta kulkee paholaisen ohjaimena ja ihmisiä pelotellen. Kyllä nuorempi väki tiesi jo seuraavana päivänä, mistä oli kysymys, mutta tuon päivän muistot eivät haihdu mielestäni. Nyt niihin osaan jo suhtautua hymyillen.

Posetiivarin säveleitä ja kivikauden löytöjä

Olen tässä nyt muistellut noita kaukaisia lapsuuteni aikaisia muistoja. En malta olla vielä mainitsematta posetiivareita, joita aina joskus kulki kylällä soittilemassa. Heillä oli apinat eli marakattit mukanaan ja kun posetiivari alkoi soittaa, marakatti ryhtyi tanssimaan. Sille marakattille oli laitettu jopa hamekin päälle. Häkissä oli lintu, joka tarjosi onnenlehtiä nokallaan. Jos sellaisen halusi, piti siitä tietysti maksaa samoin posetiivarillekin, ei hän muuten marakattiaan pitkään tanssittanut. Kyllä se meistä lapsukaisista oli hauskaa katsottavaa. Sitten siellä kylässämme kävi vielä kauoustelijoita. Heillä oli kontit selässä, niissä oli useampia lootia. Kun he tulivat taloon, pudottivat he kontin selästään, latoivat kaikki laatikot lattialle ja alkoivat näytellä tavaroitaan.

Me lapset aina tulimme siihen lähelle noita tavaroita katselemaan, mutta emme saaneet koskea mihinkään. Ne kauppiaat puhuivat huonosti suomea, taisivat olla aunukselaisia.

Kylän aikaisempia vaiheita olen näin jälkeenpäin usein ajatellut. Lähitöillä olevat pellot olivat kivikoisia ja niinpä saimme lapsena usein keräillä kiviä pelloilta ja heittää niitä kaseihin eli raunioihin. Täältä kivikasoista löytyi joskus sellaisia kivistä tehtyjä esineitä. Näytimme noita löytöjämme isoisälle ja hän selitti meille, että ne on kivikauden aikuisia työkaluja ja katseli itsekin niitä. Jokin muistutti kirvestä,

Kotiseutuni — Kuolemajärvi

Olen monta kertaa käynyt siellä, muistoissani vain.

Olen kulkenut ohi kirkon hautausmaalle, jossa sisareni ja viime sodassa kaatunut veljeni lepää.

Olen kulkenut ihanaa hiekkarantaa pitkin paljain jaloin, istunut kotirannan nimikkokivelläni ja katsellut yli järven.

Aseman suunnasta kuuluu juna mennä jyskyttävän, savupilvi näkyy taivasta vasten. Oikealla näkyy Hietasen ja Kolkkanen kylän taloja.

Vasemmalla on kaisloja kasva-va lahti, josta löytyy hyviä onkipaikkoja. Lahden takaa koivujen välistä pilkottaa Karenin huvila, Jyrkänniemen päässä. Sinne johtaa pihkaa tuoksuvien mäntyjen ja valkokylkisten koivujen reunustama polku. -Siellä me nuoret kesäiltoina usein kävelimme, hiljaa vain, ettemme häirinneet huvilassa asuvaa vanhaa "Karenin her-raa". -

Muistoissani on myös monta hauskaa syksyistä iltaa, kun lahti oli jäätynyt. Ei meillä ollut kauo-luistimia, mutta hauskaa meillä oli. Leikimme, kylän nuoret, "vetäkenkää" tai muita leikkejä kirkkaalla jäällä. Voi niitä ihania aikoja!

Hartain toiveeni on, että vielä kerran pääsisin siellä käymään. Olisihan siellä ainakin järvi ja se tuttu kivi entisellä paikallaan. - H e l v i O l l a r a n t a.

KUVAIN HÄIVÄ

KIRJ. LAHJA KESKISAARI

Rannan hiekkaa huuhtoo laine,
kivet kietoo aallon syli.
Poutapilvi hahtuvaine,
soutaa sinitaivaan yli.

Päivän kehrä kultasätein,
katseen kuumen alas heittäi.
Suvituuli vienon värlein,
lämmön suloon tienoon peittäi.

Kuni uhtellen ulappaa,
kivikkolleen niemen nenä,
kauemaksi kurkottaa,
ylli silintäise selä.

Houkuttelee hiekkamatto,
heittäymään haavepurteen.
Yllä kirkas holvikatto,
— aatos tapaa onnen tunteen . . .

Toivomushan uni ohjaa,
kunnes hella herättölee.
Hiekkä polttaa jalkapohjaa,
vesi viipoo vököttölee.

Lapsiparvi paljain varpain,
suven riemut ilmennellen,
syöksyy syliin aaltoin armain,
potkii vettä polskutellen.

Kiertää päivä kultakerää,
vaipuu kohti linnan rantaa.
Kalamiehen valsto herää,
vaneeseen verkot kantaa.

Ne laskee Ahdin valtakuntaan,
mainingit vain huokuu hiljaa.
Luohto uinuu suvi-untaan,
tarttuu verkkoon veden viljaa.

— Mistä kulkee kuvain häivä?
— Nehän todeks kerran elin . . .
— Ne MUURILAN ol kesäpäivät,
nut muistoissani elvyttelin . . .

jokin talittaa ja jos jotakin työkalua. Tällä paikalla oli siis asunut ihmisiä jo kivikaudella. Ties vielä mitä kaikkea sieltä olisi löytynyt mikäli tutkijaksi olisi tehty.

Nyt ei ole enää Huumolan kylää ollut vuosikymmeniä. Tuo on mennyt tuhkana tuuleen. Kylän loppuvaiheet kaikki tiedämme. Muistot synnyinseudusta eivät haihdu koskaan. H i l j a P a a k k i.

Kuolemajärven kirkonseudun laulukouro Inkilän nuorisoseuran juhlassa 15. 6. 1929.

Juvanruukki — pieni mutta keskeinen kylä

Juvanruukki, mitä se nimi sanookaan meille, sen entisille asukkaille. Se pysäyttää hartaaseen kunnioittavaan tunteeseen, aivan kuin paljasvarpaisen lapsen istuessa pyhäkoulun penkillä. Miten paljon vettä onkaan virrannut Ruukin koskessa — tämän pitkän ajan kuluessa. Ja miten moni meistä sen asukkaista, jotka siellä ahersimme, on jo siirtynyt sinne — Suureen tunteettomaan.

Meille, jotka vielä olemme jäljellä, on entisen kotikylämme muisto kuin kaunis kangastus. On totta, että Juvanruukki oli pieni kylä, mutta sitäkin näkyvämpi ja jopa hyvinkin keskeinen. Meillä oli niin monta tärkeää palvelu-ammattia, että lähikylien, jopa naapuripitäjienkin asukkaat olivat kylässämme jokapäiväisiä vieraita. Meillä oli laajalti tunnetut suutarit, räätälit sekä sepät. Kaikkein suurimman asiakaspiirin sen-tään muodostivat myllymiehet, kuten sanonta kuului.

Ruukissa oli aina kautta aikojen ollut mylly, joka oli hyvässä maineessa. Viime vuosina oli Onni H i e t a n e n laajentanut myllynsä toimintaa monipuolisilla ja ajanmukaisilla koneilla. Olipa siinä samassa yhteydessä sahalaiteoskin, missä sahattiin puutavaraa jopa ulosvientiin. Näin nämä vanhat ja uudet toimintamuodot kukolstivat rinnan.

Pienessä kyläyhteisössä on se hyvä puoli, että kaikki tunsivat toisensa ja yhteishenki oli erittäin hyvä. Kesätoissa autoimme toisiamme. Jos jonkun työt jäivät jälkeen, pidettiin pieni palaveri ja seuraavana aamuna oli hänen peltonsa täynnä avulaita naapureita.

Juvanruukki oli erittäin kaunis kylä. Erikoisesti tenhosivat sen komea koski ja kosken rantaseutujen kauneus, erikoiset kukat ja köynnöskasvit, jotka vilinä kasvoivat pitkin rantapensaikkoo ja niittyjä. Ne olivat ehkä jäätteitä rautaruukin loistoajoilta. Kesäisin riitti vierailijoita naapurikylistä ja kauempaakin.

Kosken rantamilla ei ollut enää viime aikoina kuin vain yhdet asukkaat — Anttalaiset — vähän kauempana kylästä. Tämä olikin aivan entisen rautaruukin tuntumassa. Varsinainen kylä sijaitsi kosken alapuolella, mutkittelen joen tuntumassa. Kun tultiin Kuolemajärven asemalta päin valtatietä, "Ristipetäjän mäelle", oltiin kylän rajalla. Siinä aina vainajan saattoväki pysähtyi ja laulumies meni ison petäjän luokse, teki lähtevälle ristinmerkin. Siitä petäjä oli saanut nimensä. Tästä alkoivatkin jo kylän näkymät. Kun uusi silta ylitetty, oltiin aivan Hovin poikien talon portilla. Siitä kivenheiton verran

oikealle, sijaitsi Salomon Inkisen talo omalla pienellä mäen kumpareellaan. Melkein samassa rykelmässä, kolmen tien risteyksessä oli Kivenlehdon Manun mökki. Saavuimme erittäin hienoon petäjikköön — kuin pilarikko — joka huokui pyhää rauhaa, sillä olihan täällä entinen hautausmaa ja kirkon paikka.

Kun petäjikkö loppui, oli Hortosen Aapramin asumuksen ahon laidassa. Sitten oltiin jo Onni ja Hilma Hietasen vaaleaksi maalattu talo ja toisella puolella tietä Viuhkon Paaon punainen mökki. Pellon yli, mäellä seisoi Antton ja Toini Akkasen valkea uusi talo. Ale Akkasen mökki oli sil-lä välillä.

Jos palaamme vielä siihen kolmen tien risteykseen ja lähdemme nyt vasemmalle, mitä kuljemme kappaleen matkaa, olemme pian Ruukin myllyllä, missä oli aina vilinää ja hyörimää. Hevosia ja miehiä. Juttu kävi, vaihdettiin kuulumisia. Kun huuleneitossa suuta kuivasi, oli apu lähellä, sillä myllyn tuntumassa sijaitsi Maria Laasosen tyttäreiden asustama siisti harmaa mökki, josta pyydettäessä sai höyryävän kahvikupposen nenänsä alle. Vieläpä pienen matkan päässä oli Rouvalin Einoon puolivalmis mökki ja kohta kuusilaidan takana Matti Hietasen punainen talo.

Pistäytykäämme vielä pienelle kierrokselle vanhan sillan yli. Jo heti jokitörmällä kököttää siisti vaalea talo, jonka omistaa ja asustaa Matti Rinneranta Laina nuorikkonsa kanssa.

Näinpä onkin iltapuhteella tullut käytyä läpikotaisin rakas entinen kotikylä, valoisine muistoineen, jonka kirkkaat säteet lämmittävät sydämiämme vielä vuosikymmenien takaa...

- Lempi R o u v a l i.

Oli paljon paikkakunnan lapsia, jotka utelivat toisiltaan, jotta mistä niitä vauvoja oikein saadaan? Joku totesi, että kättilö niitä tuo. Useampi tiesi, että laitokselta heille aina tuodaan.

Siirtolais-Liisa seisoi ujonataa-empuna kuuntelemaan isoisten juttuja. Jo kysyttiin häneltäkin että — "mistäs teille niitä tuodaan ja teillähän on niin paljon?"

Liisan pää painui alas kun hän virkkoi: "Myökö ollaa köyhii ja evakkoi, ni ei meil kannata niit mistää tuuvva — mei äiti tekköo ite".

Kuolemajärvi vaati joka vuosi uhrinsa

Kuolemajärven, läntisen Kannaksen pitäjän nimellä oli jylhän kolkko kaiku. Viime sotien, etenkin talvisodan, aikana, Hatjalahden ja Summan taisteluiden tapahtumapaikkana, pitäjä osoittautui nimensä veroiseksi. Nimi oli enne. Kuolema aivankuin asusti nimikkojärvensä läheisyydessä. Nuo nykyajan surulliset tapahtumat eivät kuitenkaan vaikuttaneet pitäjän nimen syntyyn. Jo vuonna 1559 tavataan Kuolemajärven nimen kyllä vanhoissa verokirjoissa. Pitäjän nimen synnystä on monia tarinoita. Eräs niistä arvelee, että nimi olisi saanut alkunsa siitä, että pitäjän alueella, Muurilan Kyrönniemessä, kuoli Suomen piispa Mikael Agricola 9. 4. 1557 palattuaan Moskovasta rauhanneuvottelusta yli Suomenlahden jään. Tämä seikka on tuskin järvelle nimeä antanut, sillä Agricola kuoliinpaikka oli merenrannassa, Kyrönniemessä, jonne oli Kuolemajärven eteläpäästäkin matkaa toistakymmentä kilometriä, ja kuten verokirja kertoo, Kuolemajärvi on ollut kylän nimenä jo ennen Agricola kuolemaa.

Toinen tarina kertoo, että Kuolemajärvi vaati hukkumisuhrinsa joka vuosi. Jos järvi ei seitsemään vuoteen ollut ketään vienyt, niin seitsemäntenä vuotena se vaati monta uhria yhtäaikaan. Järvi oli korkearantainen vajoamajärvi ja saarettomana sen selkä oli tuulille altis. Hukkumistapaukset eivät siis olleet harvinaisia.

Kolmas nimensyntyä selvittelevä yritys on osittain kielitieteellinen, vaikka kuoleman vierailu siihenkin liittyy. Sen mukaan järven nimi oli alunperin ollut Kolmijärvi, koska se on selvästi kolmiosainen Hatjalahden liittymässä Salmen kohdalla kolmanneksi osaksi Kuolemajärven keskikohdalla. Kolmi-sanasta olisi jokin kalman vierailun jälkeen muodostunut ensin Kalmajärvi ja sitten Kuolemajärvi.

Aivan niinkuin pitäjän keskukseksi oleva järvi oli kolmiosainen, jakautui pitäjän maa-aluekin kolmeen selvästi erottuvaan osaan. Pohjoiset kylät Järvenpää, Huomola ja Summa erottuvat Kaukolankylän kapeikon kohdalla omaksi alueekseen. Näistä kylistä etelään mentäessä muodostavat Kuolemajärven ja Hatjalahden ympäristökylät pitäjän keskiosan ja sydämen Kolkkaa ja Pentikkälää myöten. Kolmantena osana ovat eteläiset merenrantakylät: Muurila, Inkilä, Karjalainen ja Seivästö. Tämä erikoinen maantieteellinen muoto herätti ihmetystä. Pitäjän pituus oli pohjois-eteläsuunnassa noin viisi peninkulmaa, mutta kapeimmalta kohdaltaan vain kolmen kilometrin ja muuallakin leveys oli korkeintaan pari peninkulmaa. Itäisellä suunnalla oli rajanaapurina pohjoisten kylien kohdalla Muolaan pitäjä ja etelämpänä vanha Uudenkirkon emäpitäjä, jonka kappelikuntana Kuolemajärvi oli ollut vuodesta 1619. Irtautuminen itsenäiseksi seurakunnaksi ja kunnaksi tapahtui vuonna 1863. Pinta-alaa Kuolemajärven kunnalla oli v. 1939 367,6 km², asukkaita 5332, jotka asuivat 30:ssä kylässä. Eteläiset kylät, suuri Seivästö ja Muurila, olivat Suomenlahden rantakylä ja läntisten kylien rajanaapureina olivat Koiviston kauppala ja Johannes.

Suomesta Venäjälle menevät päätiet ovat kulkeutuneet pitäjän läpi. Tämä seikka on vaikuttanut sekä myönteisesti että kielteisesti pitäjän elämään. Sivistysvirtaukset saivat jalansijaa nopeammin kuin syrjäseuduilla, mutta sota-aikojen vitsauksista joutuivat sotavaen läpikulku paikkoina olleet seudut nopeammin ja perusteellisemmin kuin syrjäseudut kärsimään. Koska nämä päätiet poikkesivat kapean pitäjänruumiin kohdalla naapuripitäjien alueille, joutuivat pohjoisten kylien asukkaat kulkemaan naapuripitäjien, tai Uudenkirkon kautta, kun he asioivat oman pitäjänsä kirkolla.

Tähän erikoiseen pitäjän muotoon on historiallisilla oloilla ollut vaikutuksensa. Merenrannan puoleiset kylät yhdessä myöhempien rantapitäjien Koiviston ja Jo-

hanneksen kanssa laskettiin 1600-luvulla kuuluviksi Viipurin hallintopitäjään, jota lienee aikoinaan nimetty Rannan pitäjäksi, vaikka nuo kylät kuuluivat Uudenkirkon kirkkopitäjään. Pohjoiset ja itäiset kylät Pihkalasta pohjoiseen kuuluivat toiseen 1600-luvun hallintopitäjään Uudenkirkon, Muolaan ja Kivennavan pitäjien kanssa. Kun Kuolemajärven kappeliseurakunta erosi vuonna 1619 Uudenkirkon emäseurakunnasta, sen nimenä oli silloin Hatjalahden kappeli ja se käsitti vain Kuolemajärven ympäristön ja Rannan alueen kylät, kun taas tuo Pihkalasta pohjoiseen olevat kylät laskettiin Uudenkirkon emäpitäjän yhteyteen. Näin oli vielä 1700-luvulla, jolloin Uudenkirkon pitäjässä alettiin väestökirjanpito.

Ja kuitenkin pitäjän pohjoisten kylien historia, Kaukjärven seudun mielenkiintoiset vaiheet, alkavat näkyä historiallisissa asiakirjoissa jo parisataa vuotta ennen Hatjalahden kappelien syntymistä. Kaukjärven kylän alue järven molemmin puolin on ollut ilmeisesti jo Pähkinäsaaren rauhan (v. 1323) jälkeisenä aikana ruotsalaisena läänitysmaana. Jo vuonna 1362 mainitaan tämän alueen herraina ennen valtakunnan drotsi Niilo Bjelkeä olleen neljä muuta ruotsalaista mahtimiestä. Mainittuna vuonna luovutettiin Kaukjärven alue, johon kuuluivat myös Kauppolan, Summan, Huomolan, Järvenpään ja Näykin kylät, kirkolliseksi rälssiksi Växsjön piispanistuimelle, jonka alaisena se säilyi 1500-luvulle asti. Arvatenkin tänä Växsjön piispan prebendana oloaikana perustettiin Kaukjärven itäseurakunta Pyhälle Birgitalle omistettu kappeli, jota kansa nimitti "Piritan kirkoksi". Tätä omaa kappelila kohtaan on väestö tuntenut aikojen kuluessa syvää kunnioitusta ja matkustajat ovat uhranneet rahaa kirkon tarpeiksi. Kirkollisena alueen nimenä oli Pyhän Birgitan kappelikunta (Sanct Birgittae capell giäll). Pyhän Birgitan tyttären Katariinan mukaan lienee sitten Hatjalahden kappelikunta irtaantui Uudenkirkon emäseurakunnasta, alettiin Piritan kappelikunta laskea silloiseen Hatjalahden alueeseen kuuluvaksi, joskin itse kirkko Kaukjärven itäseurakunnalla jäi Uudenkirkon seurakunnan puolelle. Näistä historiallisista ja kirkollisista vaiheista sai alkunsa Kuolemajärven pitäjän erikoinen, kunnan toimintaa ajatellen, hankala muoto.

Suuren Venäjäläntien varrella sijaitsevat pohjoiset kylät: Huomola, Summa ja Kaukjärvi saivat erikoisesti kärsiä toistuvista vihollisen hävitys- ja tuhoistoista. Tätä samaa runkotietä lienee käyttänyt myös piispa Mikael Agricola matkattaessaan Moskovasta rauhanneuvotteluihin, mistä palatessaan kuolema hänet kohtasi v. 1557 Muurilan Kyrönniemessä. Muutkaan pitäjän kylät eivät ole säästyneet sodan rasituksilta. Aina siitä pitäen kun

Karjala muodostui sekä Novgorodin että Ruotsin tavoittelemaksi, toistuivat ryöstö- ja hävitysretket näillä alueilla jatkuvien sotien aikana. Kun vihollinen pyrki kohti linnoitettua Viipuriä, se aina hävitti Kannaksen kyliä. Rajakysymyksistä käytiin v. 1495 sota, jona aikana mm Viipurin linnan isäntä Knut Posse järjesti ns "Viipurin pamauksen". Tämän sodan kauhuja Uudenkirkon, Äyräpään ja Kivennavan pitäjissä kuvailee piispa Mauno Särkilähti Sten Sturelle: "Vuoret ja kukkulat voisivat siirtyä paikoiltaan katsellessaan niin monien ihmisten, viattomien naisten ja lasten murhaamista ja kaiken armosta polttamista." Viipurin linnan isäntä kertoo Uudenkirkon nimismiehenkin paenneen hävitystä linnan turviin. Asuiko tämä Uudenkirkon nimismies juuri Kaukjärvellä, on luultavaa, sillä Kaukjärvellä oli tällöin oma nimismies ja kieväri.

Vuonna 1556 mainitaan venäläisten nimenomaan hävittäneen Kaukjärven seutuja. Tämän johdosta vapautettiin alueen rälssitalonpojat kuninkaan käskystä maksamasta vuosilta 1556-57 tavanmukaista kestitysveroa. Kuuluisana säälimättömistä hävitys- ja ryöstöretkistään on jäänyt historiaan ns. pohjoismaiden viisikolmattavuotinen voima 1570-95. Kevättalvella 1571 Iivana IV:n Julman sotalaumat, palattuaan tuloksettomalta Tallinnan retkeltään, hävittivät Suomen etelärannikkoja Helsingistä Rajajoelle asti. Koivisto hävitettiin perinpohjin. Kun muistamme, kuinka lähellä, vain parin peninkulman päässä, Kuolemajärven rantakylät olivat Koivistolta, voimme olla varmoja, että venäläisten hävitys suuntautui myös Muurilaan ja Seivästölle. Täällä harjoitettiin näihin aikoihin laajaa ns. talonpoikaipurjehdusta Tallinnaan ja muihin Itämeren maiden satamiin. Tämä kielletty talonpoikaisten oikeuksia polkeva, laivuritalonpoikien elinkeino ei miellyttänyt Viipurin porvareita, vaan nämä valittivat asiasta Ruotsin kuninkaalle. Tästä kirjeenvaihdosta on jäänyt jälkipolville todiste, joka kertoo näitten varmaankin varakkaiden laivurien kaupatoimista. Runsaan ryöstösaaliin toivossa venäläisten hävitys siksi suuntautui arvatenkin myös Muurilan ja Seivästön kyliin, missä Mikko ja Hannu (Micheel J Seijuesth ja Hans J Seijuesth), Jören J Junnila ja muut

asustivat. Tämän sodan aikana liisääntyivät autioituneet talot juuri Seivästön ja Muurilan kylissä. Näissä kylissä mainitsee vuoden 1600 verokirja olleen 95 savua (taloa). Näistä oli kuitenkin asutuna vain 56 ja autioina 36 savua sekä läänitettyä kolme. Seivästön kylän 14 talosta oli viisi autiona ja Muurilan verotalojen luku oli pudonnut 14:sta kolmeen. Myös Hatjalahden kylä, vaikka sijaittiin kauempana rannikosta, mutta oli siihen aikaan pitäjän suurin, oli pahoin hävitetty. Sen taloista oli 13 autiota ja vain kahdeksan asutua. Miespuolinen väestö oli vähentynyt runsaasti puolella.

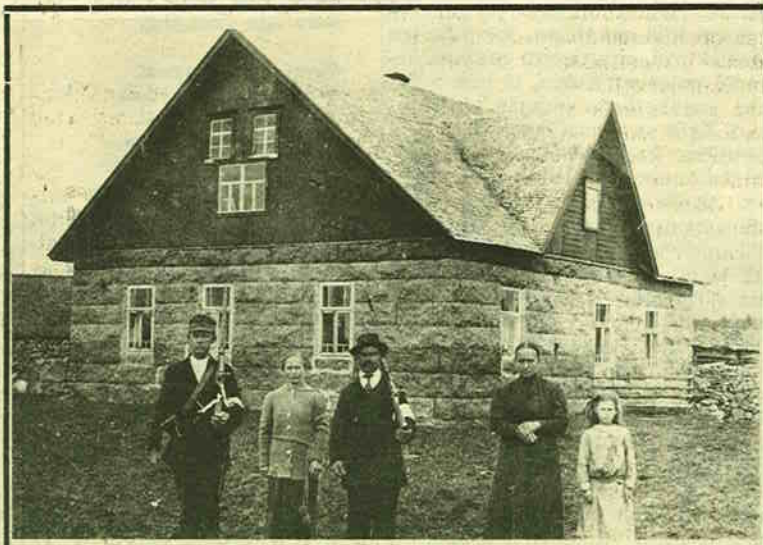
Ruotsi saavutti suurvalta-asemansa Stolbovan rauhassa v. 1617. Tämän jälkeen Ruotsin hallitus pyrki kehittämään elinkeinoja, erikoisesti metalliteollisuutta. Tästä ajattelutavasta pääsi Kuolemajärvin osalliseksi, saihan pitäjä silloin historian ensimmäisen ja ainoan rautaruukin, Juvanruukin. Patruuna Juhana Thorvöst perusti v. 1687 rautaruukin Juvanjoelle. Ruotsin hallitus oli lupaa myöntäessään ollut jonkin verran huolestunut, koska tehdas tulisi sijaitsemaan lähellä rajaa, "mutta kun tehdas oli laajojen metsien keskellä ja sillä oli runsaasti vesivoimaa", lupa saatiin. Tämä tehdas toimitti sitten sotatarvikkeita mm Narvan, Pähkinälinnan ja Käksälmen linnoitusten tarpeiksi. Juvanruukissa aheri silloin pääasiassa muualta muuttanut, ammattitaitoinen ja ruotsia ja saksa puhuva väestö, jolle patruuna Thorvöst rakennutti myös oman kirkon.

Mutta Juvanruukin loistokausi oli perin lyhytaikainen. Kun Suuri pohjansota alkoi 1701, Pähkinälinnassa ja Nevanlinnassa antautuivat ja koko Kannas oli avoin vihollisen tulla, koitti helmikuun 24. päivänä 1704 Juvanruukin hävityksen päivä. "Murhaten, raivoten ja polttaen", kertoo patruuna Thorvöst, "saapui vihollinen silloin tehtaalte ja pani toimeen vastarintaa kohtaamatta perinpohjaisen hävityksen." Tehtaan rakennukset poltettiin ja kalusto kuljetettiin pois.

Isonvihan päättyessä v. 1721 Uudenkaupungin rauhaan alkoi Kuolemajärven alueella uusi järjestys. Koko Kaakkois-Suomihan joutui Venäjän vallan alaisuuteen. Koko pitäjän alue, viittatoista taloa lukuunottamatta, annettiin nyt lahjoitusmaaksi amiraali Cornelius Cruysille. Hatjalahti oli annettu jo v. 1716 Peter Brosselle, mutta tämä lahjoitus peruuntui luultavasti Cruysille myöhemmin. Amiraalin ja hänen vaimonsa kuoleman jälkeen Kuolemajärvi joutui Rajajoen asetehtaan alaiseksi. Tälle tehtaalte Kuolemajärven talonpojat joutuivat sitten tekemään päivätoita. Vuonna 1772 voidaan lah-

joitusmaakauden pitäjässä päättyneen. Lahjoitusmaakaudella varsinakin maanviljelys taantui, ihmisten yritteliäisyys lamaantui, koska jokainen parannus maanviljelyksen alalla samalla merkitsi veronlisäystä, ihmiset hakeutuivat muihin elinkeinoihin, kalastus, merenkulku ja Pietarin kauppa antoivat paremmin ja verottomampaa ansiota pitäjäläisille. Tosin lahjoitusmaa-aika Rajajoen ase- tehtaan, ja siis suoraan Venäjän valtion alaisuudessa, ei merkinnyt Kuolemajärven talonpojille samanlaista orjuutta kuin itäisen Kannaksen, Pyhäjärven ja Valkjärven talonpojille, nämä kun olivat yksityisten lahjoitusmaaherrojen mielivallan alaisia, vaikutti tämä aika kuitenkin yritteliäisyyteen ja elinkeinoihin heikentävästi. Pietarin läheisyys ja sinne suuntautunut kauppa ja palveluksien kysyntä antoivat ansiomahdollisuuksia väestölle ja lisäsivät toisaalta yritteliäisyyttä helposti rahaa tuottaviin elinkeinoihin. Rahdinajo, "piiskalla kyntäminen" tuli huomattavaksi rahanlähteeksi 1700-luvun loppupuolelta aina itsenäisyyden ajan alkuun asti. Aikakauden alkupuolellahan ei ollut vielä edes rautatieyhteyttä Pietariin. Kun lahjoitusmaakauden päätyttyä 1772 Kuolemajärven talonpojat pystyivät myymään metsistään halkoja ja muuta puutavaraa tuohon läheiseen suurkaupunkiin, alkoi sekä maitse että meritse kuutoilla ja kaljaaseilla halkojen kuljetus ja myynti Pietariin. Tämän lisäksi rantakivien ja hiekan myynti ja rahtaus oli rantakylän asukkaille kannattava elinkeino. Kasvava suurkaupunki tarvitsi paljon katukiviä ja Kronstadin laivastosema samoin. Ennen ensimmäistä maailmansotaa nämä seikat olivat vaikuttaneet siihen, että elintaso oli melko korkea ja sanonta: "Kuka ei elä Viipuri ja Pietari välillä, se ei elä missään", piti varmaan paikkansa. Tätä työmahdollisuuksien lisääntymistä ja kaupan vilkastumista, kaikki tavara kun teki kauppansa, lisäsi vielä huvilasuutuksen mukanaan tuoma rakennus- ym työpalvelusten tarpeen lisääntyminen. Ensimmäisen maailmansodan syttymisvuonna rakennettiin mm Seivästön rannoilla samanaikaisesti 14 uutta kaljaasiala. Tämä todistaa, miten uskottiin merirahdin tuottamaan ansi-oon. Lastaustouhuihin ottivat osaa myös naiset, kun veneillä hiekkaa ja kiviä siirrettiin laivojen ruumiin. Näillä laivoilla monet tekivät myös ensimmäiset Pietarin- matkansa.

Pitäjässä oli tosin myös paljon ihmisiä, jotka uskoivat maatalouselikeinon kannattavuuteen ja toimivat ansiokkaasti sen edistämiseksi. Kipinolan järven kuivatus v. 1813 ja sata vuotta myöhemmin Karjalaisten kylässä Taavetti Inkisen raivaajatyön tuloksena kuivatettu Kotilampi ovat esimerkkejä tällaisesta toiminnasta. Maatalouden kehittämiseen oli paneuduttava varsinaisesti ensimmäisen maailmansodan jälkeen, kun Venäjän raja sulkeutui ja Pietarin kauppa tyrehtyi. Koko elämän asenne oli uudistettava. Itsenäisyyden ajan kahtena ensimmäisenä kymmenenä kohotettiin maatalous tehokkaan neuvontatyön ja asukkaissa ilmenneen yritteliäisyyden ja valppaan uuden omaksumisenhalun avulla tuottavaksi elinkeinoksi. Pellonraivaukset olivat tähän aikaan Viipurin läänissä suuremmat kuin missään muualla Suomessa. Vehnän viljelysalan prosenttiluku oli kolme kertaa niin suuri kuin keskimäärin Suomessa vuonna 1938. Samoin perunaa viljeltiin 1% enemmän kuin keskimäärin maassa. Heinäala oli viljelysmaista varsin suuri n 60%. Omavaraisuuden asete oli melkein saavutettu talvisotaan mennessä. Viljelytavat olivat uuden aikaistuneet. Maatalousko- neita käytettiin yleisesti, samoin väkilannoitteita. Se Kuolemajärvi, joka jouduttiin jättämään sodan jäl-

Kuka tuntee tämän talon Karjalaistenkylästä?

Se valmistui 1918, sen kivet oli haettu kilometrin ja puolentoista etäisyydeltä. Kuvassa talon rakentaja, rakennuttaja ja hänen puolisonsa. Vanhempi tytär Loviisa on ollut Kanadassa jo lähes 50 vuotta, nuorempi tytär puolestaan Amerikassa ja on nyt jo täyttänyt 66 vuotta. Vierailin viime kesänä heidän kauneissa kodeissaan, kirjoittaa kuvan lähettäjä Eemil Muurinen.

Kuolemajärveä Tukholman näkökulmasta

Kun muistelen vanhaa Kuolemajärven aikaa, koen kaiken alvan käsittämättömänä. Hajallaan ovat kuolemajärveläiset, he jotka vielä elävät. Hajallaan on Karjalan kansa. Aika on mennyt, ja muistot ovat jääneet. Jos mikä katoaa jälkiä jättämättä, niin muistot. Ne ovat vanhan valokuva-albumin kuvia, jotka ovat itselle rakkaita mutta jotka uuden polven mukana häviävät. Niin muuttuu maailma.

Miten eri tavalla voikaan suhtautua kaikkeen tapahtuvaan! Olin lapsena Viipurissa ja kävin siellä koulua. Tuttu oli Torkkeli. Tuttu oli Tyrgils Knuutinpojan nimi. Hän se pystytti Viipurin linnan. Viipurista katsoin lapsena kaukana lännessä olevaan suureen Tukholmaan, josta Tyrgils oli purjehtinut Viipuriin. Se oli kaupunki sumussa ja usvassa. Nyt asun Tukholmassa ja katson Viipuriin aivan eri suunnasta, päinvastaisesta. Tukholmasta Tyrgils lähti kohti salaperäistä itää. Täällä hän lepää Riddarholman kirkossa, vanhassa harmaitten veljesten luostarissa. Hänen pariensa ääressä Verner von Heidenstam kirjoitti runonsa: "Kuule laulua, kuule huminaa Karjalan erämaista..."

Mielenkiintoinen on Tukholma erityisesti silinä mielissä, että täällä on koko Suomi edustettuna, Inkerinmaata myöten. Suomessa on varmasti karjalaisia joka pitäjässä, ja he ovat keskittyneet pitäjittäin samoille alueille. Tukholmassa heitä on joka puolelta Karjalaa. On täällä myös paljon rakaita kuolemajärvisiäkin. Seurakunnan kirjoissa on kyllä Vyryläisten, Akkasten ja monien muiden nimiä.

Toista vuotta sitten perustettiin Tukholmassa Karjalaisten Kiltä. Meitä kuului sen johtokuntaan parikin kuolemajärveläistä. Itse olen silinä. Rahastonhoitajana toimi Sylvia Grundel, joka asuu Järfällassa aivan Tukholman liepeillä. Sylvia on seuran kaikkein aktiivisimpia jäseniä. Hän on syntynyt Selvästöllä ja on o.s. Junninen. Täällä asuu myös hänen Laura-sisarensa. Toimiinhan Ruotsissa myös yksi suomalainen pappi, jonka sukujuuret vievät Kolkkan kylään. Hän on Paavo Loukonen Borlängestä. Passissani on entisen tšekäläisen Suomen konsulin nimi. Hän on Pentti Lerkki. Hänen vanhempansa olivat Inkilän kylästä.

On myös vanhempaa väkeä. Eräs perhe, johon minulla on yhteyttä, on Kirjosten perhe Nackasta. Hilja Kirjonen on 74 vuoden ikäinen ja kotoisin aluperin Hovinmaalta, Hatjalahdesta. Siirtolaisena hän asui sitten Karunassa, kunnes muutti täällä asuvan Kaija-tyttärensä luo. Kotona riippuu Kuolemajärven kirkon kuva. Uskollisia kirkossa kävijöitä ovat äiti ja tytär. Usein he menevät vieressä olevaan Nackan kirkkoon, vaikka Hilja Kirjonen ei nyt niin paljon ruotsia ymmärräkkään. Suomalainen kirkko on kaukana, mutta väliin käydään sielläkin. Ei ole päässyt kirkkopolku ruohottumaan. Vaikka eiväthän nämä Tukholman asfalttipolut viheriöl, vaikka ei niitä kuljettaisikaan.

Hilja Kirjonen muistelee usein vanhoja Hatjalahden aikoja. Hän muistelee kylänlukuja, jolloin pappi kyseli, onko "vanhoilla mitään kalpaamista nuoria vastaan". Hän kertoo vanhan Pereskovan rouvan

Teoltri Juhani Rekola.

hautajaisista. Oma pappi sen suoritti. Haudalla oli riisiryynipata, josta tarjottiin ensin papille, sitten lähiomaisille ja lopuksi saattojoukalle. Mikä jäi yli, sekaadettiin haudalle. Kaijan mieleen tulevat viimeiset sankarihautajaiset kirkon vierellä samalla hautausmaalla rauniokirkon äärellä. Aapo Inkkinen puhui ja silloin tuli kova rankkasade. Silloin Aapo sanoi: "Näin taivaskin itkee, koska meidän pitää jättää Karjala uudelleen."

Ei Hilja Kirjonen mihinkään herätysliikkeeseen kuulunut. Kuolemajärvellä oli vähän herätysliikkeitä. Lähinnä oli laestadiolaisuutta, jota oli myös naapuripitäjissä, erityisesti Koivistolla.

Oli vanhaa kirkollisuutta. Kirkollinen tapa oli ennen sotaa vielä melkein murtumaton. Sillä pohjalla elettiin ja sillä perusteella lähdettiin kerran sinutatuina kohti suurta lankaikkisuutta. Leposija löytyi kirkon niemieltä. Siellä humisivat männyt, joista jotkut kaatuvat aaltoihin törmän sortuessa. Laineitten laulu kuului kirkkopuistoon. Siellä lepäävät vanhat polvet. Haudat ovat hävinneet ja paadet ovat kaatuneet. Niin ne häviävät muuallakin eikä vain kadotetussa Karjalassa.

Kuolemajärvellä aloitin teologian opiskelun. Silloin jouduin myös paikan päällä suorittamaan vaatimattomia käytännöllisiä harjoituksia. Jokunen kesä pidin pyhäkoulua Pinnoniemen lapsille. Oppilaat olivat melkein yksinomaan Niko ja Jussi Vyryläisen lapsia. Antti Junnolan koulussa Hatjalahdessa opetin muutaman tunnin uskontoa. Kinkereilläkin vähän aloitelin, Kaukjärvellä.

Poissa ovat melkein kaikki Kuolemajärven vanhat kirkonpalvelijat. Erkki Gummerus, läheinen omainen ja viimeinen Kuolemajärven kirkkoherra, lepää Eräjärven hautausmaalla vuodesta 1958. Siiri Gummerus elää kesät Eräjärvellä ja talvet Turussa ja täyttää kohta 80 vuotta. Hän on hyvässä kunnossa ja jaksaisi kyllä soutaa vielä yli myrskyävän Kuolemajärven. Poissa ovat apulaispapi Arvi Kujala, Lauri Niiranen, Kaarlo Teppo ja Oiva Kojo. Elävät vain Toivo Roivas ja Olavi Airas. Kuolemajärvellä aloitti Olavi Airas yhteisen matkansa Liisa Pöyryn kanssa, joka nyt uudenvuodenpäivänä siunattiin viimeiseen lepoon Oulussa. Kantoreista Jussi Sulkari elää Parikkalassa. Väinö Vänskstä en ole pitkään aikaan mitään kuullut. Mutta ei enää Vilhelm Vanhanen soittoa kelloja, ei kaiva Niko Evesti haudoja.

Niin kuluu aika. Se kuuluu sen luonteeseen. Niin mekin kulum-

Kilpa-ajo- ja ampumarata- toimintaa

Kuolemajärvellä Hevosystäväinseura järjesti jokavuotisia talvikilpailuja. Järven rannalla asunut venäläinen Saska Caren otti osaa kilpailuun jäällä Ruonan rannassa sijoittuen palkinnoille. Siitä innostus kasvoi. Hän kävi raivaamaan kesärataa Akkalan ja Ruokosuo väliselle kankaalle, missä hevoset saivat liikuntaa. Hänellä oli kaksi hevosta, ori ja tamma, sekä pitkäkköt, neljällä kumipyörällä varustetut kärryt.

Vähitellen Hevosystäväinseura alkoi kiinnostua kesäkilpailuista. Kun rata oli pehmeä, pidettiin talkoot ja saatiin rata pieneltä osalta savetuksi. Työ jäi kesken, mutta kilpailuja voitiin pitää kesälläkin. Huomattavimmista kilpahevosista mainittakoon Buttenhoffin Eri-Aaroni ja Vesselin Raiku sekä Rosenqvistin Kirrin Kurri. Oman pitäjän hevosia olivat Iivanaisten Näntityttö, Täähkypään Hulina, Meripirtin, T. Pusan, Evestin ja Rouvalin hevoset sekä monet muutkin hevoset kilpailivat Kuolemajärven kilparadalla.

Kilparata sijaitsi Kuolemajärven Akkalan kylässä Tatu Muurisen maalla, mikä oli siihen sopiva tasainen kannas. Hevosystävien seuran puheenjohtajina toimivat muistini mukaan Anton Sirkkiä, Jaakko Pentikäinen, Edvart Iivänainen, Valdemar Vartiola ja viimeksi Toivo Hietanen. Johtokuntaan kuului monta innokasta hevosmiestä, jotka toimivat palkintolautakuntana ja toimitsijoina kilpailun aikana.

Kolmen pitäjän kesken kilpailtiin kiertopalkinnosta. Osanottajia oli 5 hevosta kustakin. Kolmen parhaan tulos otettiin huomioon. Hevosystävien seura järjesti ilmat, missä jaettiin palkinnot. Usein palkinnot jaettiin ja tulokset tiedotettiin Kristian Hietasen kahvilassa ja Salomon Muurisen talossa, missä toimitettiin sisäänkirjoitus kesäkilpailuihin. Lopussa kuultiin monta hauskaa vitsiä ja huumori kuului kilpailun päätöksenä.

Rataa käytettiin myös suojeluskunnan ampumaratana. Pohjoispuolelle rakennettiin korkea valti, minkä juurelle asetettiin taulut. Myöhemmin rakennettiin näyttöhauda, missä voi ottaa tulokset ja näyttää osuman. Samana vuonna tuotiin Akkalan kentän laidasta talokuvoin pieni pukusuojia ampumaradan viereen. Siinä säilytettiin tauluja. Suojeluskuntien kesken käytiin usein kilpailuja. Ampumarastus oli hyvä. Joukkue sijoittui piirin kilpailuissa alkupäähän ja saatiin henkilökohtaisia palkintoja.

- V. Vyryläinen -

Kun paikkakunnan emännät tahotoivat halventaa karjalaisia, tuli silloin puhetta kuin papua.

"Ei teillä siellä Karjalassa mitään ollut, kunhan vaan leuhkittte. Jokaisella muka myllyt ja sahat. Kahvimylly teillä vain oli ja sahakin - tietysti sellainen mitä tarvitaan halkometsässä - n ä l k ä v i u l u. Te olette kaikki löylynlyömiä".

"Niitä myö ollaakii - mut kovä seil oll l ö y l y k i i l..."

me, sillä olemme myös aikaan kuuluvia. Pappilat palavat, kuten Kuolemajärven kotipapilla paloi. Kirkot murtuvat, kuten särkyi Kuolemajärven kirkko. Kestää se Jumalan kirkko, joka ei ole käsin tehty ja jonka kivet ovat eläviä kiviä.

- J u h a n i R e k o l a.

Terveisiä kirjolalaisille

On kulunut pian 35 vuotta siitä, kun talvisota alkoi. Silloin oli ollut koko syksyn epävarmaa, mitä tuleman pitää. Jokainen tietenkin toivoi, että kaikki menisi rauhallisesti. Miehet oli kutsuttu ylimääräisiin kertausharjoituksiin. Linnoitustöitä tehtiin kovalla kiireellä ja kaivettiin juoksuhautoja metsiin. Samalla kuitenkin toivottiin, ettei niitä koskaan tarvitsisi käyttää. Marraskuun viimeisenä päivänä se sitten kuitenkin alkoi.

Meidän kk-joukkomme oli majoitettuna Muurilaan, kun aamulla vihollisen koneet alkoivat kulkea ylitsemme. Odottelimme, milloin pommit alkavat putoilla, mutta mitään ei sentään tapahtunut.

Illalla kuunneltiin uutisia suurella jännityksellä, pohtien mitä siellä oli tapahtunut. Ilmoitettiin ne kylät, jotka on evakuoitava seuraavan vuorokauden aikana ja siihen joukkoon kuului myös Kirjolankylä.

Sitten tuli naapurin emäntä tiedustelemaan, saisiko hän voita puoli kiloa muonavarastosta evääksi, kun oli lähdeittä sellaiselle reissulle. Minä annoin hänelle voipaketin ja sanoin, että saisivat syyttää minua, jos jotain tulee.

Sitten otin pyöräni ja ajoin kotiin katsomaan, kuinka siellä valmistaudutaan matkalle. Siellä olikin täysi touhu päällä, laittoivat eväitä kuntoon ja muita matkatavaroita, niitä vähäiä, joita sai ottaa mukaan. Eipä paljon muuta saanutkaan kuin lapset, jotka olivat tärkeimmät poistettävät. Valjastin hevoset ja laitettiin tavarat kuntoon. Sen jälkeen minun oli palattava takaisin sinne joukko-osastoon, etteivät olisi siellä hätäilleet minun takiani.

Ero oli haikaa, kun ei tiennyt koska tavataan ja missä, tai tavataanko koskaan, niin kuin monelle kävi. Mutta kaikista on tähän asti selvitty ja siitä saa olla kiitollinen, että sodastakin selvisi vähillä naarmuilla.

Kun naiset ja lapset olivat menneet, jäi kotiin vielä Hilikka karjaa hoitamaan. Hän uskoi, että siellä saisi olla pidempäänkin, paistaa pulaa, kirsuta voita ja myydä sitä sotilaille. Seuraavana päivänä tuli kui-

tenkin käsky, että karja on ajettava pois sotatoimialueelta. Hilikalta jäivät kermat kirnuun, kun täytyi lähteä matkaan. Illalla tuli Reijon Taavetti ja alkoi pyörittää kirsua, mutta kesken se jäi häneltäkin. Kolmas kirsuaja oli joku sotilas, joka vihdoinkin sai voita valmiiksi ja varmaan se tuli käytetyksi sotilaiden muonitukseen.

Ensimmäiset sotapäivät kuluivat meidän kohdallamme rauhallisesti. Korsuja rakennettiin ja kaivettiin yhdyshautoja. Joulukuun 13. päivänä olimme ensi kerran kosketuksissa vihollisen kanssa. Kello oli muistakseni 13.00 kun saimme hälytyksen. Kaikki menimme asemiin omille paikoillemme. Ahvijoan maantiesilta oli miinoitettu ja se oli tarkoitus räjäyttää silloin kun ensimmäinen vaunu tulisi sillalle. Ei tarvinnut kauan odottaa, kun alkoi kuulua kovaa ropinaa ja tietä myöten ajoi kolme hyökkäysvaunua. Jalkamiehiä tuli tankkien suojassa reilusti aivankuin jossain paraatiharjoituksissa.

Hermot eivät pitäneet tällä kertaa, vaan silta räjäytettiin ennen kuin yksikään vaunu oli ehtinyt siihen asti. Ensimmäinen vaunu oli aivan lähellä ja se käänsi nokkansa pitkien joiden vartta. Meillä oli pst-tykit valmiina ja ammuimme kaikki nämä kolme panssarivaunua romuksi ennenkuin vihollinen ehti tehdä yhtään mitään. Jalkamiehet perääntyivät ensin, mutta alkoivat sitten ampua kauempaa. Viimeisenä ollut tankki alkoi palaa. Siitä tuli mustaa savua kauan aikaa.

Yksi luutnantti oli haavoittunut ja huusi kovin siellä vaunun luona. Illalla, kun hämärsi, pojat menivät vihollisen puolelle evakuoimaan ja toivat samalla haavoittuneen pois. Koettivat tutkia siinä korusu miestä, mutta ei hän mitään kertonut, sanoi vain, että heille oli kerrottu tien olevan vapaa Viipuriin asti, ainoastaan jotakin viivytsjoukkoja voi olla.

Siten saimme ensimmäisen tulikasteemme ja siitä sen perästä montakin.

- V ä i n ö I n k i n e n -

Inkilän koululakko

Nykyään puhutaan ja kirjoitetaan kaikenlaisista lakoista, myös opiskelijain lakoista. Tässä palautui mieleeni eräänlainen lakko. Inkilän kansakoulun neljännen luokan poikien.

Oli kevättalvi vuonna 1918. Meitä oli pojan koltiaisia tullut koulun pihalle kaiketi liian aikaisin, koska eteisen ovi oli lukossa emmekä päässeet sisälle lämmittelemään. Kun koputtelemisista ei ollut apua, keksi joku pojista: "Tehdä lakko." Asia oli selvä ja yksissä tuumin päättimme lähteä reilun kilometrin päässä olevaan Inkilänlahden rantaan. Sinne olivat kylän kalastajat tuoneet "putkansa" kaukaa meren rantaan, sillä kalanpyynti Kaltsikasta ja Kampamatalasta oli saaliiden vähyden vuoksi loppunut. Putkien ovet eivät olleet lukossa, joten pääsimme aikaa viettämään sisälle tuulen suojaan.

Jollakin oli korttipakka taskussaan heti alkoi korttipeli ja rahakin tuntui olevan joka pojalla. Rupla sekä kopeekoita tosin. Muistan hyvin miten Muurilan kylän pojat sanoivat ruplan rahaa rupsikaksi ja videnkymmenen kopeekan portsikaksi.

Siinä aikamme pelattuamme alkoi tuntua siltä, että olisi aika lähteä opintahoonkin ja lienee opettajamekin lähtenyt asemalle kaartin hommeleihin. Siihen aikaan oli käy-

tössä punaisia nenälinoja, joissa oli kapeat raidat reunoissa. Valkoiset raidat eivät haitanneet meininkiämme, kun haimme seipään, jonka päähän laitoimme nenälinaan lipuksi ja läksimme kohti kouluamme Inkilän kylän keskivaiheille. Lipunkantaja oli muutaman askeleen edellä pääjoukosta.

Anttonin kaupassa ostoksiaan tekevillä ihmisillä oli ihmettelemistä kun pojat olivat lähteneet oikein lippumarssille. Toistalon Taavetin pelolla vastapäätä koulun rappuja oli valtavan iso kivi, tämän taakse menimme piiloon, lippumme asetimme niin että se oli hyvin nähtävissä eteisen ikkunoista ja rapulta. Ei tuuli kauan ehtinyt lippuamme liehutellessa kun opettajamme ilmestyi mukkeine viiksineen rappusille ja ärjäisi meille, että tulkaa pian sieltä käsitöihin. Mitä siellä virnuilette? Menimme käsityötunnille ja pelkasimme että mitähän tästä oikein seuraa.

Ilmeeksemme totesimme kuitenkin, ettei mitään rangaistusta seurannutkaan, vaan olimme molemmiin puoliin tyytyväisiä sekä opettaja että marssijat. Lienee ollut sen ajan kouludemokratiaa se.

- T a t u S a m u l i -

koihin vuonna 1940 oli vireä, edistysellinen pitäjä, jonka valistunut väestö eli onnellisena perityllä karjalaisella maaperällä.

Siian verkkokalastuksesta

Tiedot pohjautuvat kalastaja Mikko Vesterisen muistelmiin entiseltä kotiseudultaan. Koonnut A. F. Aalbeg.

Omakohtaiset muistitietoni entisen Kuolemajärven Muurilan ja Kyrönniemen rannikon kalastusoloista ulottuvat vuodesta 1906 alkaen, jolloin siirryin kalastajaksi Kyrönniemeen. Mainitusta vuosisadasta vuoteen 1926 ei tällä merenosalla syksyisin enempää verkoilla kuin isorysilläkään lainkaan kalastettu siikaa, kun sitä oli vesillä kevätpyyntinäkin aikana niukasti. Vanhan muistitiedon mukaan oli täällä edellisen vuosisadan puolella siikaa syksyisin kalastettu ja kalastajia syysmyrskyssä hukkunutkin, kuten kävi 1930-luvulla. Luultavaa on, että siika jonkin syyn takia siirtyi näiltä vesiltä muualle taikka sitä kohtasi muu kato. Siian häviämiseen täällä kenties vaikutti sekin, että ennen edellistä maailmansotaa Venäjän sotalaivasto piti kesäisin asemapaikkanaan Koiviston salmea ja suoritti usein kovan panosammuntoja Muurilan ja Seivästön edustalla pidettyihin maaleihin. Tuskin kuitenkaan täällä oli ratkaisevaa vaikutusta näiden kalavesien siikakantaan myöhäissyksyn aikana, jolloin siian kutu tapahtuu. Siikaa ei kyseisellä merenosalla ollut tämän vuosisadan ensimmäisellä neljänneksellä. Sitä eivät saaneet huomattavimmin isorysillään taitavakaan isorysmiehet kevätpyyntistään. Täällä on useita tunnettuja isorysikalastajia, kuten Muurilassa Saarenpään veljekset, Kyrönneemessä Simo Inkkinen ja Lautarannassa mm. Taurenin veljekset. Sen sijaan 1930-luvun edellä ja jälkeen isorysikalastajien siikasaliitit keväisin olivat runsaita ja jakuvasti lisääntyivät.

Ryhtyessäni isorysikalastajaksi v. 1932 pidettiin siihen asti isorysia pyynnissä vain keväällä, mutta ei lainkaan syksyllä. Saatuaan käyttööni isorysia päästin kokeilla niillä pyyntiä myös syyskalastuksen aikana. Laitoin isorysia pyyntiin syyskuun puolivälin tienoilla ja ilokseni totesin, että saaliit olivat huomattavasti paremmat kuin keväällä. Samana aikana aloittivat syksyisen isorysikalastuksen myös Saarenpään veljekset ja Herrala Muurilasta. Näin jatkui isorysikalastus talvisotaan asti ja toisinaan saatiin runsaita saaliita, pääasiassa siikaa. Pyyntiä täällä vaikeuttivat syysmyrskyt, sillä pyyntipaikat olivat suojattomia selkärantoja.

Kyrönniemen tienoilla hyvin huomattavaksi kehittyneen siian verkkokalastuksen syksyllä pani alkuun kalastaja Mikko Nokkonen Terijoelta. Hän oli ns. kiertävä kalastaja, joka kesäisin kulki pitkäsimalaatikoit veneessä pitkin rannikkoa ja kalasteli ahventa ja ankeriasta. Ollessaan Seivästönniemen lähellä sijaitsevassa Tammikossa hän paikkakuntalaisilta kuuli, että ennen muinoin oli siikaa syksyisin kalastettu Kyrönniemen edustalla olevalta vedenalaiselta Hammaluodolta ja saatu runsaita saaliita. Hän ei jättänyt näitä tietoja käyttämättä hyväkseen, vaan syksyn lähestyessä pakkasi verkkonsa, otti niitä naapureilta lisääkin ja viikkoa ennen Simon päivää läksi purjehtimaan Terijoelta Kyrönniemeen siiankudulle. Niin tuli Mikko Nokkonen kahden poikansa kanssa v. 1926 Hammaluodolta siikaa kalastamaan. Hänen saamansa saaliit eivät suinkaan olleet vähäisiä.

Me paikkakuntalaiset kalastajat emme huomanneet käyttäviä hyvä-

semme näitä pyyntipaikkoja niin suurella verkkomäärällä kuin rannan pinnasta tullut Nokkonen, mutta mukana kuitenkin oltiin. Seuraavana syksynä ei Nokkonen venekunta enää saanutkaan ollaidesitäkään yksin, sillä sieltä tuli jo venekuntia siianpyyntiin Kuokkalasta, Terijoelta, Tyrisevältä ja Inosta. Paikkakuntalaisetkin olivat nyt varautuneet siian verkkopyyntiin, kuten Muurilasta, Kyrönneemestä, Lautarannasta, Tammikosta, Inkilästä, Kipinolasta ja Seivästöltä. Parhaimpina syksyinä oli täällä siianpyynnissä yli 50 venekuntaa, joissa kussakin 2-3 miestä. Verkkomäärä oli myös suuri, joka laskettiin pyyntiin suunnilleen 3 km:n pituiselle ja 1 km:n levyiselle alueelle. Pyyntialue suurelle pyydysmäärälle jäi ahtaaksi, mutta ei siellä kuitenkaan "ärrää" viljelty, vaan aina sovussa laskettiin verkot ristilin rastiin ja usein laskokset osuivat toisten laskosten päälle. Jos verkot jäivät alimmaisiksi, niin niistä ylös otettaessa ei tahallaan mui-

den kalamiesten pyydyksiä revitty. Pyynti avonaisen ulkorannan vedenalaiselta karikolta myöhäissyksyllä oli kovaa, usein suoranaista taistelua elämästä. Mainitakoon, että syys-lokakuun vaihteessa v. 1936 samalla kertaa myrskyssä hukkui 5 terijokelaisista kalastajaa, joiden joukossa oli tämän verkkopyynnin alkuunpanija Mikko Nokkonen ja hänen poikansa Uno Nokkonen.

Kuolemajärven Kyrönniemen tienoon syksyinen siikasaalis vuositain 1930-luvun lopulla lähente- li 100.000 kg. Saalis oli yksinomaan kutusiikaa. Kalastajien pyydysmenetykset myrskyisinä syksyinä olivat nitnikään suuria. Vielä jatkosodan aikana v. 1943 päästi verkkopyynti Kyrönniemen selkärannalla käyntiin ja saaliit olivat runsaita. Taaskin meri vaati yhden kalastajan, Tahvo Muurisen, hengen. Tämän alueen verkkokalastuksen keskuspaikkana oli Kyrönniemi, jossa suurin osa vieraspaikkakuntalaisista kalastajista asui ja säilytti veneensä.

Työppölässä saatiin säikeittäin kalaa

Simola-niminen paikka sijaitsi jotenkin keskellä Työppölän kylää. Taloja siinä oli alkuaan vain kaksi niin lähellä toisiaan, että ulkorakennukset olivat melkein kiinni toisissaan. Talo lienee ollut kauan asuttu, koska sen autiotilana otti haltuunsa n. 1701 Matti Yrjönpöika Tetri ja puolisonsa Katri Eskontytär. Tähän sukutilaan isoisäni tuli väynä omistajaksi v. 1896. Tähän paikkaan ja lapsuusajan muistoihin usein ajatukset palaavat. Simolasta on niin vähän pitäjämme historiassa, että toivoisin tässä liitteessä lisää vanhemmasta ajasta.

Siinä hallitsi ympäristöä mahtava pihlaja, pyhäpuu, latvus pyöreänä kuin vartavasten siksi kasvatettu. Sen tyvi oli yhtenä noin 1,5 m ja sen ympärys oli ainakin 2 m. Tuossa pihlajassa tuli niin usein kiipeilyä vanhempien kielloista huolimatta. Pihapiiri oli tavallinen kannakselainen umpikartano, jonka läpi mahtavista porteista sai ajaa. Jalankulkijoita varten oli pieni portti sivussa, jonka sai myös sisäpuolelta salvata ja niin ei koirakaan päässyt sisälle eikä ulos laskematta. Porttien päällä oli katorakennelma ja porttien tukipuilla oli mukava ottaa kyytiä.

Navetan seinät olivat mukulakiviä melkein ylös asti, joka vahvistaa käsitystä, että Simola oli juuri se paikka, johon alussa mainittu Matti oli ryhtynyt taloksi v. 1701. Mainittava myös, että kaivo oli syvä eikä vesi loppunut. Lapsuusaikani siitä ammensi ruokavetensä kuusi taloa ja perunakuoppia vieretysten oli 4-5:llä talolla, koska siinä ei tullut vesi kuoppaan. Isoisästäni, Simolan Joonaksesta, muistan, että hän hallitsi kalastusta enemmän kuin kukaan muu kylässä. Viran lienee perinyt siskonsa poika Nikodemus Tetri ja tämän poika Herman myöhemmin.

Kerran kesähelteellä setäni palasi nuotalta hakemaan hevosta, jolla toivat kalat kotiin. Mukaansa otti viisi tavallista säkkiä kaloja varten. Vuosi lienee ollut 1907. Kaloja ei liene punnittu. Menna Topi osti ne kolmella ruplalla, jolla siihen aikaan lienee saanut 100 kg ruisjauhoja, ja lähti Viipuriin kaloja kaupalle. Kalat eivät menneet kaikki kaupan ja taisi tulla "Raasselille" vahinkoa, kun loppuja pilaantuneena kauppassi isoisälleni takaisin. Muistan Äijän sanoneen "Paljonko kuksat, jos an-

nan luvan kaataa ne tuonne tuntoon." Naapurit kävivät vakituiseen kalajo ostamassa ja kalanhaju houkutteli karpäsiä, suuria ja pieniä lähettyville. Erään 15 kiloiseen hauen leikaluut olivat naapurien ja käypäläisten nähtävänä orren halkeamassa. Siihen aikaan meillä yöpyivät harjulaiset sekä muut sen aikaiset ammatinharjoittajat tinureita myöten.

Isoisästäni, Äijästä, haluaisin vielä mainita, että hän avioitui nuorena vielä nuoremman tytön kanssa. Sai ensimmäisen tyttärensä äidin ollessa alle 16 1/2 vuotta. Kehittyneitä jo silloinkin v. 1856. Lapsia oli 11 ja toisesta avioliitosta neljä. Ensimmäiselle lapselleen toisesta avioliitosta Äijä tahtoi poissiihtyneen vaimonsa nimen. Talouttaan kehaissena sanotaan sanoneen, että "Verski kala ja vennäijauhone leipä ei mei talosta lopu nii kauva ku pyytää jaksetaa". Paljon olisi muistoja, mutta näitä haluaisin tallentaa. Hän kuoli melkein samanaikaisesti isäni kanssa - loppiaisen aattona v. 1911 ja isäni vanhan joulun aattona v. 1910. He lepäävät rinnan. Heitä ja kotikontua siunauksella muistaen. - S i m o l a, J a a k o V ä i n ö.

Raivaajan muisto

Kesäkuun 14. päivänä 1843 syntyi Kuolemajärven Ylä-Kirjolan kylässä Taavetti I n k i n e n, aikansa eräs mittavimmista uurastajista.

Mies, joka oli paljon aikalaisiaan edellä. Luku- ja kirjoitustaitoisena hänen kykynsä tulivat esille niin lautamiehen kuin monen muunkin kunnallisen luottamustoimen hoitajana. Pystyi hän auttamaan naapureitaan jopa talonjakojen ja perunkirjoituksiakin suorittamalla. Myös ns "Suuren lähetystön" mukana hän oli Pietarissa keisarin puheille pyrkimässä.

Kuitenkin hän suoritti päätyönsä ruumiillisen työn alalla. Karjalaisten kylässä oli laajan sualueen keskellä Kotilampi-niminen matala järvi. Tähän järveen Taavetti kiinnitti huomionsa. Saatuaan luvan ympäröivien alueiden omistajilta ja kuvernööriltä hän vuonna 1892 neljän yh-

Hjalmar Herrala: MUISTO MERELTÄ

Vuonna 1927 keväällä, huhtikuun loppupuolella, lähdin laivaa, joka oli talvehtimassa Viipurin satamassa. Miehistö tuli yhtäaikaan, kaikki olivat koivistolaisia: perämies Konsta Heino, neljä matruusia ja kokki, lisäksi allekirjoittaja poikansa kanssa (8-v). Laivaamme lastattiin paruja sekä osaksi lehteriä. Matkamme päämäärä oli Saksa, Kielin kaupunki. Toukokuun alkupuolella lähdimme Viipurista kauniin kevätään vallitessa päämäärämme, johon lasti oli menevä. Ilmat olivat kauniit, enemmän vain vastatuulta, jonka vuoksi matkamme oli hidasta.

Kun olimme matkanneet 22 vuorokautta, olimme saavuttaneet Pienen Beltin ja Ison Beltin salmet ja täytyi ankkuroitua, koska kävi kova vastavirta. Siinä tapasimme myöskin Koivistoltaolevan "Polaris" -nimisen laivan, joka myöskin oli ankkuroinut ennen meitä virran takia. Kapteenina Vilho Pulli (kuollut). Siinä vaihdimme vähän ruokatarvikkeita, etenkin saimme juomavettä, mikä meillä oli kovasti tarpeen. Illan suussa virta lakkasi, nostimme ankkurin ja lähdimme jatkamaan loppumatkaamme. Päätesatama ei ollutkaan enää kaukana.

Turussa huhtikuussa 1974.

TÄMÄ KUOLEMAJÄRVI-LIITE

julkaistaan Kuolemajärvi-Säätiön toimesta. Porukalla on asian hyväksi tehty töitä — ei tämmöisenkään tunnu ihan ihmettelemällä syntyvän. Aluksi näytti aineiston saaminen kiperältä, mutta pienten patistelujen tuloksena aineistoa alkoi kertyä ja kertyä niin, että lopuksi saimme heittää kruunua ja klaavaa, kun rajatun tilan tähden ei kaikkia painokseen mahdukaan. Kaiken saamme aineiston tulemaan kumminkin tallentamaan tulevaisuutta varten.

Kuolemajärvi-Säätiö haluaa ja tahtoo kiittää kaikkia teitä, jotka olette suuremmissa autta- neet tämän julkaisun ilmestymistä.

Karjala-lehti saakoon kunnioituksemme työstään tällä saralla, päätoimittaja Lauri Arlo kiitoksia miellyttävästä yhteitoiminnasta ja avunannosta sekä Sirkka Laakso toimittajavastuusta.

Parhain kiitosmielin ja terveisin.

S. T.

Viimeinen osuus päättyi kuitenkin traagilliseen päälleajo. Klo 12 yöllä jätin vahdin perämieheni haltuun. Koska en mitään erikoista huomannut, en edestä tulijoita, enkä myöskään takaa tulevia, poistuin poikani kanssa, joka oli valvonut myöskin kanssa. -Puhuin pojalleni, että ollaan niin lähellä määränpäättä, että kaupungin tulet heijastaen näkyvät.

Olin nukkunut raskaaseen uneen, kun äkkiä kuulin kauhean räsähdysten ja ryskeen... - aivan kuin olisimme kulkeneet kiviraunion yli. Kuulin perämiehen huutavan: "Ylös sukkelaan, iso höyry on tullut päällemme!" Hyppäsin heti pystyyn, jolloin oli jo vettä näkyvissä hyttini lattialla. En osannut ottaa poikaani heti mukaa- ni, vaan kiiruhdin kannelle, nähdäkseen mitä on tapahtunut...

-Näin kauhean näyn!!!... Riensin, kiiruhdin takaisin makuuhuytiniin, missä oli jo vettä niin paljon, että alkoi tavata pojan sänkyyn. Koppasin pojan syliin, ja ukko-mauserin seinältä. Myöskin ruokahuoneeseen oli vesi noussut. Siellä kävi semmoinen "mönkö", että kalkki irralliset lentelivät. Vesi löi seinästä sisään. Sain pojan nostetuksi ruurilaukosta hytin kattoon. Hänellä ei ollut kuin ainoastaan yöpuku päällä. Laiva upposi niin paljon, että meri kävi yli. Pystyimme olemaan ainoastaan hytin katolla. Ammuin 9 kertaa mauserilla ilmaan, jolloin päälle ajanut höyry seisahtui.

Muistan kun poikani sanoi: "Isä, nyt ostamme rautaisen laivan ja ajamme toiset pohjaan".

Päälleajo oli niin kova, että kolme mastoa meni kokonaan poikki ja kaikki takila sitä myöten myöskin meni.

Höyrystä tuli vene luoksemme ja kaukaa huusi perämies: "Onko laivassa ruumiita?" Vastasin kieltevästi. Jälleen huuto: "Lähdettekö laivasta?" Katsoimme parhaaksi lähteä, koska laiva makasi veden peittämänä. Ainoastaan hytin katto oli vapaana, missä seisoi-

me. Päästyämme laivasta päällemme ajaneen kannelle, pyysin kapteenia hinaamaan laivamme Kielin, mihin tämän lastikin oli menevä.

Höyryn kapteeni vei minut poikani kanssa oleskeluhuytiniin, mihin voimme käydä nukkumaan - vaan eipä siinä uni tullut silmään. Koh- ta minulle ilmoitettiin, että on siirryttävä norjalaiseen höyryyn, joka on matkalla Kielin kanavan kautta Pohjanmerelle. Siirryimme sinne, joka laskikin meidät pois kanavassa. Siellä olivat vastaanottajat, jotka veivät meidät merimieskotiin. Muutaman päivän jälkeen palasi miehistö poikani kanssa koivistolaisessa laivassa Suomeen. Jäin yksin oikeudenkäyntiä varten sinne.

Jos palataan vielä tähän tapahtumaan, niin kolme semmoista paksua mastoa meni poikki ja niiden mukana koko takila meni me- nojaan. 16 puortilankkua, 3 rautakaarta noin 3 tuumaa leveätä ja tumman paksua, sekä 4 m pituudelta kokonaan puortia pois. Ainoastaan parrut osoittivat laivan puortia. Tästä huomaa lukija- ni minkälainen vedentulo oli si- sälle laivaan.

Vuorokauden kuluttua norjalainen höyry oli tavannut ajelehtivan laivamme ja hinasi sen Kielin kaupungin sulle, mistä sitten joutui kaupungin telakalle. Täällä voi tarkemmin nähdä päälleajon seuraukset.

Vaiherikkailta vuosilta

Hieman yli 20 vuotta sitten ilmestyi luovutetun alueen kirkkoista laadittu kuvateos "Vaienneet temppelit". Kuolemajärveä käsittelevän alueen toisella sivulla on kuva kauriista kivikirkkostamme ja toisella sivulla rovasti Erkki Gummeruksen laatima lyhyt selostus seurakunnan kirkkoista, joista viimeinen oli rakennettu tämän vuosisadan alussa ja valmistui 1902. Selostuksen lopussa on maininta: "Seurakunnan palvelijat 1939: kirkkoherrana rovasti Erkki Gummerus, virallisena apulaisena pastori Toivo Roivas ja kanttoria Väinö Vänskä."

Vuosia 1938-45, jona toimin seurakunnan pappina, voi hyvällä syyllä sanoa vaiherikkaita, koska niihin sisältyi sekä rauhan että sotien vaiheita ja kaksi evakkotapahtumaa. Kokeuksistani ja elämyksistäni riittäisi aineksia kokonaiseen kirjaan, vaikka kysymys on vain seitsemästä ja puolesta vuodesta. Tällä kertaa on kuitenkin ymmärrettävistä syistä tyydyttävä eräänlaiseen tiivistelmään.

Tulin virkaani edeltäjäni pastori Olavi Airaksen jälkeen vappuna 1938. Seurakuntatyössä seurattiin vakiintuneita muotoja. Jumalanpalveluksiin osallistuivat kaikki kolme työntekijää, väliin myös eri tahoilla pitäjää järjestettyihin hartaushetkiin ja juhliin. Useasti virallinen apulainen ja kanttori ajelivat polkupyörillä pitämään kyläkirkkoja tai hartaushetkiä etäisillekin kulmakunnille, kuten Huumolaan, Kämärän asemalle, Summaan, Kaukijärvelle, Karjalaisten kylään, Inkilään, Muurilaan ja Seivästölle, muutamia kyllä mainitakseni. Siihen aikaan eivät seurakuntien työntekijät joutuneet kärsimään liikunnan puutteesta, kun polkupyörä oli pääasiallinen kulkuneuvo, mikäli sääsuhteet vain sallivat sen käytön. Autoa tarvitsimme konstaapeli N. Raatikainen tai rouva Päretie saivat meidät kyydittävikseen.

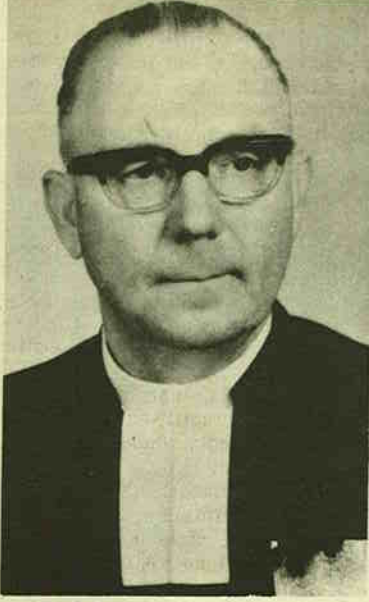
Lukukinkereille rovasti otti esiin Turtolasta tuomansa ison reen, jonka jalaksetkin olivat pari kertaa niin leveät kuin tavallisten renkien. Hevonen oli jostakin lähistöltä, Valtoselta tai Vyryläiseltä, tarkoin en enää muista. Pitkillä matkoilla oli aikaa tuttavalliseen keskusteluun.

Meidän nuorempien työntekijöiden oli kiintoisaa kuunnella rovestin eloisia kuvauksia kohtaamistaan henkilöistä tai aikaisemmasta työstään pohjoisessa. Perillä lukutaloissa oli väkeä koolla runsaasti: aikuisia ja lapsia. Papit noudattivat työnjakoa hartauspuheisiin, raamatuntutkisteluihin, katekismuskoulusteluihin ja rippikoululaisten luetamiseen nähden. Kanttori johti veisuuta ja harjoitti virsiä tai messuja sekä osallistui myös lasten kuulusteluun. Noihin aikoihin myös sunnit ot osallistuivat lukukinkereihin avustajina ja lasten luottajina.

Kinkerin toimittajien ruumiillisesta hyvinvoinnista emännät huolehtivat kiitettävällä tavalla. Ja kannakselaisessa ruokapöydässä oli todella otettavaa ja kahvipöydässä suussa sulavaa. Karjalan Kannas ei ollut mikään takapajula, niin kuin jotkut ehkä luulivat.

Vuosina 1938 ja 1939 kesät olivat kauniita ja helteisiä. Silloin vesien rannat olivat virkistäviä keitaita. Pinoniemen kärjessä oleva pappila oli kauniilla paikalla, Kuolemajärven ja Hatjalahden järven yhtymäkohdassa. Kirkko oli salmen vastakkaisella puolella, niin ikään kauniissa niemessä. Milloin aikaa oli, suoritin uimarannan raivaustyötä heittämällä kiviä rantapenkalle.

Ennen pitkää sain yllättäen seura, kun lännestä päin saapui miehiä suorittamaan vapaaehtoista linnoitustyötä Pinnoniemeenkin. He vain käsittelevät suurempia kiviä kuin minä ja asettelivat niitä pystyyn määrättyyn järjestykseen. Toiset kai voivat ampumahautoja ns Manner-

Toivo Roivas

heim-linjaan, joka kulki Suomenlahdesta halki Kuolemajärven Hatjalahteen, Työppölään, Summaan jne. Aherrus Pinnoniemessä ja Hatjalahdessa koitui JR 11:n (Assärykmentin) helsinkiläispoikien hyväksi.

Kun eräs konekivääri oli sijoitettu rannalle pappilan kellariin ja sieltä antoi tulta Kirkkoniemeen kaivautuneiden venäläisten aseisiin, nämä suuntasivat piiskatykkinsä mainittuun kellariin ja tuhosivat sekä kellarin, että sinne siirretyt tavarat. Kirkon tornia vihollinen käytti tähtystyspaikkanaan, jonka vuoksi Koiviston linnakkeiden 12-tuumaiset tykit jouduttiin suuntaamaan kirkkoa kohti ja tuhoamaan tähtystyspaikka. Tämä toimenpide siis runteli kauniin temppelin. Pappila taas syttyi tuleen vihollisen ampumasta kranaatista loppiaisen vastaisena yönä 1940. Siihen saakka eräs vänrikki oli käynyt öisin soittamassa rovasti ja rouva Gummeruksen flyygeliä.

Palatakseni vielä rauhan vuosien tapahtumiin haluaisin mainita, että tuolloin ei ollut nykyaikaista nuorisotyötä, vaan nuoret osallistuivat varttuneen väen mukana jumalanpalveluksiin ja hartaushetkiin. Vain lapsille pidettiin pyhäkouluja eri kylissä. Kirkkokylässä kokoontui määrääjain poikaosasto, jota aikaisemmin oli johtanut pastori Olavi Airas ja hänen jälkeensä johti pastori Toivo Roivas. Osaston toiminnan ohjelmaa hallitsi kristillis-isänmaallinen henki, kuten siihen osallistuneet nyt jo ikääntyneet "pojat" muistanevat.

Tulevia tapahtumia ajatellen seurakuntaan tutustumiseni jäi kovin lyhytaikaiseksi. Sillä jo 6.10. 39 sain lkp-kortin YH: iin saapumista varten, mikä merkitsi kirkonkylän varusvarastolle rientämistä ja palveluskuntoon sonnustautumista. Mutta se ei merkinnyt seurakuntalaisistani kokonaan erilleen joutumista, sillä joukko-osastoni Er. P. 7:ssä oli suuri osa Kuolemajärven poikia. Uudet seurakuntalaiseni olivat siis pelkästään miehiä, joiden rauhan aikainen työ oli muuttunut maanpuolustukseen kuuluviksi tehtäviksi.

Er. P. 7:n komentajaksi tuli jääkärimajuri Heikki Saure, adjutantiksi vänrikki Lehtimäki, lääkäreiksi lääkk.kapt. Matikainen ja lääkk.luutn. P. Punagin sekä pastoriksi (marraskuun puolivälistä lähtien) pastori T. Roivas. Aluksi kuului 1. komppaniaan, jonka päällikkönä oli ltn. Kääriö ja vääpelinä jääkäri Väinö Puskala. Joukkueen johtajat olivat muistaakseni vänrikit Sinkko, Naukarinen, Loivio ja Saajasalo, joista ainakin kolme viimeksi mainittua kaatuivat taisteluissa.

Joukko-osastomme esikunta sijoitui aluksi Karjalaisten kylän kansakoululle. 1. komppania marssi yksiköistä kauimmaksi etelään, Uuden-

kirkon Sortavalaan ja alkoi sillä suunnalla merirajan vartiointin ja asemien varustamisen. Toimisto oli kansakoululla. Kun asevelvollisuusaikani olin saanut pappistehtävien ohella kirjurikoulutuksen, jouduin nyt yksikkömme vanhemmaksi kirjuriksi. Sillä "vakanssilla" olin kuten aikaisemmin mainitsin, marraskuun puoliväliin.

Marssiessamme Seivästön halki asukkaat olivat vielä kotikylässään ja seurasivat vakavina komppaniamme kulkua. Kun seuraavan kerran ajoin polkupyörällä saman kylän halki sotatoimien alettua, sen rakennukset roihusivat liekkimerenä. Se oli karmeaa näky minullekin jo tutuksi tulleessa maisemassa. Tällä käynnilläni Kuolemajärven pappilassa lienen tavannut virkaveljeni rov. Gummeruksen viime kerran ennen hänen lähtöään evakkotapahtumalleen. Kun hän polkaisi pyöränsä matkaan, näin hänen toisella kädellään pitelevän lemmikkieläintään lintukoiraan. 2-piippuinen haulikko riippui hihnasta selässä ja pyörän takatelineellä oli vähäinen tavarakolli. Muistini mukaan tämä tapahtui 1. adventtisuunnuntaina 3.12. 39, jolloin Kuolemajärven kirkossakin piti jumalanpalveluksessa otettaman käyttöön uusi virsikirja.

Tuo juhla jäi pitämättä tunnetuista syistä.

Hiukan yli kuukauden kuluttua YH:n alkamisesta lukien 1. komppanian miehistä muodostettu osasto sai tehtäväkseen edetä vihollista vastaan Vammellojen suuntaan ja "vetää" sen pääpuolustuslinjamme eteen. Tehtävä ei luonnollisesti onnistunut ilman tappioita. Vaikka tarkoitukseeni ei ole yrittää laatia muistelmistani "sotahistoriallista" katsausta - eihän minulla olisi siihen edellytyksiäkään - liittäisin kuitenkin mukaan muistoja tapauksista, joilla katsoisin olevan oma mielenkiintoni lukijoilleni. Tämä on ymmärrettävää myös siltä kannalta, että suojajoukkoihin kuuluvassa vahvistetussa pataljoonassamme oli kuten sanottu suuri osa Kuolemajärven miehiä. Heidän vaiheidensa seuraaminen on samalla tärkeä vaihe Kuolemajärven historiaa. Ja historia on mielialaani.

Talvisodan alkuajoista on jäänyt mieleeni, että sotilaspaperin tehtäviin jouduttuani majailin Karjalaisten kylässä eräässä pienessä omakotitalossa metsän keskellä seurani Viipurin maasrk:n kanttori Huuskonen. Tarkoituksena kai oli, että olisimme yhdessä huolehtineet joukko-osaston hengellisestä hoidosta. Mutta sen jälkeen kun joulukuun alussa jouduin majoilemaan Jsp:aan, joka oli noihin aikoihin Kipinolassa mv. Herman Kipinon talossa, kanttori Huuskonen puolestaan palasi puolestaan yksikkönsä.

Ensimmäinen sotajoukumme eräässä kasematissa oli omalla tavallaan elämys. Sinne oli kuljetettu joko Muurilan tai Inkilän koululta urkuharmooni, jolla joku soittotaitoinen sotilas säesti jouluvirsiä. Kuusi oli varustettu mahdollisuuksien mu-

kaan kynttilöin ja vähäisin koristein. Luulen, että sen harrashenkisempää joulukirkkoa saa hakea.

Pataljoonamme suorittamat torjuntataistelut merirajalla Muurilan suunnassa päättyivät vuoden vaihteen tienoilla, jolloin levähdysten jälkeen puolustuslokkoksemme tuli JR 11:n ja JR 10:n välinen Työppölänsuon linja. Jsp oli aluksi Koiviston puolella Rautasen kylässä, mutta siirtyi sieltä huoltoportaasta yhteyteen. Närjän kankaan korsukylään. Vain Jsp:n eteen työnnetty tukikohta oli linjojemme takana noin parin km:n päässä niistä. Sen toiminta oli lähinnä nuoremman lääkärimme vastuulla. Pastorin oli suoritettava virkamatkansa Närjästä patl:n komentopaikalle, Jsp:aan ja etulinjaan etupäässä öisin hevosella ajaen. Tässä yhteydessä on surkuhupaista mainita, että alkuunsa käitin seurani ajomiestä, jonka sain hevosen mukana esikuntakomppaniasta. Mutta etulinjan läheisyyteen saavuttuamme hevosmieheni pelkäsi tykkitulen vuoksi siinä määrin, että katsoin viisaimmaksi suorittaa yölliset ajoni yksin siihen saakka, kunnes ylhäältä tulleet määräykset kielsivät yksin liikkumiset.

Tiesin kyllä vihollispartioiden vaaran, mutta nuorekkaassa innossani luotin ulkonaan suhteissa yön pimeyteen ja nopeajalkaiseen hevoseen. Olin todennut Jsp:n ajokeista nopeimmaksi mv. Tuomas Kukon omistaman kookkaan ja pitkäjäkäisen hevosen, joka tosin oli jäykkäsuinen ja hieman hankalasti hallittava, mutta jolla matka todella joutui. Sisäisesti luotin Jumalan johdukseen ja varjelukseen.

Eräs matkani oli muodostua minun ja ajomieheni viimeiseksi. Olimme juuri lähestymässä etulinjan takana olevaa korsualuetta, kun pimeästä hyppäsi viereemme suomalainen partio, jonka johtaja huusi tiukalla äänellä: "Tunnussana". Huoltoportaaseen ei ollut jostakin syystä tullut sinä päivänä tunnussanaa, jonka vuoksi vastasin: "Emme tiedä." Samassa kuuluivat pahanenteiset rasahdukset konepistoolista ja kivääreistä. Ajomies ehti kuitenkin kiljaista: "Älkää ampuko pataljoonamme pastoria." Seurasi lyhyt selvitys tunnussanan puuttumisesta ja huomautus: "Älkää liikkuko rintamalinjoilla ilman tunnussanaa." Huomautus oli aivan oikea ja sen noudattamisesta pidin vastedes huolen.

Yhteydenotot komentajaan koskivat tiettyjä allekirjoituksia tai puhutteluja. Myös kotirintaman moniin koteihin saapui niihin aikoihin komentajan ja pasturin allekirjoittamia viestejä. Niiden laatiminen ja lähettäminen oli eräs rintamapapin raskaimmista tehtävistä, etenkin tässä tapauksessa, kun pappi oli opinut tuntemaan sekä miehiään että aikaisemmin myös heidän kotejaan.

Pataljoonamme vuorotteli Työppölän joella PPP 5:n kanssa Summan murtumiseen saakka. Sen jälkeen alkoi perääntymisvaihe, joka pysähtyi Ala-Sommeelle joksikin aikaa, kunnes sieltäkin oli vetäydyttävä Viipurin lahden yli sen länsirannalle Rasalahteen. Siihen mennessä vaihtui komentajakin, joksi tuli majuri Lasse Varko, sotilas kii-

reestä kantapäähän. Nyt tapahtui ensi kerran, että komentaja kutsui myös pastorin mukaan kierrokselle yksikköihin tilaisuuksissa oli ensin kenttähartaus ja sen jälkeen komentajan puhuttelu. Samoin ensi kerran tapahtui, että komentaja ilmoitti lääkäreille ja pastorille henkilökohdaisesti: "Tänä iltana pidämme palaverin. Tulkaa tekin ruumiin ja sielun lääkäreiksi mukaan." Palaveri koski suunnitelmia vihollisen "punaisen lohikäärmeen" - kuten hän sanoi - kaulan katkaisemista Säkkijärven suuntaan tapahtuvalta etenemiseltä. En kuitenkaan ollut seuraamassa vastatoimenpiteittemme kehittymistä Nisalahdessa, sillä jouduin juuri niihin aikoihin komennukselle kotirintamalle tervehtimään pataljoonamme kaatuneiden ja vaikeasti haavoittuneiden omaisia lähinnä Lounais-Hämeeseen Urjalaan, Koirjärvelle ja Kylmäkoskelle. Joukko-osastomme miehet olivat näet suorittaneet keskuudessaan keräyksen mainittujen omaisten muistamiseksi ja saaneet siten kokoon mk 75 000:- silloista rahaa. Vierailuni liittyi siis tähän jakeluun.

Jälkeen päin kuulin, että em vastaisku epäonnistui aikataulusta tapahtuneen myöhästymisen takia ja se puolestaan merkitsi melkoisia tappioita komppaniollemme. Sotaonni voi olla oikullinen. Niin sanottuja ihmimillisiä erehdyksiä sattuu sekä sodan että rauhan toiminna.

Komennuksella ollessani kuulin rauhan solmimisesta 12.3. 40 tiedoksianto tapahtui 13.3. yleisradion välityksellä. Tyrmistyneinä kuuntelimme rauhannehtojen lukemista. Mutta rauha koitti joka tapauksessa. Palattuani tapasin Er. P. 7:n Virolahdelta. Jsp oli sijoittunut isoon pappilaan, josta minäkin sain majoituksen. Mutta jo keväällä minulla oli tilaisuus majoittua kappalaispappilaan, josta käsin suoritin tehtäviäni omassa joukko-osastossani ja myöhemmin sen lisäksi JR 11:ssä Virojoella. Tämän kertainen YH:n palvelukseni päättyi heinäkuun lopussa 1940. Nousin junaan Haminan asemalla melkein tasan neljä vuotta myöhemmin kuin olin sieltä varusmiespalvelun jälkeen lähtenyt.

Jatkossa oli ensin runsaan 10 kuukauden evakkotie kuolemajärveläisten parissa Lounais-Hämeessä, sitten uusi YH 18.6. 41 - 16.11. 44 ja jälleen siirtopapin vaellus, sillä kerta Varsinais-Suomessa Halikossa, Savossa ja Karunassa marraskuun puoliväliin 1945, jolloin sain tuomio-kapitulun virkamääräyksen Lappeen seurakuntaan. Tuosta jatkosta olen valmis kertomaan esimerkiksi Karjalan välityksellä jos siihen tarjoutuu tilaisuus.

Entisiä seurakuntalaisiani tervehdän ja siunausta toivottaen Toivo Roivas. (Os. Erkonkatu 5 A 12, 15110 Lahti 11.)

Evakkokauden alku-aikoina teki siirtolaisemännän mieli katsomaan täkäläistä hautausmaata. Kuinka ollakaan, hän joutui Turun ruotsalaiselle. Tavaili kirjoituksia joissa luki, "Här vilar", "Här vilar" ja aina ja aina samaa.... Tullessaan kotiin hän valitteli ukolleen -"milläs nyt sahat sahaa teräväks, ko sie oot vanha, etkä enää nää, ku kaik villarit o kuolleet".

Karjalainen isäntämies Määttä, oli joutunut patkakkuntalaisen Niemmen rajanaapuriksi. Molempien pellot jatkuivat vieretysten pitkälle ulottuvaan niemeen.

Naapurin isäntä "ratsasti" aina toisen nimellä ja kiusoitteli tätä kun vastaan tuli - "mihi työ määttä".

Oli taatteen vetoaika, kun Niemi tuli pellolle kuormaa vievää Määttä vastaan.

Jälleen kysymys - "mihi työ määttä"?

Nyt kimmahdi Määttäkin: Vien tään sontakuorman nieme nennä...

Jo loppuivat kyselyt.

Näkymä Kuolemajärven asematienoilta.

Puutavaran lastausta Kuolemajärven asemalla.

KOLME KYLÄÄ

Muistikuvlini lapsuus- ja nuoruusvuosiltani Kuolemajärvellä, liittyy läheisesti kolme kylää, jotka tuolloin olivat kuin osittain toisiinsa kietoutuneita. Muurila, Inkilä ja Kipinola. Näillä kolmella oli paljon yhteistä. Oli kaunis ja kirkasvetinen järvi, josta riitti rantaa jokaisen kylän osalle. Kipinolan järveksi nimetty. Kipinola oli näistä kolmesta kylästä pienin väkiluvultaan, joten hyvityksenä järvi sai heidän nimensä. Inkilässä oli kansakoulu, osuuskauppa ja nuorisoseuran talo. - Tärkeimmät mainitseni. - Inkilän "opinajossa" Muurilan ja Kipinolan lapset tietojaan kartuttivat. Kyläkolmikon nuorten yhteinen tapaamis- ja huvittelupaikka oli Inkilän Nuorisoseuran talo. Muurilan rikkaus oli meri ja korkeat mäet. Niillä me viekoittelimme vieraita naapureista ja kauempaakin olevista kylistä. Martin-Taavetin jyrkkiä ja puuton niitynmäki oli erikoinen niin lasten kuin aikuistenkin suosiossa. Jo muutamia päiviä ennen laskiaista, käytiin sitä "silitämässä", kuten yleisesti sanottiin = valmistamassa liukukuntoon, ettei tarvinnut laskiaisenä upotavassa lumessa tarpoa. Laskiaististaina iltapäivällä, kun roka oli syöty, alkoikin sitten iloinen mäkijuhla. Oli siellä aina mukana Inkilän sekä Kipinolankin nuorta väkeä "laskiaisriehassa".

Kesäajan suurtaapahtuma muistoissani on Muurilan juhannusko. Monien hehtaarien laajuisen hietikko antoi edellytykset suurelkin leikin syyttämiseksi, sillä ei ollut tulipalon vaaraa. Lapsena juostiin alas Oron mäkeä, usein vielä saunan jäljeltä tukka märkänä juhlaavalle Juhannuskokolle. Väilläpä hänellä, kyllä tukka tulen loimotessa kuivui.

Iän karttuessa alkoi Juhannusilta saada lisävihteitä, kun kalastusseuran sarajasta kantautuva soitto tavoitteli tanssinhaluisia. Kaiken taustana alati huokaava meri, joka ainakin Juhannusaattona huokailli onnesta, nähdessään rannoillaan iloisia ihmisiä.

Eipä tuo ihana meri aina tyyneenä ja levollisena huokaillut. Toisinaan se raivosi ja ärjyi, vesi vaahtopäinä velloi. Ikävän ja pelottavan näköinen oli silloin aava ulappa, jonka takaa ei katse toista rantaa tavoittanut. Järvenranta oli silloin lapsille mieluisampi leikkipaikka, jossa järventakainen ranta erottui turvallisen tunnena. Näkyivät Hiskan ja Hen-

tulan talot Kipinolan puolelta ja Inkilässä Tatu Muurisen talo katsoi päätyikkunoillaan kohti Muurilan puoleista rantaa. Näin liittyivät kylät toisiinsa, kuin lähtenäapurit, vaikka matkaa maanteltse järveä kiertäen kertyi useita kilometrejä.

Talvisin matka lyheni puolella, kun päästiin jäätä pitkin järven yli. Soudettiinhan sitä kesälläkin veneellä naapurin puolelle asioimaan. Olihan monenlaista asiaa. Oli kolmen kylän yhteiset kyläluvutkin talvisin. Se olikin juhlaa, sillä siihen aikaan kinkertuivat täyttävät ihmisistä ja väkeä riitti aina porstuvan puolellekin. Meitä lapsia ehkä enemmän kiinnostivat pullakauppiat kinkertalon pihalla. Väliajalla sai tehdä pullakauppaa, kuka paikapaällä herkutellakseen, kuka kotiinviemisiksi osti. Ihmeellisesti oli maiden jakokin aikanaan toimitettu, sillä Muurilan kylän maita oli Kipinolan ja Inkilän välissä järven toisella puolella. Eikö liene Muurilan pellot mahtuneet meren ja järven väliselle harjanteelle, vai muutenko lienevät esi-isämme olleet niin naapurirakkaita? Mene ja tiedä. Oli myös sukulaisuhteita kylien kesken, joten kakin puolisia yhteyksiä ylläpidettiin. Myöhemmässä vaiheessa Muurilassa oli jo oma kansakoulu sekä Osuuskaupan sivumyymälä, Peussan kaupan lisäksi, joten kylällämme oli selvä itseäntäytymisen halu.

Iltamissa käytiin vielä Inkilässä, joskin sotapolkien vallattua kesäisen Muurilan leirityksessään kylään, tansittiin yhä useammin myös Muurilan "Rantapaviljongissa" = "Hailiklubi". Tämän leikkiläisen hienon nimityksen sai Kallastajain Avustusseuran uudempi saraja, joka näyttämöineen oli rakennettu huvitilaisuuksia silmäläpitiä. Suuret pelastusveneet olivat nyt vanhassa sarajassa, ettei tarvinnut niitä vedellä ulos itäntien ajaksi.

Sotia edeltäneinä vuosina, oli kesäinen kyläkuvamme suuresti muuttunut lapsuuteni ajoista. Ennen kaunis kesäinen luonto ja merenranta hietikkoineen houkutteli kyläämme runsaasti kesävieraita. Heitä riitti asumaan jokaisen talon kamariin. Mielihyvin talon oma väki sopeutui ahtaampiin tiloihin kesäajaksi, olihan iloinen kesävierausjoukko pirstovaa vaihtelua kylän varsinaisille asukkaile. Pitkinä talvikuukausina oli taas aikaa vaikka "prinsessa Ruusunen uneen".

Saivat ne Muurilan sotapojatna-

LASKIAISRETKEI 1917.

Oli kauan, kauan sitten eräs laskiaispäivä, jolloin me Huomolan kylän nuoret päätimme lähteä Summalle laskiaistansseihin. Eipä silloin 1916—20 vuosien aikoina ollut autoista tietoaakaan. Teitä ei ollut aurattu. Oli paksuluminen talvi ja kovat pakkaset. Kylässämme majaili rahtimiehiä naapuripitäjistä.

Kylän pojat palkkasivat rahtimiehen kyytiin. Näin sitä sitten lähdettiin oikein joukolla laskiaisajoon. Oli tyttöä, oli poikaa, nuoria kaikki. Ei tässä kaikki kylän nuoret olleet, eihän sitä olisi yhteen halko-häkkiin sovituttakaan. Nytkin se häkki oli tupaten täysi. Seisoimme viere viere, kylki kyljessä kiinni, likitysten ja lisää ei olisi kyllä yhtään mahtunut enää. Ei siinä muuten kylmää tullut, mutta jakoja paleli.

Kommelluksiltaan emme säästyneet, sillä reki kaatui ja kuorma pyllähti hanteen. Liekö ollut vahinko, vaiko tositarkoitus. Hauskuutta ja hyvää huumorimieltyä se vain lisäsi. Eipähän siinä kenellekään mitään vahinkoa tullut. Hauskaa vain oli ja nauru kelpasi. Siinä tömistellessä lunta pois tammeista, lämpenivät samalla jalatkin eikä enää palellut. Taas survoimme itsemme häkkiin ja matka Summaa kohti jatkui.

Siellä kyllä tuli lämmin, kun maalarin talossa hanurin, vaiko ollut huuliharppu, en tarkalleen muista, tahdissa polkat ja valssit veivattiin. Siitten puoliyön jälkeen palattiin taas kotikylään. Nyt tosin kylmä kitisytti. Mutta mitäs siitä. Jäihän kumminkin hauska muisto.

Tyyne Iivonen

purikylienkin tyttöjen nenälinat heilumaan, kun joka lauanta oli heillä marssi ympäri järven. Pöykien kajauttamatt iloiset marssilaulut monen vanhemmankin mielestä ilahduttivat.

Viimeisimmät muistikuvani kopititajastani ja iloisesta merenrantakylästä Muurilasta ovat suullisen ankeita. Niihin oli sodan julmuus painanut puumerkkinsä. Matkustaessani linja-autossa Viipurista halki pitäjämme kotikylääni, tavoittelin katseellani tuttuja maisemia auton ikkunasta katsellen. Vaan mitä näinkään? - Sodan raiskaamia puita, talojen rautoja ja - kävellessäni Muurilan hiekkarannalla, missä lapsena otimme hiekkakylpyjä... - näin suuria pommikuoppia ja rautaa... suurina sekä pieninä paloina - kalkkialla hietikolla... - Silloin tiesin, että r a k a s entinen kotipitäjäni on kaunis katseltavaksi - vain muistojen kuvakirjasta... - Lahja K e s k i s a a r i.

Muistelmia Pinnoniemestä

Ooha siint jo pitkä aika ko lapsen ja nuoren tytön siel tul oltuu. Siin vaa sit pittää ellää itsekkunkii, mis sattu syntymää. Toiset näät tuloot tähä maailmaa mustalaise rattail ja kuka mihikii. Mut meil sattu olemaakii kaunis paikka, niitä Kuolemajärve kauniimpi, näköalansa puolest. Kyl ne entiset egeensinhovilaiset tiesiit, jot mihi ne hovinsa pysyttiit. Se ol näät tämä hovi ja sen maat, mitkä isäni osti haaselaisilt.

Lapsuuskotini oli Lehtola. Pien uutistalo koivikos. Tupa, suur ja pien kammar ol siin ja sulanti, mis ruokii piettiin. Meil ko ol yheksä lasta, niin kähä siin aika vilske sisäl sekä ulkonkii. Monta mukavaa muistoo tuloo mielehei niilt ajoilt. Meil ol kolme lehmää - Mustikki, Hiilikki ja Riimikki, hevonen, lampaita sekä sika tietystkii myös. Savusauna koivikon pääs, mist vilistettiin paljai jaloi pakaselkii pois, ku kylvyst tultii.

Lapsuuteni talvet muistan ankariina. Pakkanen piti pauketta nurkissa öisin. Lunta oli paksult, suuret lumivallit kotimme ympärillä. Keski-talven muistan pimeänä ja ankeana. Olimme kuin vankina lumen sisällä. Viikkaita lapsia lienemme olleet. Keksimme aina jotakin aikamme kuluksi noina pimeinä vuodenaikoina. Lastasimme vanhan, kitisevän keintuolin lapsia täyteen, loput jalaksille ja kenet mihinkin ja sitten laulamaan. Siinä tuli Sven Dufvat sun muut pitkät viisut. Mamma lauloi usein töitä tehdessään ja häneltä lienemme saaneet, kaikki lapset, laululahjan perintönä. Laulajatar hänestä olisi tullut, näin arveli kirkkoherramme.

Isäni oli paljon poissa kotoa. Hän oli ansaitsemassa rahaa pitkät lukukaudet muualla. Hän tuli keväällä viljelemään maata. Kylvytyöt piti sitä ennen mamman jollain tavalla suorittaa. Eikä ne aina tulleet varmaanakaan kunnolla suoritettua. Mamma osti apulantoja, joihin isällä ei olisi liennyt rahoja. Mamma teki hevoskauppoja ja tavallisesti "päin mäntyyt kaikki vaan". Kun isä tuli kotiin, oli aina uusi hevonen tallissa, milloin mustalaisten, milloin minkinlaisen hevoshuujarin vaihtamana. Isä ei uskaltanut mennä lähellekään niitä. Mamma hoiti vihaiset hevoset ja lehmät. Sisareni Elma oli myös aika huimapää.

Meillä oli kerran aika konstikas ja oikullinen hevonen. Elma hyppäsi selkään sen. Lieneekö harjaksista pidellyt, mutta Muna, joksi hevosta kutsuimme, kirmasi laukkaan, mutta pysähtyi äkkiä ja sai tytön selästään lentämään. Mutta tyttö piti varansa ja tuli ehjin nahoin komeassa kaaressa jaloilleen. Kyllä me pelkasimme sitä leikkiä ja myös naapurissa asuva diakonissa pelkäsi saavansa lisätyötä kipsatuista käsistä ja jaloista.

Kesäisin näytteli kotiranta suurta osaa lapsuudessamme. Tuttu oli rantatie sekä pehmeä rantahiekka. Entä iso kivimöykky, jonka päälle kiipesimme lämmittelemään pitkän uinnin jälkeen. Se hohti suloista lämpöä vilusta väriseville jäsenille. Joskus uimme niin kauas rannasta, että kirkon torni näkyi pappilan niemen takaa. Joskus haikeina kesäiltoina kuului haitarin soitto Hietasen puoleiselta rannalta. Joskus kun tuuli oli sopivasti meille päin, kuului Akkalasta saakka torvisoittokunnan harjoittelu. Entäs kun Peipon Väinö puhaltei trumpettillaan "Valkoiset tuomet" Vanhatalon puutarhassa. Kelpasi sitä kuunnella.

Pihapiirin laidassa meillä oli aittarivi: vaate-, väli- ja riista-aitta. Vaateaitta palveli kuten tavallista kesäaikana tyttöjen nukkumahuoneena. Riista-aitassa oli viljaa. Väliaitta oli keskellä. Sinne sijoitettiin mm mummovainaa odottamaan hautajaisiaan. Toiset tytöt eivät uskaltaneet niinä öinä mennä vaateaitaan nukkumaan, kun kuollut oli seinän takana. Mutta Aili uskalsi. Illan tullen hän meni yksinään aitt-

taan sanoen, ettei mummo ole hänelle tehnyt mitään pahaa elässään, niin ei kait kuoltuaankaan. Yhden yön nukkui, mutta ei enempää. Lienen ollut liian rauhallista siellä, koska tuli elävien puolelle öitönsä nukkumaan.

Hovin Manulla-neiti soitteli usein pianoa. Silloin kipeksimme lähettyville paremmin kuullaksemme sitä. Hänen notkeista sormista tuli hienoja juoksutuksia ja säveleitä. Oli meillä juhlaa, minulla ainakin. Tapasin Manullan myöhemmin sotien jälkeen. Hän toimi ravintolapianistina ja tällä tavalla hankki elatuksensa.

Muistuu mieleeni vielä eräs taupaus. Olimme liukkaalla jäällä rannassa luistelemassa. Miehet olivat tehneet ison avannon, olivat ottaneet jättä maidon jäädyttämistä varten. Olimme siinä lähellä ja kauempaa toiselta rannalta tulee potkukelkalla mies kovaa vauhtia ja ihan sitä avantoa kohti. Ajattelimme, että eihän tuo niin tyhmä lie, ettei katso eteensä. No, ei tietenkään. Proiskis vaan, sinne huilahti. Kelkka jäi, mutta mies häidin tuskin jäiden seasta pelastui.

Tämä tapaus on tullut useasti mieleeni. Omatuntoni on nuhdellut minua: Miksi en varoittanut tuota miestä? Olen koettanut ottaa opista vaarin. Meidän kuolemajärveläisten on täytynyt jättää rakas synnyinseutumme. Pian täytyy meidän jättää tämä aikakin. Monet ovat sen tehneet.

Taivaan rannat, ikuinen maa odottaa meitä. Mutta on yksi vaara. Pääsemmekö sinne? Vain Jeesus Kristus, Jumalan Poika, voi viedä meidät sinne. Sen vuoksi, anna elämäsi hänelle. Hän johtaa sinut turvallisesti perille. Olet väistänyt vaaran.

Tuttuja tervehtien Irja Hyttinen, o.s. Kukko, Sirkantie 2 A 4, Turku 81.

Selkälinjan Hitto

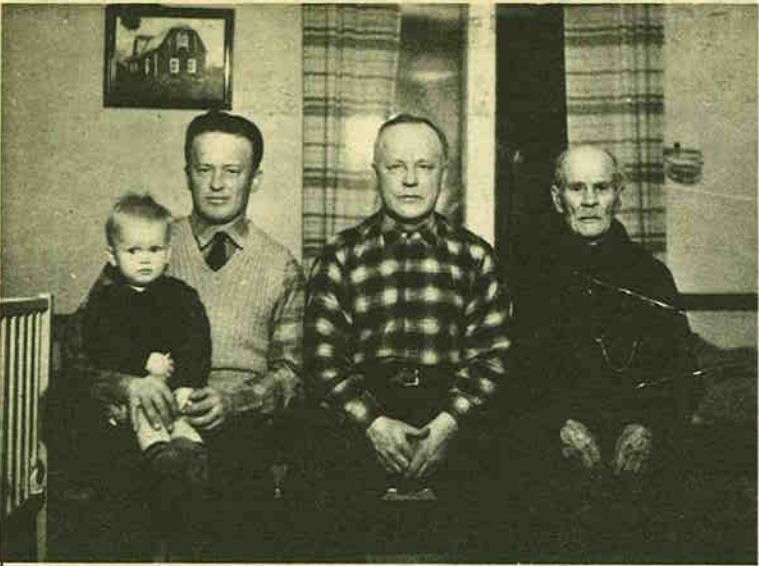
Entis-alkaan, Väinämöisen kuoleman jälkeisin miehiin kuvasteli hyvinkin salaperäisen voimamiehen n.s. sankariluonteen tavoittelu.

Yksi sellainen omasta mielestään suuri sankari oli ennen Latun Jaakko-niminen mies. Hänen kotinsa oli lähellä lapsuuteni kotia, Kuolemajärven Lattulassa.

Jaakko harrasteli syksyisin oravan metsästyä, sekä ammuskeili muutakin riistaa suusta ladatulla kaksipiipuisella haulikolla, mikä olikin hänen ylpeytensä. Kaksipiippuinen oli siihen aikaan harvalla miehellä, mutta Jaakolla oli. Ja se teki Jaakosta sankarimiehen.

Kerran Jaakko oli taaskin eräreissulla, oli ollut viikon päivät. Oravat hän saatuun nytki, että olivat kevyemmät kantaa. Tänä yönä Jaakko oli pitkistä unettomuudestaan kovasti väsynyt. Kuolemajärven ja Koiviston pitäjien rajalla, kuivalla kankaalla n.s. selkälinjalle hän päätti käydä levolle.

Koiria ja pyssy piti olla Jaakon lähettyvillä, että olivat aina saatavissa. Kello 12 aikaan yöllä alkoi kuulua salaperäistä kuminaa. Koirakin alkoi niin oudosti murista, kuullessaan kaukaista jyminä ja tuulen pauhinaa. Jaakko heräsi, näki selkälinjaa pitkin tulevan tumman hahmon, millä oli pesuvadin kokoinen silmä, jotka tarkastelivat Jaakkoa. Eikä koirakaan enää uskaltanut murahdella. Tämä voimahahmo sanoi Jaakolle: "Pois minun tieltäni"! Jaakko nauroi ja meni siitä linjalta hienä syrjään. Outo kulkija meni nyt linjaa pitkin menojaan. Jaakko, väsynyt kun oli, meni sa-

Neljä polvea kuolemajärveläisiä

Vanhin kuvassaolija on Taavetti Muurinen Kuolemajärven Karjalaistenkylästä, vieressään vanhin poikansa Eemeli, edelleen hänen vanhin poikansa Timo Muurinen sylissään vuodostaan hänen vanhin poikansa Meikki. Isä Taavetti on jo poistunut tuonne parempaan maailmaan. Hän oli kuollessaan 97-vuotias, joten vankkaa on sukupuu.

Kahden uudisraivaajan muistomerkit

Mikael Agricola — piispa ja diplomaattikin

Kuolemajärvelle oli pystytetty muistopatsaat kahden suurtyön suorittaneen miehen, uudisraivaajan, muiston kunniointiksi. Nämä miehet elivät ajallisesti kaukana toisistaan ja heidän työnsä olivat täysin erilaiset, toinen suoritettu henkiselällä alalla, äidinkielemme viljelyn saralla, toinen maanraivauksena, suuren pelto- ja niittyalan valtauksena, molemmat itsenäisesti ja kauaskantoisesti toteutettuina. Nämä uudisraivaajat olivat Mikael Agricola ja Taavetti Inkinen.

Mikael Agricola (1510 - 1557) syntyi Pernajassa Uudellamaalla, kävi Viipurin latinakoulua ja vihittiin papiksi Turussa. Hän pääsi piispa Skytten kirjuriksi ja apulaiseksi sekä tähtävänä avustamaan opiskelemaan Saksaan, missä M. Lutherin oppilaana tutustui uskonpuhdistukseen. Maisterina hän palasi Suomeen Turun koulun rehtoriksi ja nimitettiin 1554 Turun piispaksi. Kotimaassaan Agricola (latinan agricola merkitsee suomeksi maanviljelijää) suoritti vertaavailla olevan suurtyön. Tämä kansa oli satojen vuosien ajan puhunut omaa kieltään ja savupirteissään

maan paikkaan jatkamaan yöunia. Jaakon ollessa jo sikeässä unessa, tuli hirviö takaisin samaa linjaa pitkin. Arjäisi taaskin tälle: "Pois minun tieltäni"! Nyt Jaakko siirtyi kymmenisen metriä linjalta sanoen: "Kuuleha sie hitto, maleksi nyt hänes vaik lopu ikkäs".

Nyt Jaakko saikin nukkua rauhassa loppuyön, niin että vasta auringon lämpö herätti hänet.

Kun Jaakko kertoi tästä tapauksesta kotiin tultuaan, häntä pidettiin suurena sankarina. Ainaakin meidän poikien kesken. Kaikkien kyllä pojat tahtoivat nähdä paikan, jossa Jaakko antoi tietä selkälän hitolle. Kylästä johti nyt metsään hyvä ja paljon käytetty polku sille paikalle, missä Jaakko oli hiton nähnyt.

Ei ole kirjoittajan tehdossa, että onko polku nyt vielä käytössä. - Reino Mäkeläinen.

laulanut kalevalaisia runojaan, mutta tätä soinnukasta kieltä ei vielä osattu kirjoittaa luettavaksi. Agricola ryhtyi opettamaan lukutaitoa suomalaisille ja kirjoittamaan uskonnollisia kirjoja kansan omalla kielellä. Se oli vaikea ja vaativa uranuurtajan tehtävä. Ensimmäinen teos oli A B C -kirja, josta heti näkyy nykykielestä poikkeava oikeinkirjoitus. Suomen kieli oli ensimmäisen kirjoittajalleen raakile, joka aikojen kuluessa kehittyi ja muuttui. Agricola on saanut kunnianimen suomalaisen kirjallisuuden isä.

Mikael Agricola ei ollut vaimon, mutta kirjallista, häntä käytettiin tarvittaessa diplomaatin tehtävissäkin. Hän oli palaamassa rauhanneuvottelusta Moskovasta ja juuri noussut merenjäältä maahan Kuolemajärven Muurilan kylän Kyrönniemelle, jossa silloin oli majatalo. Tähän matkalla sairastunut piispa pyrki, mutta kuolema kohtasi hänet talon pihamaalla. Paikalle, aivan lähelle Suomenlahden rantaa, pystytettiin v. 1900 korkean, koristeellisen rautaaidan ympäröimä muistopatsas, johon on kaiverrettu:

Tässä paikassa kuoli
Mikael Agricola
suomalaisen kirjallisuuden
isä 9. p. huhtikuuta 1557.

Taavetti Inkinen — suonraivauksen uudisraivaaja

Taavetti Inkinen, joka oli syntynyt 1843 Yläkirjolassa, kuului niihin valistuneisiin talonpoikiin, jotka omin toimin hankkivat luku- ja kirjoitustaidon. Niinpä hän kykeni mitä monipuolisimmin palvelemaan kotiseutunsa kunnan luottamustehtävissä. Hän oli oikeudentuntoinen lautamies, jonka mielipiteitä tuomaritkin arvostivat.

Inkisen varsinainen suuruus on hänen surittamassaan suonkuivatursurakassa. Hän hylkäsi helposti kaupankäynnistä ja ulkomaalaisilta huvila-asukkailla rahdinajosta ja kyyditsemisestä saatut ruplat, joihin monet kannakselaiset niihin aikoihin tyytyivät, ja luotti siihen, että maa antaa leivän. Hän ei pelännyt tarttua kuokaan ja lapioon.

Taavetti mietti ja päätti.

Hän päätti laskea 68 h suuruisen järvi- ja lietealueen, jota ympäröi satojahehtaareja käsittävä suo. Asianomainen lupa hankittiin ja lammen omistajien kanssa sovittiin. Aluksi tässä ihmisvoimin suoritettavassa työssä oli mukana viisi talollista. Mutta lähes kilometrin pituisen ojan kaivaminen osoittautui niin raskaaksi urakaksi, että kaikki muut väsyivät kesken, Taavetti jäi yksin jatkamaan uskoineen, sisuineen ja hartiavoimineen. Ja parinkymmenen vuoden kuluttua näkyi tulos, mahdoton oli mahdollista: meri veti Kotilammen kuivaksi ja maanomistajat alkoivat muokata pelloja. Se oli laaja viljelysalue, lähes 300-hehtaarin. Koko Karjalaisten kylän nopea vaurastuminen ja hyvinvointi alkoi Taavetti Inkisen suurtyöstä. Mutta raivaaja itse ei saanut täyttää oikeutta edes kyläläisiltäkään, ei muuta etua kuin valti on 1000 markan palkinnon uudisraivauksesta.

Hänen muistolleen pystytettiin v. 1929 Karjalaisten kylän Sointumäelle patsas - maassamme ensimmäinen maanraivaajalle omistettu. Toisella sivulla oli kirjoitus:

Suomalainen sisu sitkein
tässä työn vei sankaruuteen
Koko kotiseudullensa
aukot ovet onnekkuuteen.

Kämärän taistelun muistomerkki

Vapaussodan, josta onnettomuudeksemme kehittyi myös kansalaissota, ensimmäinen varsinainen taistelu käytiin Kuolemajärven pohjoiskolkassa Kämärän asemalla 28.1.1918. Karjalaisia maakunnan miehiä (n. 500 miestä) oli tullut Viipuriin ns. järjestysretkikuntana, mutta vastapuolen suuren ylivoiman yllättäminä marssinut halki kaupungin ja vetäytynyt Viipurinlahden Venäjänsaarelle. Täältä he lähtivät pyrkimään valkoisten puolelle Antrean rintamalle Kämärän aseman kohdalla Viipurin - Pietarin radan yli. Asemalla syntyi taistelu, joka aluksi oli "venäjänsaarelaisille" voitollinen, mutta vastustajan saatua lisävoimia heidän oli suunnattava pohjoiseen. Taistelu vaati uhriensa molemmilta puolilta.

Kuolemajärven kunnanvaltuusto päätti itsenäisyyden 20-vuotisjuhlissaan 1937 lahjoittaa 5000 mk pohjarahaksi muistopatsaan hankkimiseksi Kämärän taistelupaikalle. Lisälahjoitukset kartuttivat rahaston 146.000 markaksi, ja patsas tilattiin Väinö Aaltoselta. Tarkoitus oli pystyttää se paikalleen 1938, mutta valmistuminen viivästyi ja paljastuspäiväksi määrättiin itsenäisyyspäivä 1939. Silloin punagraniittista patsasta ei Kämärälle enää viety. Oli jälleen alkanut sota.

Patsas tuotiin vasta 1947 Aaltosen ateljeesta Kansallismuseon pihamaalle. Se seisoo siinä ylevässä yksinäisyydessään taustanaan kaksi vanhaa tuuhea mustarunkoista saarnipuuta. Etusivu esittää kokokuvina kahta sotilasta, toinen seisoo, toinen makaa maassa vasempaan kyynärvarteeseen nojaten, oikeaa kättä kohottaen.

Kauan etsin kivipinnasta sanoja Kämärä tai Aaltonen tai molempia, mutta en löytänyt yhtään sanaa, en yhtään numeroa. Tyhjä vain. Niinkuin lienee sillä paikalla, johon tämä muistomerkki ei koskaan tullut. Harva sen ääreen tälläläkään pysähtynyt, ja jos saapuu, niin mykistyy, koska kivikään ei paljoa kerro. Sen kuitenkin, että maassa on raivonnut sota, jokin monista. - Saimi Hukkane.

SYY

-Miksi olet niin epäluuloinen miestäsi kohtaan?
-Hän toi eilen minulle kukkia.

Seivästön siirtoväen avustusrahasto

perustettiin marraskuun 7. p:nä 1951. Asioita hoitavan toimikunnan kokouksessa Oikeusministeriön vahvistamat säännöt hyväksyttiin ja perustettiin Seivästön siirtoväen avustusrahasto-niminen säätiö, joka vaalii entisen Seivästön kyläkunnan siirtoväkeen kuuluvien asukkaiden ja heidän jälkeläistensä keskuudessa karjalaista yhteishenkeä, sekä tukee heidän henkisiä ja taloudellisia pyrintöjään. Samalla toimikunta luovutti säätiölle Seivästön Osuuskunnan puolesta heille luovutetut varat 1.697.492, 35 mk, josta vähennetään 100.000 mk Kuolemajärven säätiölle pitäjän historian tutkimiseen ja kirjoittamiseen.

Samalla valittiin säätiön hallintoneuvoston jäseniksi: Salomon Ranki puheenjohtajaksi, Kaapo Meripirtti, Vilho Rusi, Jooseppi Ranki, Viktor Äikäs, Robert Ranki sekä varalle Feliks Koskelainen, Antti Muurinen, Uuno Kääriä, Konsta Rusi, Fiina Meripirtti ja Lempi Livala. Hallituksen jäseniksi valittiin Kaapo Meripirtti puheenjohtajaksi, Salomon Ranki ja Lempi Livala, varalla Uuno Kääriä, Antti Muurinen ja Jooseppi Ranki.

Säätiömme toiminta on ollut pientä ja rajoitettua, sillä pääoma koostuu pelkästään Seivästön Osuuskunnan lahjoittamista varoista, mutta parhaamme mukaan on yritetty perussääntöjä noudattaa. Kyläjuhlia on järjestetty viisitoista kertaa, ensin vuorotellen joka kesä eri paikkakunnilla viime vuosina joka toinen kesä. Pitopaikkakunnat ovat myös vähentyneet, sillä Merimasku, Karuna ja Kustavi ovat luopuneet vuoroistaan, syynä karjalaisväestön väheneminen.

Ohjelman suorituksesta ja emännyydestä huolehtivat paikkakunnan karjalaiset ystävineen sekä säätiö rahallisesta puolesta. Asikainen ja Taisvassalo ovat viime aikoina vuorotellen olleet juhlien pitopaikkoina. Toivotaan, etteivät siellä asuvilta karjalaisilta voimat loppuisi juhlien järjestämiseen, vaan yhä nuorempi polvi astuisi vanhempiaan tukemaan ja auttamaan. Oiremmehan kaikki huomanneet miten virkistävää on tavata entisiä naapureita ja tuttuja pitkien

matkojen ja aikojen päästä ja vaihtaa kuulumisia heidän kanssaan, paljon me seivästöläiset menettäisimme näiden juhlien loppuessa.

Säätiö on jakanut opintorahoja vuodesta 1952 alkaen yhteensä 13.800 mk 180 anojalle, apurahan suuruus perustuu opiskelijain opintovarvoihin eri kouluissa, mutta tähän saakka ovat kaikki hakijat tulleet huomioituiksi. Apurahojen jaon suunnittelussa olemme olleet yhteistoiminnassa Kuolemajärven säätiön kanssa.

Säätiö on lahjoittanut varoja kolmelle paikkakunnalle pystytettyjen Karjalaan jääneiden vainajien muistomerkkien toimikunnille kullekin 250 mk eli yhteensä 750 mk, kolmelle karjalaisseuralle yhteensä 250 mk, sairavastuuskina erittäin vaikeissa tapauksissa oleville henkilöille yhteensä 200 mk, olemme myös muistaneet entisen Seivästön kylän asukkaita jakamalla 5 mk jokaiselle perheelle Kuolemajärven historian ostamiseen.

Huomattava menoerä on ollut Kaapo Meripirtin kirjoittamasta "Kylä majakan valokehässä ja haajannuksessa" nimisestä teoksesta joka valmistui v. 1968. Kirjan painatuskustannukset nousivat alkusuunnitelmasta huomattavasti korkeammaksi, joten tämä hanke oli rahallisesti tappiollinen, mutta kirjana korvaamaton ent. seivästöläisille. Teosta on saatavana vielä säätiöltä.

Vuosien kuluessa ovat monet säätiössä toimineet henkilöt poistuneet keskuudestamme ja uusi polvi on täyttänyt heidän paikkansa, joten on ehkä syytä tässä mainita v. 1973 säätiömme jäsenten kokoonpano. Hallintoneuvostoon kuuluvat: Onni Muurinen puheenjohtajana, Uuno Kääriä, Vilho Rusi, Toivo Muurinen, Viljo Ranki ja Leo Meripirtti, varalla Aino Äikäs, Kauko Kipinoinen, Rudolf Muurinen, Yrjö Ranki, Ilmo Ranki ja Lempi Livala. Hallituksen jäsenet: Uuno Kääriä puheenjohtajana, Toivo Muurinen ja Lempi Livala, varalla Vilho Rusi, Viljo Ranki ja Onni Muurinen. Säätiön perustamisesta alkaen on asiamiehenä toiminut Lempi Livala.

Lempi L i v a l a

Väinö Vaitola: Joulunviettotapoja rannikolla noin 50 vuotta sitten

Lapsena kiintyi huomio erikoisesti joulun valmisteluihin. Kaljatynnyri oli ensin pestävä katajavedellä, joka sitten puhkuikin vilkon päivät tuvan nurkassa. (Ei %tteja) Tällä joulun alusviikolla punoittivat emäntien posket kovasti. Paistettuina piti olla monenlaiset piirakat, pikkuleivät ja varsinkin vehnäset, joita tuli olla paljon, sillä ei pullaa tunnettu joka pyhänä. Potattiipiirakka täytettiin tavallisesti sen paikan. Nyt riehtilän lainaaminen naapureilta oli juuri lasten tehtävä. Siksi emännät sopivatkin leipomiset eri ajoiksi.

Jouluaattona kylvettiin sauna ja aikaisin, jonka jälkeen seurasi kuusen koristelu ja sitten olikin jo ruokailun aika. Syöminen aattoiltaan oli kevyttä, etupäässä potattiipiirakkaa ja kokkomaitoa. Ennenkuin ruokaan päästiin käsiksi, luki isä Jouluevankeliumin, mitä seurasi "Enkeli taivaan"... Ruokailun päätyttyä alkoikin jo hämmäntä, mikä tiesi sitä, että ovi alkoi salaperäisesti avautua ja pieniä kääriä ruusi tupsahtelemaan tupaan, mutta kumminkin kortit

olivat etusijalla. Näiden nakkeli- ja tahtoi pysytellä tuntemattomana, siksi heittonsa tehtyään hänen piti päästä nopeasti karkuun, sillä tuvassa olijat pyrkivät tunnistamaan hänet. Jännityksellä tässä olikin suurin viehätyks. Kaaprelassa oli paljon poikia ja sinne oli ehdottomasti mentävä, mutta portit pyrkivät olemaan kiinni. Nämä heittelevät kortit puserivat monta hikipisaraa. Aattoiltaan mentiin aikaisin nukkumaan, jotta selvisi aamulla aikaisin lähtemään joulukirkkoon. Lähdeittävä oli jo neljän tienoissa, että ehti ajoissa ja sai istumapaikan, sillä Jumalanpalvelus alkoi jo kello kuusi.

Menomatkan oli jo juhlaa. Jouluna usein napakka pakkaneen ja tähdet loistivat kirkkaina, salaperäisinä, herättäen lapsen sielussa hartautta ja juhlatunnetta. Kaikissa taloissa matkan varrella oli herätty. Valot loistivat kirkkaina, mutta yliveto oli kirkko, ympärillä kirkas valokehä. Sisäänastujaa ihan mykisti tämä ylenpalttinen kuulas kirkkaus. Patriarkkaallinen Lattu valkeine paritoneen, oli kuin pyhyyden ruu-

Loviisa ja Emilia Muurinen "Rapakon taakse"

niinkuin ennen sanottiin. Nämä kuolemajärveläiset Muurisen sisarusista nuorempi Emilia asuu Amerikassa Toronton suunnalla ja oli perheineen upealla dollarihymyllään vastassa veljeään Emil Muurista hänen vieraillessaan siellä viime kesänä. Yhdessä

miillistuma. Oltiin kuin taivaan esikartanoissa. Kauniit jouluviret herkistivät lapsen mielen. Kun pappi saarnassaan ilmoitti Jeesus-lapsen syntyneen talissa, oli-kin pikkumiehellä rimetsemistä, sillä sehän on eläinten asunto. Kotimatalla ajettiin kilpaa. Jos oli paljon lunta, ei ohi tahtonut millään päästä. Moni reki kaatui ja sinne ojanpohjaan mentiin muk- kelmis makkelis räpyttelemään sil- miämme.

Kotiin tultua kyselivät kotimie- het kirkon kuulumisia. Sellitit niitä parhaasi mukaan, kun joku kysäisi: "Ols pappi koton"? Mi- hin tietysti vastasit: "Oih se". "Eipäs oltkaa", sano kysyjä. "Se ol kirkos."

Joulupäivä oli perhejuhla. Silloin oltiin vain kotona ja näyteltiin toisillemme aattoillan saaliita. Lapsen mielestä se oli pitkä päi- vä. Vaihdelua tuotti kuusen veroit- taminen. Kun vanhempien silmä vältti, tarttui käteen pitkä "pom- possi" talkka ruunittava "possu".

Tapanina sitten olikin oikea ky- läpäivä. Silloin käytiin naapuris- sa ja kauempanakin "tahvanan" ajossa. Tällöin kokoonnuttii myöskin yksiin paikkoihin. "Pis- tettiin suutaria", "vedettiin kis- sanhantää", heiteltiin nokkeluuk- sia. Illalla sitten jos ei ollut ilta- ma vel askel nuorisoa Annille, Emmalle tai muualle sopivaan paikkaan "leikkii". Oltiin "omai- silla", pörrileikkii sekä valssat- tiinkin.

Useasti nuoret miehet 2-3 poi- kaa porukassa valjastivat Pollen ja läksivät tapaninajoon kauem- maksikin. Sanoivat menevänsä et- simään hyvää kotiväyn paikkaa. Leikki joskus muuttui todeksikin. -Mikäs sen näimpää... Iltamissa käydessä saatettiin mieluinen tyt- tö hevosella kotiin. Ellei tällais- ta löytynyt, huudettiin tien puo- lassa kyytiä kärkeville: "Ei täs- sä vielä tähän aikaan vuotta suovia keräillä" ... (suovat ovat kapeil- la teillä ja kijasilla heinäkuor- mista raappiutuneita karisteita). Suovat kyllä kelpasivat päästäisen tienoilla monellekin.

he kävivät myös vanhemman si- saren Kanadassa asuvan Loviisan 80 - vuotispäivillä. Lisäksi hän Emil osallistui mm. suureen ase- velijuhlaan Torontossa ja tapasi

muutenkin paljon suomalaisia sekä näki tietysti mahdollomat mää- rät kiintoisaa. Sisartensa nykyi- siä nimiä ei Emil valitettavasti jutussaan maininnut.

Evakkoon lähdettiin pitäjän periltä

Syksyn 1939, muistan sen vielä kuin eilisen päivän. Se alkoi oikeas- taan jo syyskuussa, kun Saksa hyökkäsi Puolaan. Uutiset olivat niin tärkeitä, että herätyskello vietiin pel- lolle, jotta korjuutöiltä osattiin mennä ajoissa tupaan kuuntelemaan uutisia. Jo silloin aavistettiin, että ne koskevat meitäkin. Tuli YH:n aika. Sotilaita tuli kylään. Odotus ja jän- nitys ja pelkokin lisääntyivät pimeit- ten päivien myötä. Mutta uskoa rau- han säilymiseen ja toivoa ei silti me- netetty. Ja kuitenkin se tuli. Sitä oli- vat puhuneet metsän puut ja laula- neet kotilahden laineet. Se ei voi olla totta, sanoi sydämeni, toivoen, pyytäen, rukoillen. Maailman kriisi, kylässä olevien sotilaiden vakavat katseet ja askeleet, meren kohinakin huusi: Se on totta. Se on totta. -Sota siitä tuli ja lähtö. Neuvottelut - Paasikivi - Jumala ompe linnamme, kaikki oli turhaa.

Äiti ja sisareni nelivuotiaine tyttä- rineen lähtivät ensimmäisten jou- kossa evakkoautolla. Häätäntyneitä ihmisiä pienine myttyineen parveil- lina auton ympärillä. Vilkutimme hyväst- tit ja itkimme. Tuli ajatus, näemme- kö koskaan, ja palaavatko lähtijät koskaan enää. Eivät palanneet.

Lentokoneet kattoivat taivaan lai- vueittain, laivueittain. Niitä tuli ja tuli. Punaist taidet loistivat. Pom- meja putoili. Kohteet eivät kuiten- kaan olleet majakan lähettyvillä. Palasimme kotiin. Tuntuu orvolta ja kolkolta. Miehet alkoivat ajaa vilja- kuormia maantien laitaan poisvietä- viksi.

Leivoin eväsvehnää ja paistoin lihaa uunissa. Juoksin naapuriiin. Seisoin Toivolan-joen sillalla. Katse- lin sen rauhallista uomaa. Vesi vir- tasi kohti merta. Täällä olimme lapsena leikkineet ja uineet sillan alitse ja kaarnaveneemme vei virta mennessään. Palasin kotiin päin. Hiekkakennään petäjäkin sai ha- lauksen ja kyneleinen poski painui sitä vasten, kun venäläiset lentoko- neet hipoivat aivan puiden latvoja. Ja taas koneet lensivät ohi. Naapuri- pitäjät paloivat loimuten ja kauem- paa kuului tykkien jylinää. Katselin kotitaloani. Se oli seissyt siinä jo kauan, monen sukupolven ajan. Huomennako on jo sinun vuorosi. - Sytykkeet olivat jo valmiina.

Hän tuli sanomaan hyvästii.. Värievä kädenpuristus kotileh- muksen alla. Sanottiin näkemiin. Se oli viimeinen hyvästijättömme.

Torstaina se oli alkanut. Lauan- taina aika kului kuin siivillä. Laitet- tiin saunakin lämpiämään. Ja sitten se sanoma tuli: Viimeinen linja-auto lähtee Seivästöltä kahden tunnin kul- tuta. Ruokimme eläimet, laskim- me niille paljon heiniä ja vettä. Lypsin Lemmikki-lehmen ja juotin sen pienen vasikan. Pukeuduimme ja hyvästelimme hevosen ja Jeppe- koiran sekä kaikki, kaikki. Ensi lu- mi putoili maahan suurina hiutalei- na, katselin siihen jääviä jälkiämme, itkin. Lämmin koti jäi taaksemme. Kuljimme isän kanssa perätysten kujasilla. Isä itki ääneen. Hyvästi koti, pellot, metsät. Minä en enää it- kenyt.

Tulimme naapuriin. Siellä oltiin lähtökahvia keittämässä. Kahvimyl- lyä ei vain löytynyt mistään. Menin toiseen naapuriin. Talo oli jo tyhjänä, mutta kahvimylly löytyi ja jauhoin kahvin ja palasin kahvinei- ni. Näin lähtökahvi tuli juoduksi naapurissakin ja sonnustauduimme evakkoauton lähtöpaikalle. Siellä ih- miset kertoilivat jo kuulemiaan hu- hujaa, että venäläisiä oli jo Jukko- lassa. Pian auto lähti Ohitimme osuuskaupan. Tuolla oli jo kansa- koulu ja tuttu koivukuja. Toiset it- kivät autossa. Toiset olivat aivan hil- jaa. Ei puhuttu. Nyt ohitettiin Heinäsuon tienhaara. Hyvästi koti- kylä. Kohta ajoimme pois viivytystai- telualueilta. Hyvästi lapsuuden kul- tainen maa. Tuntuu kuin siellä olisi aina sunnuntai.

Vaarin kannel helkkyin soittaa/ virttä sunnuntain./ Tuuli hiljaa tuodittaa./ tähkäpäitä heiluttaa./ Nyt on sunnuntai./

Ruusut tuoksui, kukat kukki,/ hiljaa seisoi kotirukki./ Oli sunnuntai./

Hilla

Karjalan esipaimen

Tapaninpäivänä saimme kuulla suruviestin. Karjalan heimolle niin rakas henkilö, emerituspiispa Ilmari Salomies kutsuttiin ikuisen jouluun. Meille kuolemajärveläisillekin hän on mieluisassa muistissa. Hänen asioihin puuttumisensahan vauhditti väliaikaisen kirkon ja pappilan rakentamista, vaikka se sitten vihki- mistä vaille jäikin käyttämättä. Kuorotyttöinä muistan miten harjoitte- limme: "Tähän asti on Herra autta- nut." Siinä talossa pappilan emäntä, Siiri Gummerus ehti täyttää 50 vuot- ta. Yhtenä kauniina kevätkesän aamuna me kuorolaiset laulullamme hänet herätimme.

Kaukjärven koululla oli juhlat. Seurakunnan ja kunnan, sillä siellä oli myöskin maaherra Manner ja so- tilaspäällystöä. Piispa tahtoi tervehtiä kuorolaisia. Ei se kuoron työkkään silloin aivan ilman ongelmia ollut. Samassa tilaisuudessa lauloimme insinööri Antero Hermosen kanssa duettoja, kanttori Vänskä säesti. Oli varmaan 30. päivä marraskuuta, koska oltiin ennen kotiin tuloa Ante- ron päivillä. Insinööri Hermosen var- masti muistavat monet. Ammattinsa ohessa hän oli musiikin yleismies.

Toisen kerran tapasin piispamme Halikossa syksyllä 1944. Hän kierteli sijoituspaikkakunnilla tervehtimässä siirtoväkeä. Siellä oli oma rovas- timme ja Halikon seurakunnan paimen. Rouva Siiri Gummeruksen kanssa "musiseerasimme". Tilaisuus oli ar- kipäivänä.

Välillä olin säilyneessä Karjalassa. Sielläkin muurattiin kirkon peruski- veä sodassa tuhoutuneen tilalle ja vi- hittiin terveystalo. Jälleen kuoroty- tönä tapasin piispa Salomiehen.

Hänellä oli kyky muistaa ihmiset erikseen. Eikä se määrä ollut pieni, sillä seurakuntaväen lisäksi olivat yliopistolaiset.

Jälleen olin Varsinais-Suomessa. Kuolemajärven seurakunta lopetet- tiin. Kirkkotilaisuuden jälkeen oli pieni tilaisuus, missä vielä kuoroty- tökin oli äänessä. Siellä oli myöskin piispa Salomies. Henkilökohtaisesti en ollut kirkossa lopettajaisjumalan- palveluksessa kuin aivan lopussa eteisessä, mutta mieleeni jäi se veisuu. Jos sitä muihin vertaisi, niin mieleen tulee virta, joka vyöryy omalla voimallaan, tai meren aallok- ko, ei myrsky, rantahiekkään.

Se ei ollut toivottoman huokaus, vaan paljon kokeneen varma luotta- mus, usko siihen, että kaikki on hy- vin, niinkuin onkin. "Sä siunaa, oi siunaus suo" loppuu alussa mai- nitsemani laulu.

Yhtenä syyssunnuntaina Karjalan esipaimen vihittiin arkkipiispaksi. Olin silloin Turun tuomiokirkossa. Ohimennen aina silloin tällöin ta- pasimme, sattumalta kadulla tai konserteissa. Lämmin huumori sä- vytti hänen olemustaan. Hänen läm- min sydämensä kärsi ja myötäeli Karjalan heimon vaivan ajan» ei hä- nen oma perheensäkaan mene- tysiltä säästynyt.

Tässä olen purkanut muistojen kerää ja muistellut esipaimentamme, mutta samalla on tullut mieleen muitakin, meille kaikille rakkaita lä- himmäisiä.

"Kuorotyttö"

MUISTOJA KUOLEMAJÄRVELTÄ

Sanat ja sävel MAUNO MUURINEN
Sieltä kunnailta Karjalankannaksen
aina muistamme Kuolemajärven,
jonka äärellä kasvaa me saimme
ajan lapsuuden, nuoruuden.
Mutta alkoi meille taivaltie lohduton
ja tulevaisuus oli tuntematon.

Se oli kuolemajärveläisten tie kohtalon
kodin kaipuu ol sammumaton.
Kyyneleilmin kun vanhukest katsoi
noita rakkaita kotejaan,
oli sydän surua tulvillaan,
kun he eli hetken muistoissaan.

Näin juhlien tahdomme nyt muistella
kotiseutua ja mennyttä aikaa,
vaikka elämä siellä meidän eteemme toi
myös puutetta ja surua.
Ei himmennä silti se kuitenkaan
kotiseutumme muistoa.

Kauniit, hiekkaiset rannat nuo Suomenlahden
ne ei unholaan jää milloinkaan.
Rannat Muurilan, Seivästön, Tammikon,
Kyröniemen ja Lautarannan.
Ja valo tornissa Seivästön majakan
ohjas tien ain kotirantahan.

Kivipaasi siellä kylässä Karjalaisien
muistotaulu oli isämme työstä.
He Heinäsuon laajan aukeen
raivas jälkipolvilleen.
Nyt lepää he siel' synnyinseudullaan,
siellä, mullassa Karjalanmaan.

Vuosikymmenten taa
yhä on muistoissa
nuo jätet ja järvien rannat,
ja järven rannalla kirkko sekä kalmisto!
Sinne muistojen tie usein vie,
kylänäkymät tutut yhä on muistoissa
Kaukjärveltä Seivästön rantaan.